

Nacionalna koalicija
za decentralizaciju

Urednik: Mladen Jovanović

Stručni saradnici na izradi knjige:

Danijela Ivanković - *novinarka*
Zlatko Stojanović - *dipl. politikolog*
za međunarodne odnose
Ivan Grujić - *pravnik*

Lektura: Sandra Stanojević

Dizajn knjige: Slaviša Savić

Prelom teksta: Marina Pavlović

Štampa:

Grafika Lav

Tiraž: 400

ISBN 978-86-916371-0-1

Nacionalna koalicija za
decentralizaciju 2013.

Izdanje pomogao:

USAID i Institute for Sustainable
Communities

Impresum

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije,
Beograd

342.8(497.11)"2012"
32.019.5:342.8(497.11)"2012"

ВУКОВИЋ, Ђорђе, 1974-
Izbori 2012 : (ne)pravilnosti u
izbornom procesu / Đorđe Vuković,
Dejan Vučetić. - Niš
: Nacionalna koalicija za
decentralizaciju,
2013 (Niš : Grafika Lav). -
149 str. ; 21 cm

Tiraž 400. - Str. 7-8: Uvodna reč /
Mladen Jovanović. - Napomene i
bibliografske reference uz tekst. -
Sadrži i: Uputstvo za sprovođenje
izbora za narodne poslanike
Narodne skupštine, raspisanih za
6. maj 2012. godine.

ISBN 978-86-916371-0-1
1. Вучетић, Дејан, 1974- [аутор]
а) Избори - Србија - 2012
б) Изборна кампања - Србија - 2012
COBISS.SR-ID 196453900

Неправилности у изборном процесу

Nacionalna koalicija
za decentralizaciju

CeSID

CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRATIJU
CENTER FOR FREE ELECTION AND DEMOCRACY

Izbori 2012 (Ne)pravilnosti u izbornom procesu

Dr. Đorđe Vuković
Doc. dr Dejan Vučetić

Niš, 2013

Sadržaj

Uvodna reč.....	7
Prijavljivanje kandidatskih lista.....	9
Birački spiskovi.....	17
Priprema, štampanje i distribucija izbornog materijala.....	24
Izborna administracija.....	30
Izborna problematika u izbornom danu.....	38
Preporuke.....	47
Mediji i izbori u Srbiji.....	49
Upravno-sudska zaštita izbornog prava tokom izbora 2012. godine - analiza prakse odeljenja Upravnog suda u Nišu.....	56
Zaštita izbornog prava.....	57
Problem zakonitosti zaštite izbornog prava po službenoj dužnosti (ex officio).....	59
Stavovi drugih odeljenja Upravnog suda Republike Srbije.....	65
Analiza sudske prakse odeljenja Upravnog suda u Nišu.....	68

Sadržaj

A. Pouke iz slučajeva u kojima je sud odbacivao žalbe.....	70
B. Pouke iz slučajeva u kojima je sud odbijao žalbe.....	78
C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud uvažavao žalbe, poništavao odluke izbornih komisija i meritorno rešavao stvari.....	87
Uputstvo za sprovođenje izbora za narodne poslanike narodne skupštine, raspisanih za 6. maj 2012.godine.....	104
A - uvodne odredbe.....	134
B - prijem izbornog materijala.....	135
V - priprema za početak glasanja.....	136
G - otvaranje biračkog mesta.....	139
D - glasanje na biračkom mestu.....	140
Đ - posebna pravila glasanja za lica sa invaliditetom i sprečenih lica.....	143
E - održavanje reda na biračkom mestu.....	145
Ž - zatvaranje biračkog mesta.....	147
Z - utvrđivanje rezultata glasanja.....	148

Nepravilnosti u izbornom procesu

Uvodna reč

Izbori održani 6. maja 2012. godine u Srbiji ostaće svakako upamćeni ne samo po promeni vlasti koju su doneli na svim nivoima. Kandidati i predstavnici lista političkih partija su neposredno nakon izbora javno govorili o neočekivano velikom broju izbornih nepravilnosti u gradovima širom Srbije, implicirajući čak da je bilo pokušaja izborne krađe. Kandidati su javno pokazivali džakove sa glasačkim listićima, u medijima su se pojavljivali video snimci koji ukazuju na izborne nepravilnosti, gradske i opštinske izborne komisije u nekim gradovima i opštinama su ozbiljno kasnile sa proglašenjem izbornih rezultata, a broj najavljenih prigovora, pa čak i krivičnih postupaka, je bio prilično veliki. Na kraju, veliki broj biračkih mesta na kojima i jesu zvanično poništeni izbori širom Srbije samo je doprineo konfuziji i pojačao negativan utisak kod građana.

Ipak, neposredno nakon izbora i formiranja vlasti na svim nivoima, priče o izbornim nepravilnostima i mogućoj izbornoj krađi su nestale iz javne debate. Krivične prijave se više ne spominju, a političari više ne pokazuju nestale džakove sa glasačkim listićima. Politički sektor više ne pokazuje naročiti interes

da se ova tema isprati do kraja, a medije su okupirale aktuelnije priče i problemi.

Sa druge strane, ozbiljna šteta je napravljena. Poverenje građana u izborni proces je narušeno. Otud je Nacionalna koalicija za decentralizaciju (NKD) i prepoznala potrebu da se ova tema istraži i da se građanima Srbije obezbede informacije o tome šta se zapravo desilo na izborima i kako su nastale nepravilnosti o kojima je reč. Nacionalna koalicija za decentralizaciju (NKD), u saradnji sa Media i reform centrom iz Niša, Južnim Vestima, Proaktivom i CeSID-om, organizovala je terensko istraživanje u petnaest gradova i opština pretežno na jugu Srbije, gde je zabeležen najveći broj nepravilnosti. Terensko istraživanje je poslužilo da se prikupe podaci o uzrocima nepravilnosti i da se pojedinačni slučajevi istraže sa aspekta (ne)poštovanja izbornih pravila i procedura, ali i sa aspekta kvaliteta same regulative vezane za izborni proces.

Osnovni zaključak izveden iz istraživanja jeste da je potrebno hitno i neodložno pristupiti unapređenju izborne regulative i profesionalizaciji izborne administracije. Pre svega, ne postoje odgovarajući mehanizmi koji bi obezbedili transparentan izborni proces čiji se svi elementi mogu nadgledati i kontrolisati od strane učesnika na izborima i organizacija građanskog društva.

Uvodna reč

7

Nepravilnosti u izbornom procesu

Isti nedostaci pak omogućavaju i konstantno dovođenje u sumnju legitimiteta izbornog rezultata jer veliki broj primedaba ne dobije adekvatan odgovor usled nepostojanja bilo kakvog mehanizma putem kojeg bi se lako utvrdilo šta se zaista desilo. Neodgovorne optužbe o izbornoj krađi samim tim prolaze bez ikakvih posledica, osim što narušavaju poverenje građana u izborni proces.

Naše istraživanje nedvosmisleno ukazuje da bez unapređenja regulative i profesionalizacije rada izborne administracije postoji velika šansa da se na sledećim izborima ponovi (ako ne i uveća) ovako veliki broj izbornih nepravilnosti. Zato ova publikacija ne samo što ukazuje na uzroke tih nepravilnosti, već i daje preporuke šta je potrebno uraditi kako bi se izborni proces unapredio na svim nivoima. Ova publikacija namenjena je svim učesnicima izbornog procesa – članovima Republičke, gradskih i opštinskih izbornih komisija, političkim partijama, medijima, organizacijama civilnog društva i građanima.

NKD želi da se zahvali svima koji su učestvovali u sprovođenju istraživanja i izradi ove publikacije. Hvala svim članovima gradskih i opštinskih izbornih komisija, biračkih odbora, vladajućih i opozicionih političkih partija, medija i organizacija građanskog društva koji su uzeli učešće u istraživanju.

Mladen Jovanović
*Predsednik UO Nacionalne koalicije
za decentralizaciju*

Uvod

01 Nepravilnosti u izbornom procesu

Prijavljivanje kandidatskih lista

Autor: Dr Đorđe Vuković
Programski direktor CeSIDa

Prvi korak koje političke stranke imaju u izbornom procesu jeste proces predaje samih kandidatskih lista. Na republičkom nivou predaju se liste za izbor narodnih poslanika, kao i kandidature za izbor predsednika Srbije, dok se za lokalni nivo nadležnim izbornim komisijama predaju liste za izbor odbornika. Neophodna dokumentacija, kao i sam način na koji se ostvaruje pasivno biračko pravo, unekoliko je različito na predsedničkim¹, parlamentarnim² i lokalnim izborima.

Kako je proces kandidovanja uređen

Na lokalnim izborima se sprovodi neposredan izbor za odbornike. Sam proces kandidovanja je unekoliko različit od dva druga nivoa vlasti, zbog prirode samih institucija koje se biraju. Kandidate za odbornike mogu predlagati registrovane političke stranke, koalicije registrovanih političkih stranaka, kao i grupe građana čije izborne liste svojim potpisima podrži najmanje 30 birača po predlogu za svakog kandidata

Prijavljivanje kandidatskih lista

na izbornoj listi, dok je za lokalne samouprave koje imaju manje od 20.000 birača, ukupno neophodna podrška 200 birača. Potpis kojim birač podržava izbornu listu mora biti overen u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa. Uz svaku izbornu listu predaje se set neophodne dokumentacije: 1) potvrda o izbornom pravu za svakog kandidata sa izborne liste, u kojoj je naznačeno ime i prezime, datum rođenja, zanimanje i jedinstveni matični broj kandidata; 2) pismena izjava kandidata da prihvata kandidaturu; 3) potvrda o prebivalištu kandidata; 4) pismena saglasnost nosioca liste; 5) ovlašćenje lica koja podnose izbornu listu; 6) uverenje o državljanstvu; 7) potpisi birača koji su podržali određenu izbornu listu. Izborna lista dostavlja se izbornoj komisiji najkasnije 15 dana pre dana određenog za održavanje izbora, a na izbornoj listi među svakom tri kandidata mora biti najmanje po jedan pripadnik onog pola koji je manje zastupljen na listi. Lista se proglašava u roku koji ne može biti duži od 24 časa, a ukoliko lista sadrži nedostatke ostavlja joj se rok od 48 sati da ih otkloni³. U samom procesu kandidovanja može se izdvojiti nekoliko neuralgičnih tačaka na koje su nam ispitanici ukazali.

61 NEpravilnosti u izbornom procesu

¹Članovi 9-12 Zakona o izboru predsednika Republike (SLGRS 111/2007)

²Članovi 40-46 Zakona o izboru narodnih poslanika (SLGrs 35/2000)

³Poglavlje 2 Kandidovanje Članovi 18-27 Zakona o lokalnim izborima (129/2007)

Problemi vezani za proces kandidovanja

-Obim prikupljenih potpisa podrške

Prva od tih tačaka vezana je za proces prikupljanja potpisa podrške kandidatskim listama. Shodno broju odbornika u lokalnim skupštinama u nekima od njih je za proces kandidovanja bilo neophodno i nekoliko hiljada birača koji će dati podršku kandidatskim listama. Već duže vremena postoje inicijative da se ovakav način ostvarivanja pasivnog biračkog prava promeni i da se ozbiljni politički takmaci oslobode značajnog problema vezanog za ovaj veliki i obiman posao koji crpi energiju stranaka neophodnu za izbornu kampanju. Ovde se ne radi samo o aktivnostima, već i o značajnoj količini sredstava koje je neophodno izdvojiti da bi se ovaj proces obavio⁴. U procesu donošenja Zakona o političkim strankama 2009. godine, bilo je reči od strane tada nadležnog ministra za državnu upravu i lokalnu samoupravu, da će se usled povećanja broja potpisa osnivača političke stranke na 10.000, ići na promenu u izbornim zakonima koji će omogućiti registrovanim političkim strankama⁵ da ne moraju prikupljati potpise podrške kandidatskim listama na svim nivo-

⁴Za svaku overu potpisa birača neophodno je izdvojiti po 50 dinara, što nas na lokalnom nivou dovodi do brojke I preko sto hiljada dinara, dok je na republičkom nivou ta cifra pola miliona.

⁵Zakon o političkim strankama (SLGRS 36/2009)

ima izbora. U period od usvajanja tog zakona do izbora 2012. godine, iako su se pojedini zakoni vezani za izbornu materiju menjali, nije postojala politička volja vladajuće većine da se ovo obećanje pretoči u pravnu normu.

Postojanjem ovog tipa propisa u pojedinim jedinicama lokalne samouprave došlo se do skoro apsurdnih situacija u kojima je broj birača koji su dali podršku pojedinim izbornim listama izuzetno visok. Tako je u Prokuplju, koje ima 55 odbornika u sazivu lokalne skupštine, bilo 12 izbornih lista koje su bile u obavezi da prikupe 19.800 potpisa podrške biračima, a ukupan broj birača sa pravom glasa iznosio je 38.924 birača. Stoga se dešavalo da stranke koje prikupljaju potpise podrške imaju problem da ispoštuju neophodan broj potpisa.

- Kvalitet prikupljenih potpisa podrške

Ono što se u vezi sa prikupljanjima potpisa podrške može zapaziti vezano je za činjenicu da veliki broj birača koji daju podršku kandidatskim listama nemaju status birača. Zaista je teško proceniti koliko je to broj birača i šta su razlozi zbog koji oni nisu mogli dati podršku kandidatskim listama, jer on zavisi od liste do liste. Ova činjenica sa sobom povlači nekoliko krupnih pitanja kojima bi trebalo da se pozabavi državna i izborna administracija, ali

i stranačka administracija. Uпоредnim pregledom potpisa podrške birača pojedinim listama i biračkog spiska, koji se vrši poređenjem dve elektronske baze, otkriven je značajan broj građana koji nisu imali status birača. Šta sve može dovesti do ovakvih pojava? Najpre može se postaviti pitanje da li je proces overe protekao u skladu sa zakonskim pretpostavkama ili su u pitanju propusti koji nastaju tehničkom greškom? Ukoliko se radi o greškama upisa odnosno pogrešnih matičnih brojeva to se može tolerisati, ali ukoliko je greška usled krupnih propusta overivača, stvari se moraju dodatno istražiti? Između ostalog primećeno je da elektronski format izbornih komisija, u koji se unose podaci o biračima koji su dali podršku pojedinim kandidatima, nije kompatibilan sa formatom koji se koristi u biračkom spisku. Usled toga se dešava da jedan broj JMБG iako su ispravni⁶ ne mogu biti pravilno upoređivani. Stoga je sistem ove birače prepoznao kao „nepostojeće” birače.

Sveštenik je u jednom selu na jugu Srbije zloupotrebio crkvene matične knjige kako bi obezbedio dovoljan broj potpisa građana (prikupio je 530 potpisa

⁶U formatu izbornih komisija često se dešava da liste ne mogu „0” da unesu kao prvi broj, pa im se stoga ona ili ne pojavljuje, ili stavljanjem neke druge oznake čine da brojevi međusobno ne budu tretirani kao istovetni.

podrške, a na sam dan izbora tek 22 meštana su glasala za njega).

Posebno pitanje je vezano za rad stranačkih predstavnika; često se dešava da jedna ista osoba podrži veći broj stranaka. Često su stranački kadrovi normirani brojem potpisa koje moraju sakupiti za oblast koju „duže u stranci”, pa su neretko skloni prikupljanju potpisa podrške na najrazličitije načine. To se onda odrazi i na sam kvalitet podrške birača određenoj kandidat-skoj listi.

Bilo je nekoliko slučajeva u opštinama i gradovima na jugu Srbije da političke stranke ili grupe građana odvojeno prikupe potpise građana ne upozorivši ih da će neposredno pred predaju izborne liste napraviti koaliciju, odnosno da će naknadno podneti zajedničku izbornu listu (spojili su prikupljene potpise).

U ovom kontekstu ne treba smetnuti sa uma i da je veliki broj naših građana sklon konformističkom ponašanju, pa nije mali broj onih koji daju podršku većem broju izbornih lista na istom nivou izbora. Na taj način se trude da izađu u susret svim političkim opcijama, što se kasnije ispostavi kao medveđa usluga. Lista koja prva preda svoju kandidaturu može da računa na podršku ovih birača, dok se kod os-

talih lista oni ne računaju u ukupnom broju neophodnih potpisa podrške kandidatskoj listi.

Jedna politička stranka je u jednoj opštini prikupljala potpise za druge dve političke partije koje nemaju svoje odbore u toj opštini, kako bi te stranke prijavile svoju izbornu listu. Na taj način su posredno obezbedili veći broj članova biračkih odbora na biračkim mestima.

- Rokovi za podnošenje kandidatskih lista

Naše izborne procedure podrazumevaju da se proces prijave kandidatskih lista može obaviti do 15 dana od dana održavanja izbora, a zbirna izborna lista se zaključuje po redosledu proglašavanja izbornih lista. Ukoliko je neka izborna lista podnela nepotpunu dokumentaciju, ostavlja joj se rok od 48 sati da izvrši dopunu dokumentacije. U praksi to dovodi do probijanja rokova, pa se praktična mogućnost proglašenja zbirne izborne lista svodi na - deset dana pred izbore. Specifičnost ovih izbora, kako na republičkom tako i na lokalnom nivou, bila je lista sa nazivom „Ni jedan od ponuđenih odgovora”. Koristeći se ovakvim pravnim rešenjima, ova je lista uspeła da na velikom broju glasačkih listića bude poslednja. Ozbiljne su indicije da je jedan broj birača nezadovoljnih postojećom partijskom ponudom doveden u zabludu da, glasanjem za ovu listu, misli da nije

zaokružio ni jednu od ponuđenih lista kandidata.

Oblast koja treba da uredi vreme za predaju i redosled kandidatskih lista stvara prostor i za druge tipove problema. Najpre, dosta su kratki rokovi u kojima organi izborne administracije obavljaju druge izborne aktivnosti od dana zaključenja zbirne izborne liste. Vrlo često je proces predaje izbornih lista određen samovoljom samih izbornih lista. Ne retko se dešava da izborne liste ne prijave vreme u kome će predate svoju kandidaturu, ili je to vreme koje nije prikladno klasičnom radu državne administracije. Tako se dešavalo da izborne liste predaju svoju kandidaturu u kasnim noćnim ili ranim jutarnjim časovima, te to zahteva poseban angažman izborne administracije. Specifičnost ovih dešavanja se ogleda i u činjenici da su pojedine liste zainteresovane da dobiju određene pozicije na izbornoj listi, odnosno redni broj pod kojim će se nalaziti na samom glasačkom listiću. Dešavalo se da pojedine kandidature čekaju i po nekoliko nedelja da bi bile podnete, jer nisu na odgovarajućem broju. Poseban problem je što neke kandidature nisu bile podnete na zadovoljavajući način, pa su usledile dopune istih. To je izazivalo animozitete kod drugih lista koje su bile zainteresovane za iste redne brojeve.

Politička stranka u jednom gradu na jugu Srbije je pri predaji svoje izborne liste namerno odložila

podnošenje svoje izborne dokumentacije (iako je bila potpuna), jer je neposredno nakon dolaska u OIK uvidela da joj ne odgovara da se nađe pod tim rednim brojem.

U jednoj opštini na jugu Srbije je tokom procesa prijavljivanja kandidatskih lista izbio veliki problem. Prvog dana prijavljivanja, jedna politička stranka je prikupila svu neophodnu dokumentaciju i nakon toga je želela da prijavi svoju kandidatsku listu. Dan ranije je i predsednik OIK-a bio obavešten da će u 18h predstavnici te stranke doći do OIK-a. Međutim, predsednik OIK-a je izbegavao da se pojavi i nije odgovarao na telefonske pozive. Tek nakon brojnih poziva se javio i grubim glasom odgovorio: „Ovo je nepristojno vreme i ja nisam opštinski ključar da vam primim izbornu listu”. Nakon brojnih molbi primopredaja je ugovorena sa sekretarom OIK-a za 20h. Međutim, sve do 21h i 20 minuta niko se nije pojavio u prostorijama opštinske uprave, nakon čega predsednik te opštine iz druge političke stranke ulazi sa svojim stranačkim kolegama i prijavljuje svoju kandidatsku listu opštinskoj službenici. Time je ova lista dobila poziciju (broj) na zbirnoj izbornoj listi koji joj više odgovara, a druga lista je ostala uskraćena za pravo postupanjem izbornih i opštinskih organa.

-Preliminarni izbori i stranačka demokratija

Posebnu celinu koja je delimično vezana za sam rad izborne administracije a delimično za unutar stranačka pravila, čini proces preliminirane selekcije kandidata. Kada su u pitanju izborni organi i sastav kandidatskih lista, na poslednjim izborima dve su novine bile u prvom planu. Prva se odnosi na pitanje kvota, odnosno na sistem afirmativne diskriminacije po polu. Ovaj sistem je pravno utemeljen odredbom o tome da među tri kandidata uvek mora biti jedan manje zastupljenog pola. Druga novina se odnosi na činjenicu da je sistem lista pretrpeo promenu i da je definisan kao zatvoren sistem lista. Za razliku od predhodnih izbornih ciklusa u kojima su se kandidati birali sa izbornih lista po nahođenju političkih stranaka, sada ta intervencija više nije moguća. To je otvorilo ključnu dilemu vezanu za način na koji se formiraju kandidatske liste.

Političke stranke su došle u ozbiljnu dilemu kada je u pitanju redosled kandidata koje one imaju na svojim listama. Kandidati koji su se nalazili izvan zone izvesnosti ulaska u parlament pokazali su malu motivisanost da se bave izbornom kampanjom, kao i oni koji su se nalazili u vrhu lista jer im je pozicija bila manje više zagarantovana. To je dovelo u nezgodnu poziciju rad sa biračima i funkcionisanje same partijske infrastrukture. Sa druge strane, neophodnost postojanja jedne trećine

manje zastupljenog pola dovela je do „traženja ženskih kadrova“ koji i nisu u značajnoj meri vezani za samu stranku.

Pri prikupljanju potpisa političke stranke formiraju jednu listu kandidata (sa nekompromitovanim članovima koji su popularni u narodu), a neposredno pre predaje izborne liste promene redosled svojih kandidata i na prvo mesto stave druge članove.

Skoro potpuno van ozbiljne kontrole i oka javnosti ostao je proces pravljenja kandidatskih lista u političkim partijama. U zemlji kojoj još uvek manjka demokratskih kapaciteta, kao ekskluzivno pravo stranačkih rukovodstava smatra se pravo da odlučuju o tome koji će ih kandidati predstavljati na izbornim listama, a time posledično u i parlamentu. Iako sve političke stranke imaju određene procedure po kojima se sprovodi odabir kandidata koji će činiti stranačke lista na izborima, zakonomerno se ispunjava samo forma ali ne i suština ovog procesa. Sa druge strane, kao ugrožavanje svog integriteta stranke vide bilo kakav proces kontrole preliminarnih izbora, pa stoga on i ne postoji. Izborni organi nemaju nikakve pravne osnove da proveravaju ove procese, a pošto se radi o stranačkoj izbornoj administraciji teško je pretpostaviti kako bi se taj proces i odigravao.

Posebnost ovakvog načina izbora kandidata je dovela do pogoršanja

regionalne zastupljenosti na lokalnom nivou. Najveći broj izbornih lista kandidovao je svoje kadrove koji dolaze iz urbanih i centralnih delova gradova i opština, pa se stoga trend niske zastupljenosti suburbanih i seoskih područja nastavio. Ova anomalija zahteva ili promene samog izbornog zakona, ili norme koje će definisati unutar stranačku organizaciju i njen regionalni karakter.

U kojim pravcima se može ići

Imajući u vidu navedene probleme, set preporuka će biti definisan shodno svakom od izloženih. Pošto se radi o načelnim preporukama, u nekim slučajevima će se izneti i dileme ili veći broj rešenja koji mogu da otklone nastale situacije i praksu učine boljom.

- *Oko potpisa podrške*

Čini se da je sasvim celishodno da vrlo visok prag za registrovanje političkih stranaka može omogućiti izuzeće stranaka upisanih u registar od ovog koraka u ostvarivanju pasivnog biračkog prava. Ukoliko se ovo smatra dosta liberalnim načelom, onda bi broj potpisa podrške trebalo vezati za broj stanovnika u jedinicama lokalne samouprave, i kroz određeni procenat definisati ovu obavezu izbornih lista. Time se smanjuje rizik da svi birači na kraju budu oni koji su dali potpise podrške pojedinim političkim stranakama.

Sa druge strane, treba razmisliti i o novčanom depozitu kao mogućnosti koja može da menja predviđene potpise podrške birača, uz propisivanje minimalnog broja glasova koje lista mora da osvoji ukoliko želi da joj se novčani depozit vrati. Time bi se izbegla obaveza prikupljanja potpisa podrške, ali bi izborna lista ušla u rizik da ukoliko ne ostvari relevantan broj glasova ostane bez finansijskih sredstava.

Čini se da je u proces skupljanja podrške izbornim listama neophodno uvesti ozbiljniju kontrolu. To pored eventualnih kazni podrazumeva i stvaranje operativnih sistema i formulara koji bi omogućili izbornim listama lakše i efikasnije obavljanje posla.

- Oko predaje lista i žrebanja lista

Jedna od mogućnosti da se prevaziđu problemi sa redosledom lista je da se on određuje naknadnim žrebom, kao što se to čini sa kandidatima za predsednika republike. Na taj način bi se izbegla mogućnost da liste smišljeno dovede u problem članove izborne administracije, bilo da su u pitanju motivi zauzimanja prvog ili poslednjeg mesta na glasačkom listiću, ili određenog rednog broja.

Čini se da bi se u skladu sa mogla uzeti i opcija koja bi znatno pomerila rokove za predaju kandidatskih lista. Ukoliko bi sama izborna kampanja počinjala trenutkom definisanog postojanja svih relevantnih izbornih aktera, biračima bi bilo jasnije ko

sve čini političku ponudu. Sa druge strane, sama regulativa vezana za medije i finansiranje izbornih kampanja bi unapred znala ko su akteri i u koje se vreme odigrava proces kontrole. To bi podrazumevalo da su sve liste dužne da podnesu svoje kandidature u određenim vremenskim rokovima od raspisivanja izbora do početka izborne kampanje.

Ovakvo rešenje bi podrazumevalo i da se definiše radno vreme izborne administracije koje je u skladu sa radom drugih delova državne administracije. Radno vreme koje važi i u drugim delovima države moralo bi da važi i za političke stranke, a one bi mogle sva svoja prava da konzumiraju u ovom vremenskom periodu.

- Oko unutar stranačke dinamike u procesu kandidovanja

Preporuke koje bi mogle da utiču na poboljšanje ovog stanja kreću se u tri smera. Najpre u definisanju jasnih pravila unutar stranačke borbe za poziciju kandidata, koja mora da zadovolji što širi krug učesnika (minimalno - svo zainteresovano članstvo, a treba razmisliti i o učešću što većeg broja građana). Možda treba ići u normiranje koje bi podrazumevalo obavezu stranaka da uredi proces izbora kandidata i da se ovog procesa pridržavaju i formalno i suštinski.

Drugi pravaca bi išao u smeru promene određenih izbornih zakona koji bi omogućili da sami birači određuju redosled kandidata koji će

ih predstavljati u parlamentu. Ovaj model bi jednim udarcem rešio i dileme unutarstranačke demokracije, ali i procesa personalizacije i regionalizacije partijsko-političke scene. Njime bi se stranke naterele da kao potencijalne kandidate odabiraju ljude sa najvećim ugledom, a regionalna zastupljenost bi se pojavila kao posledica samog personalizovanog izbora.

Treći pravac bi podrazumevao kontrolu preliminarnih izbora od strane izborne administracije, što bi bilo garant da se sprovode same procedure unutar stranačke demokratije. Problem sa ovom preporukom je što ona izaiva najveće reakcije u okviru stranačkih struktura, jer se time ruše različiti tradicionalni oblici dominacije i napredovanja u strankama.

Birački spiskovi

Autor: Dr Đorđe Vuković
Programski direktor CeSIDa

Iz izbornog procesa u proces su se od strane relevantnih učesnika dovodili pod znak pitanja načini na koji se vršilo ažuriranje biračkih spiskova i njihova preciznost. Na poslednjim izborima po prvi put smo u upotrebi imali jedinstveni birački spisak⁷, što verovatno čini i najveću promenu u samim izbornim procedurama u odnosu na predhodnu izborne procese.

Način na koji je vođen birački spisak do majskih izbora

Iako je i po slovu ranijih zakonskih rešenja birački spisak trebalo da bude jedinstven, toga u praksi nije bilo. Organi koji su vodili evidencije na lokalnom nivou nisu imali jedinstven sistem obrade podataka vezanih za birače niti su imali istu metodologiju vođenja ovog registra. Podaci nisu bili međusobno adekvatno povezani da bi činili jedinstveni sistem⁸, niti je kao finalni

⁷Zakon o jedinstvenom biračkom spisku SLGRS br. 104/99.

⁸Pojedini regionii ili opštine su imali kompatibilne

proizvod postojala jedinstvena baza podataka u kojoj su se svi ti podaci nalazili. Svaka od jedinica lokalne samouprave ovaj posao je obavljala na način na koji je smatrala da je to najcelishodnije, pa se tako u upotrebi našlo preko osamdeset različitih kompjuterskih formi i aplikacija u kojima je ova baza vođena⁹. Dosadašnja praksa je pokazala da se pred svake izbore vršila skoro identična procedura. Jedinice lokalne samouprave su prikupljale baze podataka o biračima, koje su sabrane na jednom mestu činile agregat baza svih lokalnih samouprava u Srbiji. Međutim, do ovih izbora one nisu činile jedinstvenu bazu, jer se radilo o takvim tipovima podataka koji se zbog različitog načina na koji su vođeni nisu mogli pretočiti u jedinstvenu celinu. Stoga je bilo moguće da jedna ista osoba može biti upisana na nekoliko mesta u Srbiji u birački spisak, odnosno da usled neusaglašenosti ovih službi pojedine osobe budu izbrisane iz ranije evidencije prebivališta i ne budu uvedene u novu evidenciju.

sisteme, koji se kao takvi mogu uklopiti u jedinstveni sistem. Primer je teritorija grada Beograda, gde je postojao jedinstveni sistem za svih 17 opština.

⁹Svaka lokalna samouprava je za potrebe vođenja ovog registra raspisivala javne nabavku u cilju dobijanja odgovarajućeg programa koji bi taj postupak omogućio. Postoje ozbiljne indikacije da su se pojavili različiti modeli zloupotrebe i korupcije, jer su se za značajna finansijska sredstva odabirali programi koji su zahtevalni stalno ažuriranje i dodatna finansijska sredstva. Moguće je da su se na ovakav način zloupotrebljavala javna sredstva, odnosno ona su se dolivala u privatne ili stranačke kase.

Kako se sada vodi birački spisak u Srbiji

Nova zakonska rešenja podrazumevaju ista načela vođenja biračkog spiska, ali rešenja i metode kako bi se ona ostvarila su značajno drugačiji. Naime, formirana je jedinstvena metodologija po kojoj se vode evidencije birača. Na način kako je to i do sada činjeno, administracija u lokalnim samoupravama obavlja ovaj posao. Međutim, za razliku od predhodnog perioda, kada je svaka lokalna samouprava mogla da koristi sistem koji je smatrala najpovoljnijim za ovu svrhu, sada svi oni koji su zaduženi za ovaj proces rade u istom operativnom sistemu. U nadležnom Ministarstvu pravde se nalazi centralna baza podataka i svi oni koji vode biračke spiskove u jedinicama lokalne samouprave imaju pravo pristupa ovoj bazi, u delu koji se tiče birača evidentiranih u njihovim lokalnim samoupravama. Svaki od službenika koji obavljaju ovaj posao ima identifikacionu karticu preko koje pristupa centralnoj evidenciji, a da bi mogao da radi u ovom sistemu neophodno je i da ima jedinstven broj (šifru lozinku) koji garantuje da identifikaciona kartica nije zloupotrebljena. Proces komunikacije se ostvaruje time što svaki službenik putem internet veze pristupa centralnom serveru na kome se nalazi baza podataka o biračima. Svaki ulaz i intervencija u

sistemu ustvari znači intervenciju u toj centralnoj bazi i sve promene se mogu obavljati samo na taj način. Radi se o jedinstvenom ažuriranju podataka, ali i precizno definisanju odgovornosti svakog od službenika. Svaka promena se trajno evidentira u sistemu tako da je moguće lako utvrditi sve eventualne propuste ili zloupotrebe koje bi eventualno mogli počinuti oni koji ga opslužuju. Time se izbegavaju svi nedostaci ranijeg načina vođenja biračkog spiska.

Problemi u vezi sa biračkim spiskom

Novi način formiranja biračkog spiska nije odagnao sve probleme koji su do sada postojali, ali je značajno unapredio ovu izbornu proceduru. Problemi su se mogli definisati na dva nivoa. Najpre i sama primena zakona je odlagana, pa se formiranje jedinstvene baze dogodilo u martu 2012. godine. To se automatski odrazilo i na neophodna sređivanja podataka u bazi, zbog nedostatka vremena da se izvrše sve provere i „poravnanja” podataka o biračima, u smislu poštovanja procedure o brisanju višestruko upisanih birača ili ispravke pogrešno upisanih. Drugi niz problema se odnosi na pojedine aspekte primene novog biračkog spiska i zamerki koje su došle od strane učesnika izbora, ali i samih birača. Ovaj drugi deo problema je relevantan za našu raspravu.

-Da li su neki birači bili brisani iz biračkog spiska

U samom izbornom procesu, usled formiranja jedinstvenog biračkog spiska, pojavile su se informacije da je jedan broj birača izbrisan iz biračkog spiska. Oko toga se odmah povela polemika, jer se isti problem pojavio u većem broju lokalnih samouprava. Postavlja se pitanje šta se desilo sa ovim ljudima i kako je do ovoga došlo? Trenutkom formiranja jedinstvenog biračkog spiska ispostavilo se da su pojedini birači dva ili više puta upisani u birački spisak.

Službe koje vode birački spisak uputile su dopis Ministarstvu unutrašnjih poslova da im dostave podataka o tome gde su osobe ovog statusa prijavile svoje poslednje prebivalište. Pošto je za značajan deo njih utvrđeno prebivalište prema poslednjim zvaničnim podacima koje ima MUP, oni su brisani iz biračkih spiskova u drugim mestima u kojima su bili upisani. Do poslednjih izbora, ovakve procedure nije bilo, pa se stoga i nije mogao pojaviti ovakav tip „problema“. Međutim, ovo znači sledeće: da su sami birači usled nepoštovanja zakonskih obaveza o prijavljivanju mesta prebivališta sebe doveli u poziciju da ne mogu da ostvare svoje biračko pravo na uobičajeni način. Iako trajno žive u jednoj lokalnoj sredini, njihova formalna prijava se ne slaže sa realnim stanjem, jer su iz njima znanih razloga prijavili drugo mesto prebivališta.

- Problem sa glasačima prema mestu boravka

Drugi problem na koji su ukazivali birači, tiče se činjenice da nisu imali mogućnosti da glasaju prema mestu boravka, jer iako su uredno obavili celu proceduru, nisu se nalazili na izvodima iz biračkog spiska na mestima na kojima su se nalazili na dan glasanja.

Dešavalo se da pojedini građani za parlamentarne izbore budu upisani u Nišu, a za lokalne izbore - u okolne opštine i gradove, iako su na vreme prijavili promenu prebivališta.

Ukoliko su navodi većeg broja građana tačni, onda treba videti gde je nastao propust vezan za ovaj problem. Najverovatnije da službenici koji su bili dužni da obavie ovu proceduru nisu posao uradili na adekvatan način, odnosno nisu izvršili upis navedenih birača prema mestu boravka, uprkos činjenici da su izdali potvrdu o toj vrsti procedure.

- Problem sa ukupnim brojem birača u biračkom spisku

Najčešće primedbe političkih stranaka o problemima u biračkom spisku ticale su se nerazumevanja procesa, stalno prisutne paranoje o mogućim zloupotrebama protivničke strane, ali i lošim namjerama da se putem dezinformacija plaši javno mnjenje te se tako ubiraju politički poeni i traže se meha-

nizmi za privlačenje što većeg broja birača.

Značajno pitanje koje se postavlja u predizbornom procesu tičalo se ukupnog broja birača u jedinstvenom biračkom spisku. Kako je moguće da u Srbiji ima preko 7 miliona birača, kada je prema popisu ukupan broj birača manji od 7,2 miliona? Najpre, treba reći da oni koji su upućeni u ovu temu smatraju da ovakvi tipovi pitanja pokazuju, u najmanju ruku, neobaveštenost onih koji ih postavljaju.

Podimo prvo od popisa kao jednog od načina na koji se vrši evidentiranje naših građana. To je terenski način prikupljanja podataka, kojim se preko mreže anketara popisuju sva domaćinstva i oni koji u njima žive na teritoriji Srbije. Uz sve ograde i nedostake vezane za kvalitet podataka koji ovakav tip prikupljanja može imati, radićemo sa dostupnim podacima. Prema popisanim stanju, u Srbiji živi oko 7,2 miliona građana. Od tog broja možemo izvesti okvirnu procenu, odnosno podelu na one građane koji imaju preko 18 godina i one koji imaju manje od 18 godina, odnosno maloletni su. Ovo je najvažniji kriterijum za razvrstavanje građana Srbije na birače i na one koji to još uvek nisu. Kao meru za određivanje broja maloletnih lica uzećemo čak i one koji upisuju peti razred osnovne škole. Svake godine se u peti razred osnovne škole upiše oko 85.000 đaka. Pored njih treba računati i na jedan broj onih koji ne pohađaju školu.

Uzeli smo ovaj uzrast, kao srednju meru za sva godišta maloletnika u Srbiji. Okvirna procena je da imamo oko 95.000 maloletnika u svakoj od generacija. Ukoliko ovaj broj pomnožimo sa 18, koliko imamo godišta u kategoriji maloletnih lica, dobijamo brojku od oko 1,7 miliona maloletnih građana Srbije. Pošto oni nemaju status birača, razlika između ukupnog broja građana i broja maloletnika predstavlja procenu prisutnih birača u Srbiji. To znači da je objektivno prisutnih, odnosno onih birača koji žive u Srbiji oko 5,5 miliona. Ovaj broj predstavlja razliku koja se dobija kada se ukupan broj stanovnika od 7,2 miliona smanji za broj onih koji nisu punoletni, odnosno za 1,7 miliona. Ove podatke treba uzeti sa izvesnim rezervama, jer predstavljaju tip procene, a ne egzaktnih statističkih pokazatelja. Sa druge strane, broj birača u biračkom spisku ne predstavlja realnu, terenski proverenu, već pravnu formu. Birački spisak, na način na koji se biračko pravo u Srbiji ostvaruje, predviđa da se u njemu nalaze svi državljani koji su radno sposobni, imaju preko 18 godina starosti i imaju prebivalište u zemlji. To znači da se svi naši državljani koji su rođeni u ovoj zemlji, kao i oni koji su rođeni u drugim zemljama a dobili su naše državljanstvo, nalaze u biračkom spisku. Centralno pitanje, koje dovodi do razlikovanja između popisa i biračkog spiska, sadržano je u odgovoru na pitanje da li oni sada žive na teritoriji Srbije?

Preporuke za poboljšanje kvaliteta biračkog spiska

Shodno potrebi da se neki od navedenih problema prevaziđu, moguće je učiniti izvesne promene koje bi išle u tom smeru. Najpre, dok se ne uredi svi ostali aspekti podataka o građanstvu u Srbiji, postojeći podaci se mogu učiniti funkcionalnijim. Ključni podaci o građanima su razmešteni između nekoliko državnih službi i neophodno je njihovo spajanje na jednom mestu. U modalitetima koji se nude iz uporedne prakse¹¹ izdvaja se mogućnost formiranja civilnog registra. On predstavlja bazu podatka o svim građanima, odnosno o informacijama koje o njima skuplja država na jednom mestu. Ukoliko se pristupi ovakvom registru, početni troškovi bi bili nešto veći, ali bi sam proces održavanja sistema i kvaliteta podataka u njemu bio značajno poboljšan, a dugoročno radi se o velikim uštedama jer bi se značajno smanjili izdaci za postojeće različite državne administracije. Birački spiskovi bi bili deo takvog registra

¹¹Tri su načina na koje se mogu voditi birački spiskovi. Kao nestalni birački spiskovi, gde se za svake izbore birači prijavljuju u ovaj registar i time stiču pravo da budu birači. Kao stalni birački spiskovi, po metodologiji koja podrazumeva obavezno državnih organa da samostalno vode registar birača. To je model koji je kod nas u upotrebi. Kao treći model navodi se civilni registar, odnosno jedinstvena baza podataka o svim građanima, gde je status birača samo jedan od sastavnih elemenata takvog registra.

i ne bi zahtevali posebnu administraciju za njihovo održavanje.

Ukoliko se želi ići u smeru obezbeđivanja realnih mogućnosti biračima da mogu uživati svoje glasačko pravo, neophodno je uvesti nove modalitete glasanja. To se pre svega odnosi na mogućnost da, onaj deo birača koji to želi, može da glasa van biračkog mesta, bez prisustva članova biračkih odbora. Iz prakse drugih zemalja poznati su i prisutni metodi glasanja putem pošte ili elektornske pošte. Na taj način bi se jednom broju birača omogućilo da konzumiraju ovo svoje pravo iako su fizički udaljeni od mesta na kome mogu glasati (birači u dijaspori, trenutno odsutna lica, đaci i studenti van mesta u kojima inače žive...).

Treći pravac koji se može otvoriti kao mogućnost u eventualnim promenama vezanim za register birača tiče se zakonskih promena u vezi sa statusom birača. Ove promene bi mogle da budu definisane, na primer, obaveznošću glasanja, ali i nešto oštrijim rešenjima u vezi sa aktivnim biračkim pravom. Naime, nije nepoznata praksa jednog broja zemalja da uz duži boravak svojih građana u inostranstvu vežu i promene statusa birača. Tako državljani gube status birača, ili se on stavlja u status mirovanja sve do povratka u zemlju. Imajući u vidu liberalna načela oko dvojnog državljanstva i sticanja samog srpskog državljanstva, teško se može očekivati da stvari idu u ovom smeru.

Donošenje novog biračkog spiska predstavlja veliko unapređenje za izborni proces u Srbiji. Istini za volju, treba reći da smo zemlja koja je poslednja u okruženju uradila ovaj posao. Imajući u vidu otpore i negodovanja u samom procesu donošenja i implementaciji ovog registra, čini se nerelanim, da se u ovom delu izbornog procesa u doglednom vremenskom periodu dogode značajnije promene. Neophodnost daljeg unapređenja ovog registra će, po svemu sudeći, sačekati neka bolja vremena.

Birački spiskovi

23

Nepravilnosti u izbornom procesu

Priprema, štampanje i distribucija izbornog materijala

Autor: Dr Đorđe Vuković
Programski direktor CeSIDa

Pojedini aspekti izbornog procesa su daleko od očiju javnosti, jer predstavljaju niz tehničkih koraka i pravila neophodnih da bi se sami izbori sprovedi pravilno. Štampanje, distribuciju, odnosno predaja i primanje izbornog materijala čini upravo takav niz aktivnosti. Međutim, ovaj deo izbornih procedura je značajan iz dva aspekta. Najpre da bi bili upoznati sa sa svim tehničkim detaljima ovog procesa, ali i sa temom koja je bila aktuelna u završenom izbornom procesu, a vezana je za takozvanu „krađu“ glasova. Naime, između dva izborna kruga kandidat Nikolić, koji je kasnije postao predsednik Srbije, je tvrdio da su predsednički, parlamentarni i lokalni izbori pokradeni i kao dokaz za to pokazivao deo izbornog materijala sa biračkog mesta broj 57 u Pančevu. Odgovor na tu dilemu stoji u ovom delu analize.

Priprema, štampanje i distribucija...

Kako se vrši proces pripreme, štampanja i primopredaje izbornog materijala

- Priprema izbornog materijala

Onoga trenutka kada se završi proces kandidovanja, odnosno proglasi se zbirna izborna lista kandidata ili kandidatskih lista, izborna administracija se usredsređuje na proces štampanja izbornog materijala. Štampanje samog izbornog materijala predstavlja samo deo pripreme materijala. U tom smislu treba razdvojiti obaveze koje u pripremi materijala imaju OIK, odnosno radna tela RIK i sam RIK. Opštinske uprave su dužne da OIK obezbede sledeći izborni materijal: glasačku kutiju; dva seta paravana kojima se obezbeđuje tajnost glasanja; dva spreja za obeležavanje prsta; dve UV lampe; vreće za odlaganje izbornog materijala; pribor za pisanje; pribor za pečačenje; koverta za odlaganje glasačkih listića. Ovaj materijal je neophodan za rad BO i jedan deo ovog materijala se koristi bez obzira o kom nivou izbora se radi, jer su procedure za izborne postupke na samom biračkom mestu identične. U tom smislu jednom obezbeđen set paravana, sprej, UV lampe, pribor za pisanje i pečačenje je dovoljan, bez obzira koliko se različitih izbora održavalo u jednom istom danu.

Međutim, imajući u vidu da je na pojedinim biračkim mestima

24

Nepravilnosti u izbornom procesu

bilo čak i po četiri različita nivoa izbora (predsednički, parlamentarni, gradski i opštinski), neophodno je bilo pribaviti isti toliki broj određenog izbornog materijala. To se pre svega odnosi na glasačke kutije, vreće i koverta za odlaganje materijala. Za svaki od tih izbornih ciklusa ovaj materijal je bilo neophodno posebno pribaviti i raspodeliti po svakom biračkom mestu. Shodno različitim nivoima izbora, RIK je obavljao poslove centralnog izbornog tela za predsedničke i parlamentarne izbore, dok je OIK obavljao poslove centralnog izbornog tela vezane za lokalne izbore, ali i kao radno telo u poslovima vezanim za RIK.

Već smo napomenuli šta su opštine bile u obavezi da dostave OIK-u, dok je ostatak izbornog materijala za predsedničke i parlamentarne izbore obezbeđivao RIK. U taj materijal spadaju: zbirna izborna lista; rešenje o određivanju biračkog mesta; rešenje o obrazovanju biračkog odbora u stalnom sastavu; rešenje o imenovanju članova biračkih odbora u proširenom sastavu; izvod iz biračkog spiska za glasanje na biračkom mestu; poseban izvod za glasanje vojnika ako je za to bilo potrebe; potreban broj glasačkih listića; kontrolni list; obrazac potvrde o izbornom pravu za glasanje van biračkog mesta; obrazac zapisnika o radu biračkog odbora u šest primeraka; obrazac evidencija o prisustvu članova BO; ovlašćenje posmatrača ukoliko ih ima; pravila o radu biračkih odbora

i državnu zastavu Srbije. Pošto su se u istom trenutku obavljala dva izborna procesa za koje je RIK imao status centralnog tela, predsednički i parlamentarni, opet je deo materijala bio stalan bez obzira o kojim se izborima radilo, dok su pojedini materijali bili posebni za predsedničke i parlamentarne izbore. Tako je bilo dovoljno imati samo jedno rešenje o određivanju biračkog mesta, o obrazovanju biračkog odbora, obrazac o prisustvu članova BO, pravila o radu BO i državnu zastavu. Preostali materijal se pripremao i štampao nezavisno za predsedničke i nezavisno za parlamentarne izbore.

Već smo rekli da je OIK imao ulogu centralnog izbornog organa na lokalnom nivou. U tom delu ovo telo je imalo obavezu da deo materijala koji se odnosi na lokalne izbore sâmo pripremi i distribuira biračkim odborima u svojoj nadležnosti. Materijal koji su oni pripremali je istovetan materijalu koji je RIK pripremao za predsedničke i parlamentarne izbore, sa tim da je sav onaj materijal koji je pripremljen kao opšti za svako biračko mesto bio izuzet iz spiska obaveza koje su oni imali (rešenje o BM, pravilnik, zastava...). Kao i u slučaju RIK-a, jedinice lokalne samouprave su imale obavezu da pripreme sav materijal koji se pominje kao njihova obaveza, a pošto je ovaj set isti za sve nivoe izbora, nije bilo potrebe da se on ponovo priprema.

- *Štampanje izbornog materijala*

Ključni deo pripreme izbornog materijala jeste njegovo štampanje, a u tom aspektu najveći deo odlazi na štampanje glasačkih listića. Kada su u pitanju republički izbori, glasački listići se štampaju na hartiji koja je zaštićena vodenim žigom. Ukupan broj štampanih listića je jednak broju upisanih birača, sa tim da se štampa lideo rezerve koji ne može biti veći od 0.5% ukupnog broja upisanih birača. Štampanje izbornog materijala obavlja se u javnom preduzeću „Službeni glasnik”. Na način na koji to obavlja RIK na nacionalnom nivou, za svake lokalne izbore proces štampanja izbornog materijala za lokalne izbore obavlja OIK. Donekle je ovde procedura drugačija, jer na lokalnom nivou ne postoje ispostave državne štamparije, pa se kroz javnu nabavku odabere najpovoljnija ponuda za štampanje glasačkih listića i drugog neophodnog izbornog materijala. Glasački listići se štampaju u jednoj štampariji i broj rezervnih glasačkih listića ne može biti veći od 0.3% od ukupnog broja upisanih birača. Svi materijali koji su služili za štampanje se komisijski uništavaju u cilju sprečavanja eventualnih pokušaja zloupotrebe putem dodatno štampanih glasačkih listića.

U jednom gradu na jugu Srbije, jedna politička stranka je podnela tužbu na osnovu saznanja da je druga politička stranka nekoliko dana pre održavanja iz-

Priprema, štampanje i distribucija...

bora štampala glasačke listove u prostorijama lokalne televizije.

U nekoliko opština na jugu Srbije nije bilo javnih nabavki u procesu štampanja izbornog materijala za lokalne izbore, već su opštinske izborne komisije posebno kontaktirale nekoliko štamparija.

- *Primopredaja izbornog materijala*

Kada se izvrši štampanje i priprema svog biračkog materijala, pristupa se procesu primopredaje izbornog materijala. U tom procesu, zbog istovremenog održavanja nekoliko izbornih procesa, imamo dva paralelna niza u kojima učestvuje nekoliko aktera. Naime, RIK izborni materijal predaje OIK-u, koji se ovde pojavljuje u funkciji radnih tela RIK-a kada su u pitanju predsednički i parlamentarni izbori. Sa druge strane, deo materijala koji se odnosi na lokalne izbore, OIK samostalno priprema i štampa. Kada primi materijal od RIK- a, onda OIK pridodaje i materijal za lokalne izbore. Tako spojeni materijal za sve nivoe izbora koji su se održavali ide dalje ka biračkim odborima. Proces primopredaje izbornog materijala od RIK-a ka OIK-u, kao i od OIK-a ka svim BO koji su u njegovoj ingerenciji, obavlja se po nizu utvrđenih procedura i uz popunjavanje odgovarajućih zapisnika predviđenih za svaku od tih pojedinačnih situacija.

Po završetku izbornog dana,

26

NEpravilnosti u izbornom procesu

odnosno popunjavanju zapisnika, pristupa se procesu predaje izbornog materijala koji ide od BO ka OIK-u, odnosno ka RIK-u. Sada predsednik biračkog odbora nosi sa sobom određeni izborni materijal, sa tim da materijal sa lokalnih izbora odvađa i predaje OIK-u koji ga potom obrađuje i objavljuje, dok izborni materijal sa republičkog nivoa takođe predaje OIK-u, ali je njegova krajnja adresa RIK koji vrši prijem i obradu podataka na ovom nivou izbora.

Neuralgične tačke procesa primopredaje materijala

Ono što čini neuralgičnu tačku u ovom procesu jeste primopredaja materijala od strane OIK-a predsednicima BO. Problem na ovim izborima se sastojao u činjenici da smo imali nekoliko izbornih ciklusa paralelno i da su se iz tog razloga u samom procesu pripreme, predaje ali i prikupljanja materijala potkrale mnogobrojne greške.

Neretko su greške nastale i od strane RIK-a, odnosno materijal koji je trebalo da ovo telo preda nadležnim radnim telima (GIK/OIK) nije bio zadovoljavajući. Pošto RIK svoje članove i osoblje pošalje u podelu materijala, oni duže jedan broj okruga, odnosno gradova i opština kojima dele izborni materijal. Najveći deo materijala se priprema u „Službenom Glasniku” i prema

specifikaciji koju daje RIK ona se podeli. Međutim, desi se da jedan deo materijala fali, dok nekih materijala ima viška. To se otkrije tek onog trenutka kada OIK prebrojava materijale radi podele BO. Onda se šalju zahtevi RIK-u za dopunu neophodnog materijala, ukoliko se radi o količini materijala koja bi mogla da ugrozi sam izborni proces.

Najznačajniji deo ovog procesa pripreme i predaje materijala obavljaju OIK, bilo da se radi o predsedničkim, parlamentarnim ili lokalnim izborima. Sam materijal za ove nivoe izbora oni dobijaju zbirno, a potom ga selektuju za svako biračko mesto koje imaju u svojoj nadležnosti. Tako pripremljen izborni materijal predaju BO, tačnije njihovim predsednicima. Ovaj proces se najčešće obavlja nekoliko dana pred izbore, a izborni materijal za jedno biračko mesto se onda čuva u javnim prostorijama ili neretko ostaje kod predsednika BO zbog nepostojanja određenih uslova za njegovo adekvatno skladištenje¹². Članovi BO se sastaju dva ili dva dana pred izbore da prebroje izborni materijal, sa tim da ova procedura nije obavezna, već postoji kao dobra praksa u radu jednog broja BO. Na sam izborni dan, najčešće sat ili dva pred otvaranje biračkog mesta, svi članovi BO ponovo broje izborni materijal. Ukoliko se utvrde

¹²Ukoliko se radi o privatnim objektima ili javnim objektima koji nemaju elementarnih uslova za čuvanje ovog materijala, on ostaje kod predsednika BO.

nedostaci koji mogu dovesti do ugrožavanja izbornog procesa, onda se od OIK traži nedostajući materijal. U nekim slučajevima izborni proces počne na vreme, jer se radi o materijalu koji nije neophodan u prvom vremenskom sledu dešavanja na biračkom mestu, dok se u nekim slučajevima čeka da stigne materijal iz ovih tela¹³.

Povratni proces, dakle proces koji podrazumeva predaju izbornog materijala po završetku izbora, izazvao je najveći problem na predhodno održanim izborima.

Predsednik BO u jednoj opštini na jugu Srbije je nakon zatvaranja svog biračkog mesta otišao pravo kući, jer nije znao da treba odmah odneti izborni materijal GIK-u, pa su ga kasnije članovi GIK-a zvali da donese izborni materijal.

Dok su glavni akteri u procesu pripreme i distribucije izbornog materijala do biračkih mesta do sada bili RIK i OIK, uz sadejstvo jednog broja administrativaca koji su ovaj posao obavljali tokom većeg broja izbornih procesa, to nije slučaj sa članovima BO. Već smo rekli da način na koji se biraju članovi BO i njihova stručnost nisu na zavidnom nivou. Stoga i ne čudi da se dešavao veliki broj propusta na ovom nivou, imajući u vidu složenost procedura koje su imali da ispune.

¹³Ukoliko nedostaje kontrolni listić, delovi izvoda iz biračkog spiska.

Po završetku izbornog procesa i po sastavljanju zapisnika, BO je dužan da sortira izborni materijal. Najpre, on se sortira posebno za svaki izborni nivo, a u okviru svakog izbornog nivoa postoje procedure koje predviđaju šta se i na koji način od izbornog materijala transportuje. Tako se za svaki nivo izbora nalazilo i do osam zapečaćenih koverata, jer se od materijala koji BO vraćaju u sedišta viših izbornih organa vraćaju: zapisnik o radu biračkog odbora; izvod iz biračkog spiska po kome se glasalo; izvod iz biračkog spiska za vojnike ako ga je bilo; koverat sa kontrolnim listićem; koverat sa neupotrebljenim listićima; koverat sa nevažećim glasačkim listićima; koverat sa važećim glasačkim listićima; koverat sa potpisanim potvrdama o izbornom pravu za glasanje van biračkog mesta. Dakle dešavalo se da birački odbor u pojedinim opštinama ima trideset i dve koverte za četiri različita nivoa izbora (predsednički, parlamantarni, gradski i opštinski), u Vojvodini na to treba dodati i dva tipa pokrajinskih izbora, te je broj koverata mogao ići i do broja četrdeset.

Na ovom nivou izborne administracije dešavao se veliki broj grešaka. Najpre su nastali određeni propusti u kovertiranju samog izbornog materijala, gde su se pogrešno pakovali materijali sa različitih nivoa izbora. Po kovertiranju izbornog materijala, on je trebalo da bude sortiran za svaki nivo izbora i

složen u za to označene džakove. Značajan broj BO to nije uradio na adekvatan način.

Najpre, oni su zbirno stavljali materijal, bilo za nacionalni ili lokalni nivo, ili za sve zajedno. Ukoliko ih na to nije upozorio nadležni OIK, ne čudi da su danas pogrešno skladišteni materijali za različite nivoe izbora. Ukoliko članovi OIK nisu hteli da preuzmu materijal dok se ne uvere da je on dobro sortirani, u procesu primopredaje moralo je da se vrši novo sortiranje materijala. Novo sortiranje je značilo i moguće gubljenje određenog izbornog materijala, jer se radi i o neophodnosti da se prover i nanovi raspodeli materijal koji je između ostalog bio i zapečaćen.

Pored toga desilo se da pojedini izborni materijal nije zapakovan prema propisanoj proceduri, a desilo se i da deo izbornog materijala ostane na samom biračkom mestu.

U jednom gradu na jugu Srbije, na nekoliko izbornih mesta, koverta u kojima su bili glasački listiçi nisu bile zapačaćene, te predsednik GIK-a nije hteo da primi takav izborni materijal, pa su koverta bile pečaćene u hodnicima sedišta gradske administracije.

Nije bilo retke prakse i da se deo materijala koji se odnosi na nacionalni nivo preda OIK-u, dok se deo materijala vezan za lokalne izbore ostavi, ili obratne situacije.

Povrh svega, prema izjavama članova BO koji su vršili primopredaju izbornog materijala, bilo je situacija u kojima se na ovaj proces čekalo u redovima tokom cele noći. Stoga su i neki predsednici BO odlazili svojim kućama i kasnije se vraćali, a niko nije vodio računa o materijalu koji su oni ostavili sve do procesa primopredaje.

Stoga ne bi trebalo da čudi postojanje značajnog broja propusta koji još uvek nisu evidentirani. Specifičnost slučaja Pančevo se ogleda u činjenici da je ovaj propust primećen i iskorišćen u periodu između dva izborna kruga, ali je on samo jedan od brojnih slučajeva koji se nisu videli ili nisu evidentirali u ovom procesu.

Za sve ove propuste rešenje nije u promeni procedura koje su navede, jer su one manje više jedine moguće procedure. Ključno rešenje je formiranje profesionalne i edukovane izborne administracije koja će ove procedure moći da izvede na odgovarajući način.

Izborna administracija

Autor: Dr Đorđe Vuković
Programski direktor CeSIDa

Sprovođenje samih izbora je povereno izbornoj administraciji i od njenog organizovanja i obučenosti u najvećoj meri zavisi sam izborni proces. Na majskim izborima istovremeno se održavalo nekoliko izbornih procesa: predsednički, republički i lokalni, te se stoga i sam sistem izborne administracije koja je sprovodila taj proces promenio u odnosu na standard kada se svaki od ovih izbornih procesa održava pojedinačno. U Srbiji se izborna administracija formira po horizontalnom principu, ali se on razlikuje sa obzirom na nivo na kome se izbori održavaju.

Kako je kod nas uređen sistem formiranja izborne administracije

Na izborima na kojima se bira predsednik republike, kao i na izborima na kojima se biraju narodni poslanici za republičku skupštinu, model formiranja izborne administracije je identičan¹⁴. Organi za sprovođenje izbora su Republička

izborna komisija (RIK) i birački odbori (BO), a kao takvi oni rade u stalnom i proširenom sastavu. Kada su u pitanju članovi stalnog sastava RIK-a, oni se imenuju na četiri godine, dok se stalni članovi BO određuju ponovo za svake izbore. Republičku izbornu komisiju čini predsednik i šesnaest članova koji se imenuju u ovaj organ na predlog poslaničkih grupa u Narodnoj skupštini. I predsednik RIK-a i članovi imaju svoje zamenike, dok u radu RIK-a, ali bez prava odlučivanja, učestvuju i sekretar RIK-a i predstavnik Republičkog statističkog zavoda. U prošireni sastav RIK-a ulaze predstavnici proglašanih lista za parlamentarne, odnosno proglašanih kandidata za predsedničke izbore. Kada je u pitanju struktura članova BO stvari su slične, samo je broj članova manji. BO u stalnom sastavu čine predsednik BO i najmanje dva člana, dok se pored njih kao prošireni sastav BO pojavljuju predstavnici proglašanih lista za parlamentarne, odnosno proglašanih kandidata za predsedničke izbore. Svi članovi BO, kao što je to slučaj sa radom RIK-a, imaju pravo na svoje zamenike. Kada je u pitanju stalni sastav BO on se, kao i u slučaju RIK-a, određuje shodno snazi parlamentarnih grupa. Prema njihovoj parlamentarnoj snazi dodeljuju im se ne samo članovi BO, već i određeni

¹⁴Zakon o izboru predsednika republike u članu 7 upućuje da isti organi koji sprovode izbore za narodne poslanike sprovode izbore i za predsednika republike

broj predsednika BO, odnosno zamjenika predsednika BO.

Na lokalnim izborima postoje drugi organi, ali je sistem imenovanja njihovih članova skoro identičan. Najviše telo u hijerarhiji je Izborna komisija jedinice lokalne samouprave: Gradska/Opštinska izborna komisija (GIK u slučaju gradova/OIK u slučaju opština; u daljem tekstu koristimo skraćenicu OIK kao opšti pojam za sve ove tipove izbornih tela). OIK čine predsednik i najmanje šest članova koji se imenuju na predlog odborničkih grupa u lokalnom parlamentu. Njihov odabir se vrši shodno političkoj snazi, odnosno učešću odbornika pojedinih odborničkih grupa u ukupnom broju odbornika u lokalnom parlamentu. To čini stalni sastav OIK-a, dok u prošireni sastav OIK-a ulaze predstavnici proglašene kandidatske liste. Svi članovi OIK-a imaju pravo na svoje zamjenike, a u radu OIK-a učestvuje i sekretar, ali sa tim da nema pravo glasa u ovom organu. Sledeći nivo u izbornoj administraciji čine BO, koji imaju predsednika i najmanje četiri člana, koji se shodno republičkoj praksi biraju prema snazi odborničkih grupa u lokalnom parlamentu.

Ono što čini prvu posebnost poslednjih izbora je činjenica da se u jednom danu održali predsednički, parlamentarni, pokrajinski i lokalni izbori, pa se stoga i sam model formiranja izborne administracije donekle promenio. Najpre, OIK su pored svoje uloge koju imaju u pro-

cesu sprovođenja lokalnih izbora, od strane RIK dobili i specifičnu ulogu u kojoj predstavljaju radna tela ovog organa za nacionalni nivo. U Uputstvu za sprovođenje izbora za narodne poslanike Narodne skupštine i izbora za predsednika republike¹⁵ u članu 10 navedeno je da poslove radnih tela u opštinama i gradovima u kojima se održavaju lokalni izbori obavljaju ovi organi. U situaciji u kojoj nema lokalnih izbora, RIK formira radna tela koji taj posao obavljaju u vreme izbora. Ono što je karakteristično za radna tela je da ona nisu izborni organi i da sve svoje poslove obavljaju isključivo po uputstvima koja im daje RIK. Ovakvo rešenje je način koji omogućava da se operativno izvede izborni proces, jer je nemoguće da RIK sam upravlja sa preko 8.500 biračkih mesta u Srbiji. Tako je OIK u delokrugu poslova koji se tiču lokalnih izbora bio izborni organ, dok je u delokrugu poslova koji su se ticali predsedničkih i parlamentarnih izbora imao ulogu radnih tela.

Ono što čini drugu važnu promenu u modelu organizovanja izborne administracije jeste način na koji se određuje broj članova i sam sastav BO. Zbog povećanog obima posla koji imaju da obavljaju BO, povećan je broj njihovih članova. Tako sada BO imaju predsednika i šest članova, sa tim da je očekivano da svi oni imaju pravo na svoje zamjenike. Posebna formula je morala biti pronađena

¹⁵SLRS 28/12

kada je u pitanju način na koji se oni imenuju. Tako je OIK imao pravo da imenuje zamenika predsednika, četiri člana i tri zamenika, dok je sa druge strane RIK imenovao predsednika BO, dva člana i tri zamenika. Naravno sav ovaj izbor se odnosi na stalni sastav biračkih odbora. Način na koji se imenuju svi ovi članovi odgovara unapred datoj metodologiji koja kao ključnu crtu ima parlamentarnu snagu poslaničkih, odnosno odborničkih grupa.

Izborna administracija koja je formirana na ovaj način nije u stanju da odgovori na sve izazove izbornog procesa. Kritika se može podeliti shodno nivou izborne administracije o kojoj pričamo.

Problemi vezani za formiranje i rad izborne administracije

- *Centralna izborna tela*

Kada je reč o centralnim izbornim organima, RIK i OIK, najveća prepreka njihovom radu jeste njihova nestalnost i partijska pripadnost. Iako se radi o telima koja se biraju na period od četiri godine, u suštini sa minimalnim promenama u rezultatima izbora, sa promenama koje su vezane za izvršnu vlast automatski dolazi i do promena u ovim izbornim telima. Političke stranke skoro zakonomerno kao prvi od koraka posle formiranje nove vladajuće većine imaju potrebu da

urede sastav izbornih tela. Ovo se jednako dešava i na republičkom i na lokalnom nivou vlasti. Takva praksa onemogućava da se ova tela formiraju kao ozbiljne institucije koje će u kontinuitetu voditi računa o poslu kojim se bave. Na sve to treba dodati da se članstvo u RIK smatra kao dodatni izvor prihoda i da je bavljenje izbornim procedurama i izbornim procesom za većinu članova RIK-a samo usputni posao.

Slično je i kada su u pitanju izborne komisije na lokalnom nivou. Na sve ove činjenice treba dodati, da su zakonski okviri predvideli da se ova tela bave samo procesom organizovanja i sprovođenja izbora. Drugi važni aspekti izbora, kao što su birački spiskovi, medijska regulative izbora, kontrola finansiranja izbornih kampanja povereni su drugim telima. To umanjuje i mogućnost centralnih izbornih tela da reaguju pravovremeno i na adekvatan način sporovode celokupan izborni proces. Ključna zamerka koja se može dati RIK-u je način na koji se formira, odnosno model po kome se određuju njegovi članovi. U suštini, predstavnici parlamentarnih grupa jesu najpoverljiviji predstavnici stranaka. Shodno tome najveći motiv koji oni imaju u svom radu vezan je za činjenicu branjenja partijskih interesa. Njihovo ponašanje i odgovornost usmereni su ka tome da zadovolje partijsku centralu odnosno one osobe koje su ih na to mesto postavile, te se stoga ne može ni na koji način govoriti o elementima pro-

fesionalizacije ovog tela. Iz samog modela formiranja proističe da je za njegove članove jedini relevantan stranački sud, a nikako sud struke i javnosti.

- *Srednji nivo izborne administracije*

Kada su u pitanju srednji nivoi izborne administracije, regulative koju mi imamo nije predvidela njihovo postojanje. Snalaženje RIK sa formiranjem radnih tela jeste situacija koja se može smatrati iznuđenom. Problem je što iznuđena situacija traje već nekoliko izbornih ciklusa i neophodno je da se zakonskim izmenama definiše status ovog nivoa izborne administracije vlasti i njihove nadležnosti. Činjenica je da su u ovom izbornom procesu članovi OIK-a, a samim tim i ova tela, bila značajno zainteresovanija za lokalne izbore nego za druge nivoe izbora, dovela je do većeg broja grešaka u sprovođenju izbornih procedura na drugim nivoima izbora.

U jednoj opštini na jugu Srbije jedna politička stranka formirala je fiktivne grupe građana, kako bi ta stranka imala većinu svojih predstavnika u biračkim odborima i izbornim komisijama, i na taj način je lakše donosila odluke u svom interesu. Pored toga, namerno na sastanke nisu pozivani pojedini članovi izbornih komisija.

Izborna administracija

U Nišu su na više biračkih meseta bili ponovljeni lokalni izbori i sud je doneo odluku da se oni održe 19. maja 2012. godine, dan pre održavanja drugog kruga predsedničkih izbora. Preporuka RIK-a je bila da se ti izbori održe 20. maja 2012. godine, ali je GIK ispoštovao provobitnu odluku suda. Tada se pojavio problem na koji način će se građanima obeležavati kažiprst desne ruke (trag ostaje 48 h). GIK je doneo odluku da se građanima koji izađu na izbore 19. maja obeležava kažiprst leve ruke. Cela ova procedura oko ponovnog održavanja izbora je donela veliku konfuziju u radu GIK-a, i upravo zbog toga, ukoliko se ponovo dese ovakve situacije, treba bolje formulisati rad na ponovljenim izborima.

Dugoročno gledano, ovakav model formiranja srednjih nivoa izborne administracije ne dozvoljava stalnost i profesionalnost u radu ove administracije, što svakako ne može dovesti do profesionalizacije i organizacije izbora na visokim standardima.

- *Kapilarna mreža izborne administracije*

Ono što je najvećem broju građana najvidljivije u izbornom procesu jesu najniži nivoi izborne administracije, birački odbori. Nekoliko stvari čini problematičnim ovaj nivo izborne administracije.

33

NEpravilnosti u izbornom procesu

Najpre, kao i u slučaju centralnih izbornih tela, ključni problem jeste činjenica da je članstvo u BO određeno partijskom pripadnošću. Ni na koji način ne grešimo ako kažemo da je uslov da neko bude član BO da istovremeno bude član, odnosno bliski pristalica neke političke stranke. Shodno tome ko delegira članove biračkih odbora, oni se logično u najvećoj meri osećaju odgovornim upravo prema njima. Međutim, za razliku od centralnih izbornih tela u koje političke stranke delegiraju osobe upoznate sa izbornim procesom, u masi članova BO nalazi se veliki broj onih koji nemaju dodirnih tačaka sa ovim složenim procesom. To dodatno pogoršava mogućnost adekvatnog rada ovih organa izborne administracije.

Na jednom biračkom mestu na jugu Srbije članovi biračkog odbora su iz neznanja dopisivali u birački spisak za lokalne izbore ljude koji su imali prava da glasaju samo za parlamentarne i predsedničke izbore.

Predsednik BO u jednom selu na jugu Srbije je bio momak od 18 godina, bez završene srednje škole. Na tom biračkom mestu bili su ponovljeni izbori.

Kada je OIK ponovo zvala predsednika BO jednog biračkog mesta zbog ispravljanja zapisnika, čovek je uporno ponavljao da je

mesar po profesiji, i da uopšte ne zna kako se to radi.

Sa druge strane, na većem broju biračkih mesta bilo je i preko 50 članova BO. Naime, pored redovnog sastava BO, svi predlagači kandidata za predsednika, narodne poslanike i odbornike imali su pravo na svoje članove u proširenom sastavu. Imajući u vidu broj kandidata odnosno lista, na parlamentarnim i lokalnim izborima dešavalo se da na pojedinim biračkim mestima broj članova BO bude - blizak broju birača koji su se pojavili.

Skoro u svim manjim opštinama na jugu Srbije ima dosta slučajeva da je na biračkim mestima bilo više članova BO nego broj izašlih ljudi koji su glasali.

Bilo je nekoliko primera grubog kršenja procesa prijavljivanja građana za članove BO (dnevnica je iznosila 2.000 dinara). Oni građani koji su hteli da budu članovi BO za pojedine stranke, morali su unapred da daju 500 dinara predstavnicima tih stranaka (dnevnice za rad u BO je isplaćivala GIK, a ne političke stranke). Na taj način su političke stranke na nelegalan način sakupljale određenu količinu novca od građana (građanima su davane priznanice kao dokaz da su platili taj iznos od 500 dinara na ime godišnje članarine, iako većina njih nisu članovi tih

političkih partija niti su želeli da daju donaciju političkoj stranci).

To je stvorilo dva problema. Prvi se odnosi na činjenicu da ovoliki broj ljudi u BO više odmaže nego što pomaže u sprovođenju samog izbornog procesa. Drugi problem se sastoji u činjenici da je ukupno, na različitim nivoima izbora u Srbiji, angažovano oko 270.000 ljudi u različitim nivoima izborne administracije, od čega najveći deo otpada na BO. To iziskuje ogromna finansijska sredstva za njihove nadoknade, što sa druge strane ni na koji način ne pomaže, već naprotiv odmaže sprovođenju izbora.

Za najveći deo članova BO nije sprovede nikakav sistem provere znanja, dok su modeli obuka i pripreme ovih članova izborne administracije skoro nikakvi. Sem uputstva koja dobiju u papirnoj verziji, a koja oni sami i ne protumače na najbolji način, nije poznato da postoje modeli obuke i edukacije ovog dela izborne administracije.

U radu članova BO postojao je veći broj problema. U ranijim izbornim procesima, kada nije bilo istovremenog održavanja različitih izbora, u velikom broju slučajeva predsednik BO i članovi su se birali u najvećoj meri iz redova zaposlenih u lokalnoj administraciji ili iz reda onih koji čine formalnu strukturu u mesnim zajednicama ili naseljima. Na ovim izborima je ovaj neformalni model selekcije izostao i sve je prepušteno na odlučivanje strankama, shodno

broju članova BO koje su dobili. Ne retko se dešavalo da osobe koje su imenovane za predsednika BO nemaju završenu ni osnovnu školu i nisu u stanju da izborne proces dovedu do kraja. Poseban problem je vezan sa činjenicom da ovako obiman posao sa imenovanjem stalnog i proširenog sastava nije moguće izvesti u propisanim rokovima, te su u nekim slučajevima rešenja članovima BO stizala u toku samog izbornog dana.

Kako izbornu administraciju učiniti boljom

Potreba da se ovakav sistem administriranja izbora promeni je evidentna. Određene preporuke i modeli ka kojima se može težiti su unapred predvidljivi, jer se primenjuju u drugim demokratijama ka kojima mi težimo.

- *Centralno izborno telo*

Centralno biračko telo na republičkom nivou mora da se promeni u svim njegovim dosadašnjim aspektima delovanja. To pre svega podrazumeva profesionalizaciju centralnog izbornog tela, njegovu stalnost, kao i povećan ali jasno definisan obim nadležnosti koje bi obavljalo. Pošto se radi o izvršnom telu neophodno je smanjiti broj njegovih članova, a uporedna praksa pokazuje da se tu radi o 5 do 9 osoba. Jednako je pri-

hvatljiv i model u kome jedna osoba obavlja posao direktora ovakvog tela i odgovara za sve poslove u vezi sa izbornim procesom. Profesionalizacija ovog tela bi značila da osobe koje obavljaju ove poslove ne bi mogle da se bave ni jednim drugim poslom, što bi omogućilo da se njihova znanja i veštine usmere u ovaj proces. Satlnost ovog tela, koje mora biti izabrano na rok koji je duži od roka od četiri godine, deo je pokuašaja da se ono učini nezavisnim od izvršne vlasti i od eventualnih promena na kormilu države. U obim nadležnosti ovog tela trebalo bi prevesti i registar stranaka, registar birača, odgovornost vezanu za kontrolu finansiranja izbornih kampanja i za redovan rad svih političkih stranaka i političkih subjekata, kao i pitanja regulisanja medijske scene u izbornom periodu i u promociji političkih subjekata. Podrazumeva se da bi ovo telo imalo obavezu organizovanja i sprovođenja izbora na način na koji je ta obaveza do sada bila obaveza RIK-a. Na ovaj način se na jednom mestu nalaze sve nadležnosti vezane za izborni proces i time bi se mogle ostvariti značajne uštede u ovom procesu. Ovo centralno telo je nadležno da se bavi edukacijom nižih nivoa izborne vlasti i da sprovodi sva unapređenja izbornog procesa koja su neophodna.

- *Srednji nivo izborne administracije*
Kada su u pitanju srednji nivoi vlasti, onda treba razmišljati u dva pravca.

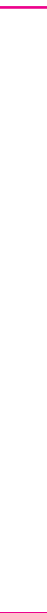
Najpre, da je u radu centralnog izbornog tela neophodno imati ovakve organe koji će operativno obavljati poslove i biti u kontaktu sa članovima BO, ali i da je neophodno da oni budu u mogućnosti da samostalno obavljaju poslove vezane za izbore na lokalnom nivou, gde se tada pojavljuju kao centralno izorno telo. Stoga bi se na njih mogla delimično primeniti i formula koja bi važila za centralno izorno telo na republičkom nivou. Međutim, značajan deo poslova koji se obavlja na republičkom nivou nije moguće obavljati i na lokalnom nivou. Tako je vođenje registra stranaka, centralne evidencije birača, kontrole finansiranja i medijske regulative u izbornom procesu isključivo vezano za republički nivo. Uzalud bi bilo trošenje sredstava da se i na lokalnom nivou formiraju izborne komisije koje bi bile vezane samo za ovu delatnost. Verovatno je rešenja da se u okviru drugih bliskih poslova iz redova zaposlenih u lokalnoj samoupravi odaberu oni koji bi mogli da adekvatno obave sve izborne radnje i procedure. Podrazumeva se da bi se centralno izorno telo na republičkom nivou bavilo osposobljavanjem i upućivanjem članova ovih srednjih organa izborne administracije.

- *Kako do boljeg rada članova biračkih odbora*

Dva su najčešće korišćena modela prema kojima se formira kapilarna izborna administracija, odnosno

birački odbori. U jednom modalitetu članovi BO se slučajnim izborom dobijaju iz redova građanstva, potom se obučavaju za ovaj posao i sprovode ga u izbornom danu. Drugi model, koji se može smatrati pogodnijim za naše administrativno izborne prilike, polazi od toga da drugi delovi državne i lokalne administracije obavljaju ovaj posao u izbornom procesu. Taj model bi podrazumevao da zaposleni u ovim institucijama imaju kao deo svojih radnih obaveza poslove vezane za sprovođenje izbora. Nije retka praksa da se za predsednika BO imenuju pravnici iz redova državne administracije. Podrazumeva se da centralna izborna tela obave sve neophodne obuke i instrukcije za sprovođenje izbornih radnji i da svi oni, kojima je u opisu radne pozicije i posao vezan za izborne procedure, moraju da prođu takve obuke.

Posledično bi usvajanje bilo koja od ova dva modela značilo nekoliko ključnih promena u dosadašnjem opisu i radu BO. Najpre, znatno bi se smanjio broj članova BO i u njegovoj strukturi bi bio značajno smanjen upliv političkih stranaka koje konkurišu na samim izborima. Smanjen broj članova BO automatski sa sobom povlači i značajno smanjenje finansijskih izdataka po ovom osnovu. Izborne liste i političke stranke bi imale pravo da na biračkim mestima imenuju svoje posmatračke, bez prava da se mešaju u rad BO i da za to ne dobijaju nikakvu nadoknadu iz državnih resursa.

Izborna problematika u izbornom danu

Autor: Dr Đorđe Vuković
Programski direktor CeSIDa

Sva problematika vezana za izborni proces najbolje se može uvideti u samom izbornom danu. Sve aktivnosti i procedure imaju svoje konačno ishodište upravo u tom trenutku izbornog procesa, a svakako da je kada su u pitanju subjekti koji ovaj posao obavljaju, najveća odgovornost vezana za rad BO. Prateći aktivnosti koje su predviđene Pravilnikom o radu biračkih odbora¹⁶ najlakše se uočavaju faze ovog procesa i problemi koji nastaju.

- Kontrola izbornog materijala

Već smo ukazali da je, u procesu primopredaje, materijal stigao do članova BO. Stoga se izborni dan otvara aktivnostima vezanim za njegovu proveru. U samom izbornom danu članovi BO se nalaze na biračkom mestu u 6 sati. U periodu između ovog vremena i otvaranja samog biračkog mesta, BO prvo utvrđuje ispravnost izbornog materijala. Ukoliko nešto od izbornog materijala nedostaje, informacija o tome se unosi u zapisnik, a radno telo/opštinska izborna komisija se obaveštava o tome da izvrši dopunu nedostajućeg materijala. Ukoliko se

¹⁶SLGRS 23/2012

radi o materijalu koji je neophodan za započinjanje samog izbornog procesa, onda se odlaže otvaranje samog biračkog mesta, dok se taj materijal ne pribavi. Neretko se dešava da članovi biračkog odbora, zbog nedostatka pojedinih materijala koji ne ugrožavaju tok izbornog procesa, odlože sam početak glasanja na biračkom mestu.

Otvaranje biračkih mesta u Nišu je kasnilo jer nisu sve pripremili na vreme, uglavnom zbog nepoznavanje procedure. Bilo je slučajeva da članovi BO nisu mogli da se dogovore ko će da prebroji izborni materijal pre otvaranja biračkog mesta, pa se i zbog toga kasnilo. Na jednom biračkom mestu predsednik BO je čekao da se sakupe svi članovi pa da pre otvaranja birališta krene u prebrojavanje glasačkog materijala. Neki članovi su kasnili, tako da je kasnilo i otvaranje samog biračkog mesta.

Promene rešenja za predsednika ili članove stizale su na dan izbora; stranke su same menjale članove i predsednike na par sati pred izbore, pa se čekalo na rešenja. To je izazivalo nepoverenje ostalih članova BO, pa nisu želeli da otvore birališta dok ne stignu nova rešenja.

- Uređenje biračkog mesta

Druga aktivnost koju imaju članovi biračkog odbora tiče se uređenja

samog biračkog mesta. Ova aktivnost podrazumeva da se isplaniraju svi postupci koji su neophodni u izbornom danu, a da materijal bude raspoređen na uređenim i vidljivim delovima prostorije u kojoj se obavlja glasanje. Posebnost uređenja biračkog mesta odnosi se i na potrebu da se uredi okolina ovog prostora, te je tako predviđeno i da u krugu od 50 metara bude uklonjen sav propagandni materijal podnosioca izbornih lista. Ovaj posao obavljaju sami članovi biračkih odbora, ili za to angažuju nadležnu komunalnu službu. Problem sa ovom normom se sastoji u činjenici da je moguće u toku izbornog dana u predviđenom krugu lepiti propagandni materijal, te time obarati regularnost samog izbornog procesa. To se neretko koristilo u različitim izbornim procesima u Srbiji.

- *Obaveze članova biračkih odbora u procesu sprovođenja izbornog procesa*

Treća i poslednja aktivnost članova biračkih odbora pre otvaranja samog biračkog mesta vezana je za raspodelu posla u vezi sa procesom glasanja. Predsednik BO zajedno sa ostalim članovima određuje kojim će se poslovima baviti svaki član biračkog odbora. To je set poslova neophodnih da bi se pravilno provele procedure predviđene pravilima o radu BO. Ovi poslovi su vezani za proveru da li je neki birač ranije glasao, potom proveru identiteta građana, rad sa izvodima iz biračkih

spiskova, rad sa glasačkim listićima (na svim nivoima izbora), rukovanje sprejom za obeležavanje birača, pomoć biračima u procesu ostvarivanja njihovog izbornog prava i staranje o tome da se glasački listići ubace u odgovarajuće glasačke kutije (za svaki nivo izbora posebni glasački listići i posebne glasačke kutije). Predsednik BO u dogovoru sa drugim članovima BO svakome od njih dodeljuje neki od navedenih poslova.

Bilo je članova proširenog sastava koji se nisu ni pojavili na biračkom mestu tokom čitavog izbornog dana. Na pojedinim biračkim mestima jedan broj članova BO prisustvovao je samo prebrojavanju glasova, a nisu se pojavili tokom čitavog izbornog dana.

- *Glasanje prvog birača*

Ukoliko su sve ove aktivnosti sprovedene, članovi biračkog odbora otvaraju biračko mesto u sedam sati. Predviđeno je da dolazak prvog birača na biračko mesto bude i prilika da se utvrdi ispravnost svih biračkih kutija. Birač koji prvi glasa dobija kontrolni listić, koji služi kao garancija da su sve glasačke kutije bile prazne pre nego što su drugi birači počeli da ostvaruju svoja prava, ali i kao jedan tip osiguranja da članovi biračkih odbora ne vrše zamene glasačkih kutija.

Postojanje ove procedure se iz nekoliko razloga čini izlišnom. Najpre,

prvi birač utvrđuje da su sve kutije, koje su inače providne i prazne, ispravne i pravilno zapečaćene. Takođe on obezbeđuje da se u toku izbornog dana ne izvrši zamena biračkih kutija. Ukoliko su ovi argumenti valjani, onda se postavlja pitanje zašto se angažuju članovi BO i u koju svrhu se njima isplaćuju dnevnice za obavljanje posla sprovođenja izbornih procedura? Teško je poverovati da je glasanje jednog birača veće obezbeđenje od eventualnih zloupotreba, a ne prisustvo nekada i po 50 članova biračkih odbora. Stoga se opravdano može postaviti pitanje da li je ova procedura uopšte i potrebna u izbornom procesu.

Procedure za proces glasanja

- Utvrđivanje da li je neki birač prethodno glasao

Za sve birače, kao i za onog koji je prvi došao na biračko mesto, se u samom procesu glasanja primenjuje ista procedura. Najpre, samim pristupanjem glasača biračkom mestu proverava se da li je on glasao na nekom drugom biračkom mestu. To se utvrđuje UV lampom, jer se svaki izborni proces završava prskanjem glasača nevidljivim sprejom. Ukoliko je neki birač obeležen sprejom, BO mu ne dozvoljava da započne dalje procedure koje bi mogle dovesti do procesa glasanja. I ova procedura je imala smisla u

Izborna problematika u izbornom danu

periodu dok je postojao parcijalno vođen birački spisak. U toj situaciji bilo je moguće da se jedna osoba nađe upisana na dva ili više biračkih mesta i da koristeći tu činjenicu može da izigra zakon i glasa dva ili više puta. Međutim, sa uspostavljanjem jedinstvenog biračkog spiska, gubi se potreba za postojanjem ovog pravila, jer je nemoguće da jedna osoba bude dva puta upisana u birački spisak. Stoga bi postojanje ovakve procedure trebalo isključiti iz normativnog okvira, a samim tim i iz procedure koja se primenjuje.

Na većem broju biračkih mesta nije poštovan redosled izbornih radnji na biračkom mestu. Problemi su nastajali kada se prvo glasačima isprska prst, pa se tek onda uvidi da oni nisu na biračkom spisku na tom biračkom mestu.

- Utvrđivanje identiteta birača

Potom sledi proces u kojem se utvrđuje identitet birača. Svaki birač predaje osobi koja je zadužena za rukovanje biračkim spiskom svoja dokumenta na osnovu kojih se nedvosmisleno može utvrditi njegov identitet (lična karta, pasoš ili vozačka dozvola). Nekoliko se problematičnih situacija javlja u ovom procesu. Naime, ponekad članovi BO ne dozvoljavaju biračima da glasaju na osnovu pasoša ili vozačke dozvole, već samo na osnovu lične karte. Time im uskraćuju mogućnost da na zakonom prop-

40

Nepravilnosti u izbornom procesu

isan način ostvare svoje pravo. Sa druge strane, primećeno je i da pojedinim biračima bude dozvoljeno da glasaju i bez ličnih dokumenata, odnosno na osnovu prepoznavanja koje obave članovi biračkog odbora jer se radi o njihovim komšijama ili poznanicima. Na ovaj način se krše zakonom propisane procedure i izborni rezultati sa takvih biračkih mesta smatraju se nevažećim. Kao treću situaciju ističemo da se na jednom broju biračkih mesta glasalo na osnovu dokumenata čija je važnost istekla. Ovo se pre svega odnosi na seoske sredine u kojima starije osobe nemaju nikakav drugi dokument na osnovu kojeg bi se utvrdio njihov identitet. Nepoštovaje ove procedure takođe čini ništavnim rezultate izbora na tom biračkom mestu.

- *Potpisivanje birača u izvode iz biračkih spiskova*

Posle utvrđivanja identifikacije birača pristupa se procesu potpisivanja u izvod iz biračkog spiska. Za svaki nivo izbora postoji poseban izvod iz biračkog spiska, te se stoga birač mora potpisati u svaki od ovih izvoda. Neretko se dešavalo da članovi biračkih odbora o ovoj činjenici ne povedu računa, pa se birač upiše samo u jedan izvod iz biračkog spiska a glasački listići koji mu se dodele dolaze sa svih nivoa izbora. Ovakvo stanje može dovesti do ponavljanja izbora na samim biračkim mestima, jer će se pojaviti veći broj glasačkih listića od broja

birača koji su se potpisali u izvode iz biračkih spiskova. Ponekad se dešavalo i da birač iz pravnih razloga ne bude upisan u izvode na različitim nivoima izbora, pa se i oko toga vodila polemika na biračkim mestima. Time je jedan deo birača smatrao da je oštećen, iako se radi lo o njihovom nepoznavanju procedure upisa u birački spisak.

Ono što se čini umesnim je da u budućim promenama i ova procedura bude preispitana i da se usled toga razmotri mogućnost njenog ukidanja. Pre svega treba imati u vidu da članovi biračkog odbora svojim prisustvom i delovanjem jesu garant da se utvrdi verodostojnost izbornog procesa. Na neki način se procesom potpisivanja građana u izvode iz biračkog spiska vrši omalovažavanje i samih birača, a pre svega onih koji su dužni da ovaj proces sprovedu. Čini se kao da ne postoji poverenje u one koji su zaduženi da ovaj proces sprovedu.

Jednom biraču sa KiM nije bilo jasno zašto ne može da glasa za lokalni parlament već samo za republički, pa je bilo i neprijatne rasprave sa članovima BO. U jednom broju izvoda iz biračkih spiskova pojavila su se imena i prezimena meštana za koje niko nikad nije čuo, a bilo je slučajeva i da su u spisku bili meštani drugih sela. Na pojedinim biračkim mestima birači su bili upisani za lokalne izbore na jednom biračkom mestu, a za

parlamentarne i predsedničke na drugom.

- *Dodela glasačkih listića biračima i nanošenje nevidljivog spreja na ruku birača*

Kada se birač potpiše u izvode iz biračkih spiskova, dodeljuju mu se glasački listići za sve one nivoe izbora u čije se izvode potpisao. Kao i u drugim sličnim situacijama, bilo je dosta propusta u okviru ove procedure.

Problemi sa raseljenim licima u svim gradovima i opštinama na jugu Srbije (članovi BO nisu znali da ta lica nemaju pravo glasa na lokalnim izborima, pa se tako stvarao višak listića u glasačkim kutijama).

Najpre se dešavalo da jedan broj birača, bez obzira što su bili upisani u sve odgovarajuće izbore iz biračkih spiskova i u njih su se redovno potpisivali, ne dobiju sve neophodne glasačke listiće. Ukoliko se na licu mesta nisu obratili članovima BO, nije im posle toga bilo moguće dati glasačke listiće, a samo sastavljenje izveštaja je manjkalo, pošto se brojevi glasalnih i glasačkih listića nisu slagali. Sa druge strane bilo je i već pomenute situacije da su se pojedinim biračima davali glasački listići i za one nivoe izbora na kojima se oni nisu nalazili u izvodima iz biračkih spiskova. U oba slučaja radilo se o neažurnosti i lošem radu članova BO, čega je bilo

u velikoj meri na predhodnim izborima. Činjenica je da je dobar deo ovih propusta ostao nezabeležen, jer su se svi članovi BO trudili da naknadno „sravnjaju” podatke da se ne bi ponavljalo glasanje na njihovim biračkim mestima.

Kada se biraču dodele glasački listići, onda mu se na kažiprst desne ruke nanosi sprej. Preporuka koja je data za proces ukidanja nanošenja nevidljivog spreja na kažiprst birača podrazumeva isključenje ove procedure. Posle svih ovih procesa koji su navedeni birač pristupa procesu glasanja.

- *Obezbeđivanje procesa slobodnog i tajnog glasanja*

Nekoliko stvari je neophodno uraditi da bi se svakom biraču omogućilo da svoje biračko pravo ostvari tako da mu bude obezbeđena tajnost glasanja, odnosno da niko drugi nije u stanju da sazna njegov politički izbor.

Najpre, kao preduslov slobode glasanja jeste neutralisanje mogućnosti da niko od prisutnih ni na koji način ne utiče ili ne vrši pritisak na birače u ispoljavanju njihovog biračkog opredeljenja. Svaki vid agitovanja ili pritiska na biračkom mestu je nedozvoljen. Kao uslov za ostvarivanje tajnosti glasanja, svakom biraču je neophodno obezbediti prostor u kojem mu se može garantovati tajnost glasanja.

Kršenje obe procedure je primećeno na određenom broju biračkih mesta. Najpre, direktno ili

posredno, bilo je mesta na kojima su se čule otvorene ili prikrivene sugestije u procesu glasanja. Pored toga, lošim uređenjem biračkog mesta ili nepostavljanjem paravana na odgovarajući način, birači su bili u poziciji u kojoj im se nije garantovala tajnost u procesu glasanja.

Predsednik jedne opštine na jugu Srbije je dan pred izbore, zajedno sa direktorkom jedne lokalne firme, išao do radnika te firme, od vrata do vrata, i agitovao da se glasa za njegovu stranku (davani su različiti tipovi obećanja radnicima).

U jednoj opštini na jugu Srbije je veliki broj pripadnika romske nacionalnosti dobijalo pakete sa hranom kako bi glasali za jednu političku stranku.

U većem broju opština (Merošina, Prokuplje, Surdulica, Vladičin Han, Pirot) na jednom biračkom mestu bilo je mnogo članova biračkog odbora. To je stvaralo osećaj da glasačima neko stoji iznad glave, pa su se u ovim sredinama uglavnom žalili na povredu tajnosti glasanja. Tesan prostor beležimo uglavnom u manjim sredinama.

Jedan stariji birač je naglas rekao za koju stranku hoće da glasa, jedan od članova BO koji je prišao da mu pomogne zaokružio je stranku kojoj sam

pripada a ne onu koju je birač izrekao. Niko od članova BO nije reagovao, obrazlažući to stavom da nisu hteli međusobno da se zameraju zbog jednog glasa.

Na većem broju BM su članovi BO sugerisali biračima za koga da glasaju. U Nišu su odbornici doveli birače i sugerisali za koga da glasaju na ponovljenim izborima što je, kažu članovi, ušlo u zapisnik .

U Leskovcu na pojedinim biračkim mestima nisu bile zapečaćene koverta sa glasovima onih koji su glasali van biračkog mesta. U Prokuplji u selima gde je većinsko staračko stanovništvo članovi BO tvrde da je tek po jedan član BO išao i sakupljao glasove od nepokretnih lica koja su glasala van biračkog mesta.

- Ubacivanje glasačkih listića u glasačke kutije

Po završetku svih navedenih radnji, birač presavija glasački listić na način da se ne može videti lista ili kandidat za koju je glasao. Završna radnja tiče se procesa ubacivanja glasačkog listića u odgovarajuću glasačku kutiju. Za svake izbore postoji posebna kutija i u nju se ubacuju glasački listići samo za taj nivo izbora. U ovom procesu neretko se dešavalo da bivaju ubačeni glasački listići sa drugih nivoa izbora. To je izazivalo određene problem

u samom procesu prebrojavanja glasova, ali treba reći da su se kasnijim radnjama mogli otkloniti ovi nedostaci. Pravovremenim sugestijama članova BO u nekim situacijama ovaj problem je predupređen.

- *Održavanje reda na biračkom mestu*

Članovi biračkog odbora su zaduženi da u toku čitavog izbornog dana održavaju red na biračkom mestu. U tom okviru treba reći da su ekscеси na biračkom mestu sastavni deo svakog izbornog procesa u bilo kojoj zemlji na svetu. Ipak treba razlikovati ekscесе koje prave birači i koje članovi biračkog odbora nisu u stanju da preduprede, od onih ekscеса koji nastaju kao plod lošeg rada članova BO ili koje prouzrokuju sami članovi BO. U prvom slučaju radi se o biračima ili pripadnicima različitih političkih opcija, koji zbog različitog tipa nezadovoljstva mogu iskazati verbalno nezadovoljstvo na neprimeren način, upustiti se u fizički obračun, uništavati deo izbornog materijala, onemogućavati drugim biračima da ostavre svoje glasačko pravo. Može se raditi i o nameri pojedinaca ili organizacija da izborni proces učine nevažećim. U ovim situacijama ne može se postavljati pitanje odgovoranosti članova BO, već je neophodna samo njihova smirena i staložena reakcija.

Na jednom biračkom mestu na jugu Srbije bila je polomljena izborna kutija (biračko mesto je

zatvoreno na dva sata i izbori su produženi do 22h).

Kada su u pitanju radnje u kojima sami članovi BO prouzrokuju problem svojim međusobnim svađama, zloupotrebom svog položaja, nasilnim ponašanjem.. onda je neophodno naglasiti da treba raditi na stalnoj edukaciji članova BO u cilju smanjanja obima ovakvih dešavanja.

U Vranju na BM pobili su se članovi i funkcioneri dveju „rivalskih” stranaka. U Niškoj Banji - svađa među članovima biračkog odbora. U Nišu su se dve članice biračkog odbora stalno svađale i pretile jedna drugoj, što je remetilo atmosferu tokom dana a posebno prilikom prebrojavanja glasova. Muž jedne od njih je na kraju upao na prebrojavanje glasova, što je između ostalog prijavljeno kao nepravilnost pa su izbori ponovljeni

- *Zatvaranje biračkih mesta i utvrđivanje rezultata izbora*

Sva biračka mesta se po pravilu zatvaraju u osam časova naveče. Izuzetak od ovog pravila su biračka mesta na kojima je došlo do prekida glasanja sa trajanjem duže od jednog sata, kao i ona mesta na kojima se zateknu birači u trenutku zatvaranja biračkog mesta. U tom slučaju biračima koji su došli do 20 časova omogućava se da ostvare svoje građansko pravo, tako što se proces glasanja produžava do tre-

nutka kada i poslednji glasač ne ostvari ovo svoje pravo.

U Nišu u trenutku zatvaranja birališta u holu škole u kojoj je bilo nekoliko biračkih mesta našlo se još oko 200 ljudi, naravno svi su glasali ali je to produžilo sam proces do 21 čas i odložilo prebrojavanje glasova. Sličan problem, sa nešto manje birača u trenutku zatvaranja, beležimo i u Leskovcu.

Kada se biračko mesto zatvori pristupa se procesu utvrđivanja rezultata izbora. Kao i u predhodnim izbornim ciklusima, i na poslednjim izborima primećen je veliki broj nepravilnosti kada je u pitanju proces utvrđivanja rezultata izbora i sačinjavanje zapisnika sa biračkog mesta. Dodatno otežavajuća činjenica vezana je za brojnost, odnosno paralelno održavanje nekoliko nivoa različitih izbora. Iz tog razloga prateća uputstva RIK-a su predviđala da se rezultati izbora utvrđuju najpre za predsedničke, potom republičke, pokrajinske, i na kraju za gradske i opštinske izbore. Ova procedura se nije poštovala na većem broju biračkih mesta, jer su članovi biračkih odbora kao lokalni stranački kadar bili u većoj meri zainteresovani za lokalne izbore, te su stoga često prvo prebrojavali glasove na ovom nivou. To je kao posledicu imalo činjenicu da su preliminarne procene i državnih i civilnih organizacija vezanih za rezultate

izbora bitno kasnile u odnosu na predhodne izbore.

Ono što je činilo ključni problem, barem u ovom segmentu izbornog procesa, jeste vezano za utvrđivanje rezultata izbora i sačinjavanje zapisnika. Veliki broj problema koji se desio na terenu može se iskazati kroz nekoliko idealno tipskih situacija. Najpre, članovi BO nisu imali saglasnost oko definisanja važećih i nevažećih glasačkih listića. Tako se dešavalo da su glasački listići na kojima se jasno može videti iskazana volja birača, definisani kao nevažeći glasački listići. Centralni problem se odnosi na nepravilnosti u prebrojavanju glasačkih listića, bilo da se radi o broju upotrebljenih, neupotrebljenih ili glasačkih listića po stranačkim listama. U velikom broju slučajeva se dešavalo da zbir glasova koje su osvojile kandidati ili kandidatske liste nije jednak ukupnom broju važećih glasačkih listića, da broj upotrebljenih glasačkih listića nije jednak ili je manji od zbirnog broja važećih i nevažećih glasačkih listića, kao i da broj upotrebljenih glasačkih listića nije bio jednak broju birača koji su se upisali u izvod iz biračkog spiska. Zapisnik za biračkog mesta koji je sačinjen na taj način stvara velike probleme u daljem toku obrade izbornog materijala.

Stoga treba napomenuti da su često predsednici BO pri predaji izbornog materijala u OIK-u „morali“ da šteluju rezultate da bi se oni uklopili u aplikaciju u kojoj je rađena

obrada podataka. Ovde se ne radi o izmenama rezultata glasanja na izborima, već o izmenama koje su neophodne zbog statističke obrade. Tako je dodavan ili oduziman broj nevažećih glasačkih listića da bi se cifre složile.

U Nišu, Zaječaru, Leskovcu i Vranju predavanje materijala GIK-u je dugo trajalo jer su neki birački odbori doneli nepopunjene zapisnike pošto nisu znali kako da prebroje listice i popune zapisnike. U Surdulici su precrtani rezultati na zapisniku da bi se uskladile brojke a nisu potpisane ispravke. Tako je 12 bilo listića više nego što je birača izašlo na izbore.

U niškoj Gradskoj opštini Medijana je na biračkom mestu otkriven višak listića u kutiji u odnosu na one koji su glasali, tako da nisu svi članovi BO hteli da potpišu zapisnik pa su izbori ponovljeni .

Zbog nepoznavanja procedure pojedini predsednici BO na teritoriji Niša su čitav materijal nosili u GIK, tu su čekali po nekoliko sati, da bi ih odatle vratili u OIK da prvo tamo predaju materijal za lokal. Tu se opet dugo čekalo, (naravno posle su se vraćali u GIK da predaju materijal za predsedničke i parlamentarne izbore) pa je i to jedan od razloga zašto su rezultati u Nišu prilično kasnili.

Kako prevazići problem u izbornom danu

Treba reći da najveći deo procedura vezan za izborni dan ne može biti menjan u značajnijoj meri. Preporuke koje su date tiču se procedura za koje se osnovano može smatrati da nisu neophodne, kao što je nanošenje nevidljivog spreja, procedura glasanja prvog birača i potpisivanje birača u izvode iz biračkog spiska. Druge procedure moraju biti zadržane, a ključna promena nije vezana za promene procedura već za ispunjavanje već propisanih. U tom smislu, jedina preporuka je vezana za formiranje profesionalne administracije na centralnom nivou, koja bi radila na obuci izborne administracije do najnižeg nivoa i na taj način predupredila sve navedene propuste koji su se dešavali.

Preporuke

Autor: Dr Đorđe Vuković
Programski direktor CeSIDa

Proces kandidovanja

- Ukoliko se zadržava postojeći model potpisa podrške kandidaturi, neophodno je da se on veže za procenat broja birača na teritoriji izborne jedinice u kojoj se glasa.

- Za registrovane političke stranke ukinuti obavezu prikupljanja potpisa podrške kandidaturi.

- Opciono omogućiti da se umesto potpisa podrške priloži novčani depozit. Ukoliko bi lista osvojila manje od minimalno propisanog broja glasova, novac ne bi bio vraćen toj izbornoj listi.

- Uvesti za sve izbore proces žreba da bi se izbegli problemi oko rednih brojeva kandidata ili lista na glasačkom listiću.

- Propisati rokove za predaju izbornih lista znatno ranije od dosadašnjih. Izbornu kampanju započeti i definisati od trenutka kada su poznate sve izborne liste ili kandidati u izbornom procesu.

- Proširiti nadležnosti izborne administracije i na proces unutarstranačkih izbora, odnosno određivanja kandidata na izbornim listama.

Preporuke

- Promena izbornog sistema bi trebalo da omogući i određenu vezu između birača i samih kandidata, što sada ne postoji kao efekat primene čisto proporcionalnog izbornog sistema. Promena izbornog sistema trebalo bi da otvori i unutarstranačku kompeticiju.

Birački spiskovi

- Nastavak procesa sređivanja podataka u biračkom spisku koji je započet mora se nastaviti. Pažnja treba da bude usmerena na preciznost podataka o biračima i na postavljanje precizne baze biračkih mesta koja se lako mogu modifikovati.

- Treba stvarati uslove da se birači mogu identifikovati kroz jedinstven operativni sistem. To podrazumeva da se u budućnosti na svakom biračkom mestu nađe kompjuter sa čitačem ličnih dokumenata, koji je povezan sa jedinstvenom bazom birača.

Izrada i primopredaja izbornog materijala

- Decidno pridržavanje svih postojećih procedura prilikom štampanja izbornog materijala.

- Predaja i prijem izbornog materijala između različitih nivoa izborne administracije treba da postane deo

47

NEpravilnosti u izbornom procesu

neophodne obuke buduće profesionalne izborne administracije.

Izborna administracija

- Formiranje stalnog profesionalnog izbornog tela sa nadležnostima koje su proširene na čitav izborni proces. Pored sprovođenja izbornog procesa to se odnosi i na aspekte u vezi sa vođenjem registra birača, registra političkih stranaka, kontrole finansiranja političkih aktivnosti, regulisanja medijskih pravila u periodu izborne kampanje...

- Stalnost sastava gradskih i opštinskih izbornih komisija biranjem njihovih članova iz redova lokalne administracije. Ova tela će činiti i srednji nivo izborne administracije.

- Izbor članova biračkih odbora iz redova državne i lokalne administracije. Predsednik biračkog odbora bi trebalo da bude diplomirani pravnik.

- Konstantna obuka za članove BO od strane viših nivoa izborne administracije. Pored obuke, izrada detaljnih uputstava za specifične situacije koje su do sada stvarale probleme u sprovođenju izbornog procesa.

- Prisustvo predstavnika političkih stranaka samo u formi posmatrača izbornog procesa čije eventualne troškove snose same političke stranke.

Izborni dan

- Ukidanje procedure vezane za glasanje prvog birača.

- Ukidanje procedure vezane za nanošenje nevidljivog spreja i korišćenje lampe kojom se proverava da li je neki birač već glasao. Ova procedura gubi smisao sa uvođenjem jedinstvenog biračkog spiska.

- Uslovno treba razmotriti ukidanje obaveze da se birači potpisuju u izvod iz biračkog spiska. Ovo se naročito postavlja opravdanim ako se na svakom biračkom mestu obezbedi elektronsko identifikovanje birača.

- U budućnosti omogućiti da se unos, provera i slanje podataka vrše putem kompjutera koji su instalirani na svakom biračkom mestu. Time se izbegavaju greške nepotpunog ili pogrešnog unosa podataka u zapisnik o rezultatima izbora sa biračkog mesta.

Preporuke

48

NEpravilnosti u izbornom procesu

Mediji i izbori u Srbiji

Autorka: Danijela Ivanković
novinarka

„Mediji su u centru našeg javnog života. Oni definišu šta je taj život.” – „Šta mediji rade našoj politici” (2004), Džon Lojd, direktor Odseka za novinarstvo na Rojters institutu pri Univerzitetu Oxford.

Uloga medija i u izbornim kampanjama je da na profesionalan, nepristrasan i objektivan način predstave sve učesnike izbornog procesa, pruže jednaku šansu svim učesnicima i pri tom poštuju sve zakonske regulative. Iako mediji nisu jedini izvor informacija za birače, njihova uloga kreatora javnog mnjenja je veoma važna. Jer da nije tako, televizijski studiji širom sveta, pa i u Srbiji, ne bi od izbora do izbora postajali arene u kojima se političari bore za vlast - do poslednjeg birača.

Političari i mediji u izbornoj kampanji

Nije bilo izbornog procesa u Srbiji od uvođenja višestranačkog sistema da vlast nije smatrala da ima tapiju nad medijima. Glavna osobenost izbora 2012. g. je da su

po drugi put u dvadeset godina bili organizovani na svim nivoima (prethodno su organizovani 1992 godine kada je biran i savezni parlament). Organizacija predsedničkih, parlamentarnih, pokrajinskih i lokalnih izbora u isto vreme ovoga puta, iz ugla medija, nije odrađena jasno i precizno. Sve se uglavnom svelo na kampanju dvojice glavnih rivala, tako da su lokalni i parlamentarni izbori bili praktično u drugom planu. Tako su se lideri dve najveće stranke, DS i SNS, pred biračima zalagali za rešavanje lokalnih problema o kojima nisu imali pojma sve dok ih o tome nisu obavestile stranačke kolege iz lokala, uglavnom pola sata pred susret sa građanima. Reklamni blokovi, čak i na lokalnim radio i TV stanicama, takođe su uglavnom bili posvećeni Borisu Tadiću i Tomislavu Nikoliću. U skladu sa tim, kampanja se kroz plaćene i redovne termine najviše vodila u nacionalnim medijima, dok je u lokalima kampanja odrađena tek u poslednjih nedelju dana. Tako su iz prvog plana nestali kandidati za lokalne skupštine, samo se u većim gradovima pričalo o kandidatima za republički parlament, a o aktuelnim problemima građana nije govorio čak ni NVO sektor, jer je i on pratio tok političke kampanje .

I u Evropskoj Uniji postoji dilema oko izveštavanja i predstavljanja kandidata tokom izborne kampanje. U Seriji izdanja Saveta Evrope o medijima, br. 3, Mediji i izbori (Yasha

Lange), citiraju se smernice BBC-ja producentima:

„Uviđamo da na mnogim modernim izborima učestvuje čitav niz marginalnih kandidata za koje je izvesno da će dobiti samo marginalnu podršku; ti kandidati prilikom pravljenja programa mogu da se tretiraju na način koji odražava razliku koja postoji između njih i njihovih velikih konkurenata... Marginalni kandidati ne mogu da očekuju ravnopravnost.” „Drugim rečima, striktno ravnomerno izveštavanje o svim kandidatima nije poželjno ako odvraća pažnju od najvažnijih stranaka i kandidata. Glavne stranke ili kandidati treba u osnovi da dobiju priličan i ravnopravan prostor u medijima tokom određenog perioda, dok izveštavanje o minornim strankama može da bude manje detaljno (ali ipak dovoljno da im se pruži prilika da se vide i čuju)*.

*BBC Producers' Guidelines (1993), BBC, London.

Ima li ovde sličnosti sa našim predstavljanjem kandidata? Sada dolazimo do problema u izveštavanju dnevne informativne.

Iako je izveštavanje u vreme izbornog ciklusa jasno definisano brojnim zakonskim aktima i regulativama, oni se i dalje različito tumače i primenjuju u zavisnosti od izbora do izbora. Ono što je zajedničko

kroz sve izborne cikluse je da aktuelna vlast uvek ima „kartu više”, jer se praktično javnosti obraća kroz dve uloge. Nosioci javnih funkcija stranaka na vlasti i ovoga puta su imali prednost zahvaljujući dnevno informativnom programu. Njihovo pojavljivanje u vestima stavljalo ih je u superioran položaj po načinu i broju poruka koje tokom kampanje mogu da pošalju biračima. Ovo je praksa koja se u Srbiji primenjuje od uvođenja višestranačja, međutim ni evropski ni svetski mediji nisu imuni na „tihu favorizaciju” pojedinih političkih partija**.

**Serija izdanja Saveta Evrope o medijima, br.3 Mediji i izbori (Yasha Lange), str. 8. tekst - „San” je taj koji je pobedio.

Mediji u Srbiji kojima je stalo do fer kampanje uglavnom su lokalne događaje obrađivali tematski, što je davalo prostora da se i kroz informativu čuje glas opozicije. Oni koji znaju posao ovakve priloge su obogatili i vox populijem, čime su ispoštovali osnovne postulate savremenog novinarstva. Oni drugi su svoje izveštavanje sveli na izveštaje sa terena u kojima učestvuje samo jedna strana, tj. visoki funkcioner stranke na vlasti koji je ujedno i direktor nekog Javnog preduzeća i na pres konferenciji govori o „dosadašnjim uspesima”.

Vesti iz zemlje su se tokom izborne kampanje uglavnom odnosile

na ono što rade stranke na vlasti, a sve u službi upravo izborne kampanje, gde opet dolazimo do neravnopravnog položaja svih učesnika u izbornom procesu, ali kao što smo već zaključili to je dvadesetogodišnja praksa, pa kao što reče jedan od naših sagovornika: „To više niko ne računa u neravnopravan položaj”.

Ovde se, međutim, evropske preporuke razlikuju, ali je praksa na terenu slična. Opet možemo da se pozovemo na Izdanje SE o medijima br. 3. u kojem, u delu „Uravnotežena prednost kandidata kome ističe mandat?” piše:

„Kandidati koji se već nalaze na zvaničnim funkcijama ne smeju da uživaju nepravednu prednost dodatnog izveštavanja o njihovim zvaničnim funkcijama. Međutim, samo u vrlo malom broju analiziranih zemalja postoje pravila u tom doмену.”

RRA i „Opšte obavezujuće uputstvo radio i televizijskim stanicama (emiterima) u predizbornoj kampanji za lokalne, pokrajinske i republičke skupštinske izbore, izbore za predsednika republike i izbore za nacionalne savete nacionalnih manjina”, („Službeni glasnik RS” br. 18/2012).

Čini se da nikad kao tokom izbora 2012. preporuke Republičke

radiodifuzne agencije nisu izazvale toliko polemike među poslenicima javne reči. Iako je novinarska delatnost definisana kroz razne zakone i podzakonska akta, u ovoj izbornoj kampanji RRA je objavila opšte obavezujuće uputstvo koje je, umesto da pruži šansu komercijalnim emiterima ali i javnim servisima da zarade uobičajenom prodajom udarnih termina, učinila upravo suprotno.

U Uputstvu za sve radio i televizijske stanice **stav 5.** između ostalog piše:

- Emiter ne može bitno menjati svoj programski koncept u nameri da obezbedi dodatno vreme za emitovanje predizbornih plaćenih termina, pri čemu naročito nije dozvoljeno emitovati predizborni plaćeni termin umesto emisije koja ima svoj ustaljeni dnevni ili nedeljni termin i po svojoj prirodi je namenjena informisanju javnosti o događajima u određenoj sferi društvenog života.

- Predizborni plaćeni termin emituje se bez prekida i ne sme biti duži od 30 minuta, s tim što se dnevno može emitovati najviše 90 minuta.

- Izuzetno, u okviru predizbornog plaćenog termina može se emitovati jedan poseban prilog u trajanju od 30 minuta posvećen jednoj izbornoj listi, odnosno kandidatu. Određena izborna lista, odnosno kandidat ima pravo na samo jedan tridesetominutni prilog tokom

predizborne kampanje, s tim što u danu emitovanja takvog priloga nema pravo na petominutni prilog.

- U okviru televizijskog programa emiter u periodu od 6,00 do 9,00 časova i u periodu od 19,00 do 23,00 časa ne može emitovati predizborni plaćeni termin. U okviru radijskog programa emiter u periodu od 6,00 do 9,00 časova i u periodu od 15,00 do 19,00 časova ne može emitovati predizborni plaćeni termin.

Dakle, više je nego očigledno da je gledaocima tj. biračima više-manje ostajala dnevna informativa u lokalnim medijima, koja je u isto vreme služila i za dnevno izveštavanje i kao poligon za predizborno delovanje strankama na vlasti jer su, kao što smo rekli, partije odlučile da se predizborno uglavnom oglašavaju na nacionalnim medijima .

Udarni termini na koje su emiteri i političari do sada najviše računali u predizbornoj kampanji tako su ovoga puta ostali „prazni”. Prazne su ostale i kase komercijalnih medija jer se stranke nisu oglašavale ni približno kao u prethodnim izbornim ciklusima. Debate koje su pojedini mediji organizovali, nisu pružale kao ranijih godina mogućnost da se stranke samostalno predstave, a samim tim ni da emiteri zarade od prodaje pojedinačnih termina.

Posebno zabrinjava što nisu svi mediji imali isti tretman od strane RRA, na šta su se posebno žalili

niški mediji (TV Zona) koji su tvrdili da konkurencija (RTV Belle amie) u „zabranjenim terminima” prenosi skupove pojedinih političkih partija. Podsećamo i na učestvovanje državnog sekretara u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Marka Karadžića u rijaliti programu „Survivor”, ili na gostovanje dvojice najvećih rivala za mesto predsednika republike u zabavnom programu „Veče sa Ivanom Ivanovićem”, oba na TV Prva (nacionalna frekvencija) iako se **u istoj preporuci RRA u stavu 10. kaže:**

„U toku predizborne kampanje emiteri treba da iz svog programa isključe dokumentarne, igrane, zabavne i slične emisije i filmove u kojima se pojavljuje funkcioner, istaknuti predstavnik podnosioca izborne liste ili kandidat i da izbegavaju druge oblike indirektno političke propagande u redovnim emisijama.”

Ostaje nejasno zasto je RRA ograničila broj predizbornih EPP minuta kao ni u jednim izobrima do sada, posebno jer su ovi bili raspisani na svim nivoima, ali i nejednak odnos prema emiterima. Naime, članovi RRA su tokom kampanje širom Srbije organizovali sastanke sa predstavnicima emitera i lično ih upoznavali sa preporukama vezanim za izbore 2012. tako da su svi bili upoznati sa „novim propozicijama”. Međutim oni koji su „imali hrabrosti” da prekrše pravila (po sistemu „ako prođe, prođe”) nisu

kažnjeni, pa takođe ostaje pitanje na koja se odnosila preporuka?

Dan izbora ...

Sam dan izbora, odnosno procedura vezna za predizbornu tisinu i dan glasanja, nisu se bitno razlikovali od prethodnih izbora u Srbiji. Na osnovu višegodišnjeg iskustva, mediji su unapred organizovali mobilne i dežurne ekipe, i svi TV emiteri su po zatvaranju birališta imali žive emisije u kojima su pratili prebrojavanje glasova i prve nezvanične rezultate. Ako izuzmemo Niš, nigde na jugoistoku Srbije nije bilo problema da se dođe do preliminarnih rezultata.

... Niš ...

Neobična izborna noć je bila u Nišu. Prvi put za dvadesetak godina višestranačja u Srbiji ni vlast ni opozicija (izuzev LDP-a u prvih nekoliko sati) nisu davali informacije o rezultatima glasanja. U Niškoj Banji su podaci objavljeni oko ponoći, gde je na lokalnu treći put za redom ubedljivu pobedu odneo DSS, međutim te noći mediji nisu mogli da dobiju preliminarne rezultate ni za gradski ni za republički parlament. Informaciju o broju glasova za predsednika republike novinari su uglavnom dobijali preko nacionalnih medija i Republičke izborne komisije. Tako su gledaoci i pored živih uključjenja ostali uskraćeni za najosnovnije po-

datke o rezultatima glasanja. Ni u nedeljama i mesecima kasnije, nije razjašnjeno zašto partije te noći nisu pružale čak ni osnovne informacije o izlaznosti.

... Zaječar

Zanimljiva priča stiže iz Zaječara, gde su u izbornoj noći kamere privatne televizije „Best“ zabeležile gužvu i prepravljavanje zapisnika sa biračkih mesta u Gradskoj izbornoj komisiji. Iako je tada opozicija pokrenula krivične prijave protiv svih članova biračkih odbora na svim biračkim mestima, na drugoj strani je u međuvremenu GIK odbio sve prigovore opozicije, to je potvrdio i RIK i izbori nigde nisu ponovljeni.

Saradnja sa RIK-om, GIK-om i OIK-cima

Tokom izborne kampanje mediji nisu imali problema u komunikaciji sa republičkom, gradskom i opštinskim izbornim komisijama. Članovi GIK-a su tokom kampanje redovno javnost obavestavali o izmenama koje je ovoga puta doneo Jedinствeni birački spisak. Od velike pomoći u rasvetljavanju neodumica bile su žive emisije u kojima su gledaoci imali priliku i da sami pitaju sve što ih zanima. Ovoga puta su i na internet stranama medija takođe bile istaknute aktuelnosti ili linkovi vezani za rad GIK-a i jedinstveni birački spisak.

Posebna priča je kako je jedinstveni birački spisak funkcionisao na terenu.

... kasnije...

Dan kasnije u javnost su stigle priče o nepripremljenosti i needukovanosti članova biračkih odbora, prepravljaju zapisnika, problemima sa glasanjem po jedinstvenom biračkom spisku i sl. Iako su posle prvog izbornog kruga pojedine partije i na lokalnom i na republičkom nivou tvrdile da su izbori neregularni i pokradeni, posle drugog kruga predsedničkih izbora i ponavljanja na pojedinim biračkim mestima na lokalnu, RIK nigde nije potvrdio ove navode.

Sve se završilo „estradnim nastupima političara“ u medijima koji su posle objavljivanja zvaničnih rezultata zaboravili na primedbe i požurili ili da spasavaju stranku koja se raspada ili da podele fotelje sa koalicionim partnerima. Tako se dogodilo da mediji ponovo budu dobar poligon za dizanje prašine koja je trajala sve do formiranja vlade.

Umesto zaključka

Ono što svakako čeka srpske emitere je najavljena izmena Zakona o informisanju, pa je logično očekivati (bar u razvijenom svetu) da će sa njim biti usklađeni i Zakoni o radiodifuziji, slobodnom pristupu in-

formacijama od javnog značaja, elektronskim komunikacijama, oglašavanju, ili na primer Zakon o radu. To bi trebalo da poboljša stanje u ovoj oblasti i zaštiti položaj novinara, a ono što mediji stalno govore nije na odmet ponoviti i na ovom mestu: „Srbija ima zakone, samo ih treba poštovati“.

Između ostalog i **Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji do 2016.** („Službeni glasnik RS“ br. 55/05, 71/05 – ispravka, 101/07, 65/08 i 16/11) kaže:

„Ključni izazov u narednom periodu jeste podizanje kvaliteta programa, jačanje civilnog sektora i stvaranje uslova da regionalni emiteri na ekonomski održiv način proizvode urednički nezavistan i profesionalan sadržaj, koji podstiče građane na aktivno učešće, kao i kvalitetan program namenjen lokalnim zajednicama, koji odslikava njihovo pravo na punu slobodu izražavanja i informisanost.

Kvalitet programa, jačanje pluralizma i puna uređivačka nezavisnost mora se dalje razvijati i unapređivati.“

Iskustvo medija u izborima 2012. kaže da posebno treba obratiti pažnju na preporuke Republičke radiodifuzne agencije vezane za izbore 2012. i ispitati njihovu opravdanost, jer su pojedine stavke o kojima smo ovde govorili potpuno obesmis-

lile predizbornu kampanju. Ako je i ova preporuka iz stava 5. imala za cilj da zaštiti trenutnu vlast (kako se opozicija ne bi reklamirala u udarnim terminima), to se na kraju pokazalo kontraproduktivnim, za one koji su do tada imali većinu u parlamentu.

Sve u svemu, reklo bi se da srpski mediji u političkom načinu izveštavanja ne zaostaju puno za evropskim. Savremena dilema - žude li političari da budu popularni kao estradne ličnosti - gotovo da je prestala da postoji u svim svetskim medijima, jer je odgovor jednostavno očigledan – DA.

I ovde možemo da se pozovemo na brojne radove na ovu temu objavljene u svetu i Evropi, međutim zahtevi savremenog RTV standarda i gledališta (čitaj birača) samo potvrđuju da su mediji postali za političare savršena pozornica sa koje se vlada. Ili da se vratimo na početak ove priče, mediji su danas isto što i svojevremeno rimske arene, mesta na kojima se političari surovo i sirovo bore za vlast - do poslednjeg birača.

Upravno-sudska zaštita izbornog prava tokom izbora 2012. godine - analiza prakse odeljenja Upravnog suda u Nišu

Uvod

Autor: Dr Dejan Vučetić
docent Pravnog fakulteta u Nišu

Izorno pravo je složeno pravo, koje u sebi obuhvata više srodnih prava: aktivno i pasivno biračko pravo, pravo na upis u birački spisak, pravo na obaveštenost birača, pravo kandidovanja i pravo na zaštitu ostvarenog poslaničkog mandata.

U članu 52. Ustava utvrđeno je izorno pravo, kao opšte i jednako, izbori kao slobodni i neposredni, a glasanje kao tajno i lično. Utvrđeni su i uslovi za (aktivno i pasivno) izorno pravo (punoletstvo, poslovna sposobnost i državljanstvo Republike Srbije), kao i jemstvo pravne zaštite izbornog prava, u skladu sa zakonom. Ustavno određenje izbornog prava se na opšti način odnosi na sve vrste neposrednih izbora u pravnom sistemu Republike Srbije.

Normativni okvir izbornog prava u Srbiji čine relevantni domaći propisi i ratifikovani međunarodni ugovori, počevši od Ustava Srbije¹⁷. Osnov-

¹⁷ „Sl. glasnik RS”, br. 98/2006.

¹⁸ „Sl. glasnik RS”, br. 35/2000, 57/2003 -

ni izvori prava su i Zakon o izboru narodnih poslanika¹⁸ i Zakon o lokalnim izborima¹⁹.

Supsidijarni izvori su odgovarajući procesni zakoni i dr. propisi: Zakon o opštem upravnom postupku²⁰, Zakon o upravnim sporovima²¹, i dr.

Na osnovu napred navedenih zakona različiti organi uprave kao što su izborne komisije donose niz podzakonskih akata najčešće povodom svakih konkretnih izbora ponasob²².

Tako su radi sprovođenja izbora za narodne poslanike u Narodnoj skupštini i izbora za predsednika republike, raspisanih za 6. maj 2012. godine doneti, pored ostalih, na primer - Uputstvo za sprovođenje izbora za narodne poslanike Narodne skupštine i izbora za predsednika republike, raspisanih za 6. maj 2012. godine²³; Rokovnik za vršenje izbornih radnji u postupku sprovođenja izbora za narodne poslanike Narodne skupštine i izbora za predsednika republike, raspisanih za 6. maj 2012. godine²⁴, Pravila o radu biračkih odbora za koordinirano sprovođenje svih izbora raspisanih za 6. maj 2012. godine²⁵.

56

odluka USRS, 72/2003 - dr. zakon, 75/2003 - ispr. dr. zakona, 18/2004, 11/2005 - dr. zakon, 85/2005 - dr. zakon, 28/2011 - odluka US, 36/2011 i 14/2009 - dr. zakon.

¹⁹ „Sl. glasnik RS”, br. 129/2007, 34/2001 - odluka US i 54/2011.

²⁰ „Službeni list SRJ”, br. 33/97 i 31/2001, i „Službeni glasnik RS”, br. 3/2001.

²¹ „Sl. glasnik RS”, br. 111/2009.

²² Poslovnik Republičke izborne komisije - „Sl. glasnik RS”, br. 5/2012.

²³ „Sl. glasnik RS”, br. 29/2012 - prečišćen tekst i 31/2012 - ispr.

²⁴ „Sl. glasnik RS”, br. 2/2012 i 28/2012.

²⁵ „Sl. glasnik RS”, br. 29/2012 - prečišćen tekst.

Zaštita izbornog prava

Autor: Dr Dejan Vučetić
docent Pravnog fakulteta u Nišu

Zaštita izbornog prava može biti, prema vremenskom trenutku u kome se obezbeđuje:

- 1) zaštita koja se pruža tokom izbornog postupka (izborni sporovi),
- 2) zaštita izbornog prava neposredno nakon okončanja izbornog postupka (u post. verifikacije mandata) i
- 3) zaštita izbornog prava u međuizbornom periodu (zaštita prava poslanika, odnosno zaštita ostvarenog biračkog prava).

Sada, u postupku zaštite izbornog prava (po žalbi protiv rešenja odgovarajuće izborne komisije donetog po prigovoru) nadležan **Upravni sud**, koji (ranije Vrhovni sud) – „odlučuje po žalbi shodnom primenom odredaba zakona kojim se uređuje postupak u upravnim sporovima”.

U postupku zaštite izbornog prava prilikom izbora narodnih poslanika svaki birač, kandidat i podnosilac izborne liste ima pravo da u roku od 24 h podnese prigovor protiv odluke, radnje ili propusta biračkog odbora Republičkoj izbornoj komisiji zbog povrede izbornog prava u toku izbora ili nepravilnosti u postupku predlaganja odnosno izbora. Republička izborna komisija

Zaštita izbornog prava

donosi rešenje u roku od 48 časova od časa prijema prigovora i dostavlja ga podnosiocu prigovora i svim podnosiocima izbornih lista. Ako Republička izborna komisija usvoji prigovor, poništiće odluku ili radnju. Ako Republička izborna komisija po prigovoru ne donese rešenje u rokovima predviđenim ovim zakonom, smatraće se da je **prigovor usvojen!** Ovde se radi o pozitivnom čutanju uprave što je izuzetak od pravila da „čutanje” upravnog organa po zahtevu stranke znači odbijanje istog zahteva.

Protiv svakog rešenja Republičke izborne komisije donetog po prigovoru može se izjaviti žalba Upravnom sudu. Žalba se podnosi preko Republičke izborne komisije u roku od 48 časova od prijema rešenja. Republička izborna komisija dužna je da u roku od 24 časa od prijema žalbe dostavi Upravnom sudu prigovor i sve potrebne spise. Odluka po žalbi doneće se najkasnije u roku od 48 časova od prijema žalbe sa spisima. Odluka doneta u postupku po žalbi je pravosnažna i protiv nje se ne mogu podneti vanredna pravna sredstva predviđena zakonom kojim se uređuje upravni spor. Ako sud usvoji žalbu i poništi izbornu radnju, odnosno izbore, odgovarajuća izborna radnja, odnosno izbori ponoviće se najdocnije za deset dana.

Prema Zakonu o lokalnim izborima, Upravni sud postupa po žalbi, i to:

57

Nepravilnosti u izbornom procesu

- protiv rešenja skupštine jedinice lokalne samouprave o imenovanju predsednika i članova izborne komisije u stalnom sastavu, koja je izjavljena u roku od 24 časa od donošenja rešenja (član 14. stav 11. Zakona);

- na odluke skupštine jedinice lokalne samouprave o prestanku mandata odbornika, kao i o potvrđivanju mandata novom odborniku (član 49. Zakona);

- protiv rešenja izborne komisije zainteresovana stranka može izjaviti žalbu Upravnom sudu. Ova žalba može se izjaviti u roku od 24 časa od dostavljanja rešenja (član 54. Zakona);

- vezi sa potvrđivanjem mandata odbornika. Ova žalba može se izjaviti u roku od 48 časova od dana donošenja odluke. (član 56. stav 7. Zakona).

Odluka suda po žalbi je pravosnažna i protiv nje je isključeno podnošenje zahteva za preispitivanje sudske odluke i tužbe za ponavljanje postupaka predviđenih u Zakonu. Ukoliko sud usvoji žalbu poništiće odluku ili radnju u postupku predlaganja kandidata, odnosno u postupku izbora odbornika ili će poništiti izbor odbornika. Ono što treba posebno istaći je da Zakon o lokalnim izborima sadrži odredbu o mogućnosti **donošenja odluke u sporu pune jurisdikcije** karakterističnom za upravni spor, te da ukoliko nađe da osporenu odluku treba poništiti,

ako priroda stvari to dozvoljava i ako utvrđeno činjenično stanje pruža pouzdan osnov za to, sud može svojom odlukom meritorno rešiti izborni spor i ovakva odluka suda u svemu zamenjuje poništeni akt.

Inače, u aktuelnoj praksi Upravnog suda više nisu retke ove presude što predstavlja pozitivni pomak u angažovanju suda da sam reši određenu upravno-izbornu stvar.

Ukoliko je po prigovoru odnosno žalbi poništena radnja u postupku ili izbor odbornika, izborna komisija je dužna da odgovarajuću izbornu radnju odnosno izbore ponovi u roku predviđenom tim zakonom za ponovne izbore, a on se računa od dana donošenja odluke o poništavanju. Zakon o lokalnim izborima kao posebni zakon, ne sadrži odredbe o drugim vrstama odlučivanja (na primer: o odbijanju žalbe ili odbacivanju žalbe) pa se prilikom donošenja ovih odluka mora shodno primenjivati Zakon o upravnim sporovima.

Ono što umnogome određuje tok izbornog postupka je to da Zakon o lokalnim izborima određuje posebne faze (kandidovanje, sprovođenje, utvrđivanje i objavljivanje rezultata) u kojima lica koja imaju pravo na zaštitu izbornog prava (svaki birač, kandidat za odbornika i predlagač kandidata), mogu da je traže. One su odvojene pa se zaštita izbornog prava zbog nepravilnosti nastalih u određenoj fazi može tražiti samo do okončanja faze u kojoj su nastale.

Problem zakonitosti zaštite izbornog prava po službenoj dužnosti (ex officio)

Autor: Dr Dejan Vučetić
docent Pravnog fakulteta u Nišu

Na poslednjim izborima došlo je do promene pravnog stava upravnog sudstva u vezi sa odgovorom na pitanje može li izborna komisija u postupku zaštite izbornog prava, bez prigovora ovlašćenih učesnika, sama, ex officio tj. po službenoj dužnosti, poništavati izbore na pojedinim biračkim mesetima zbog uočenih nepravilnosti, pogrešno obračunatih rezultata, ako je nastupila pravnosnažnost izborne radnje (nije ulagan prigovor)?

Raniji stav Upravnog odeljenja Vrhovnog suda RS bio je jasan: ne! U obrazloženju presude je iznet i pravni stav sednice Upravnog odeljenja Vrhovnog suda Srbije:

„Načelo oficijelnosti ustanovljeno Zakonom o opštem upravnom postupku, na koje ukazuje žalilac, predstavlja pravilo po kome upravni postupak uvek započinje radnjom organa, za razliku od postupka zaštite izbornog prava koji započinje radnjom ovlašćenog podnosioca prigovora. Načelo oficijelnosti dolazi do potpunog izražaja pri pokretanju

Problem zakonitosti zaštite izbornog prava...

upravnog postupka po službenoj dužnosti koji ima za svrhu bilo stvaranje (utvrđenje) neke obaveze za stranku, bilo ukidanje ili umanjenje nekog prava koje stranka ima, a radi zaštite javnog interesa. Poništavanje izbora predstavlja radnju koja nema za cilj ukidanje ili umanjenje nekog prava, već suštinsko ostvarivanje i realizaciju izbornog prava, čija zaštita pripada njegovom titularu. Ukoliko je izborna pravo povređeno, njegova zaštita može se tražiti prigovorom u roku od 24 časa od časa kada je doneta odluka, odnosno izvršena radnja koju podnosilac prigovora smatra nepravilnom, odnosno od časa kada je učinjen propust (član 95. stav 3. Zakona). U pogledu postupka pokrenutog po službenoj dužnosti, po pravilu, ne propisuju se rokovi za njegovo pokretanje, pa bi poništavanje izbora od strane Republičke izborne komisije po službenoj dužnosti i iz tog razloga bilo neprimereno izbornom postupku u kome su sve radnje vezane za rokove striktno propisane Zakonom o izboru narodnih poslanika.

Vrhovni sud Srbije nalazi da se, zbog svega izloženog, podnosilac žalbe neosnovano poziva na primenu načela oficijelnosti u izbornom postupku utvrđenog odredbama člana 113. do 115. Zakona o opštem upravnom postupku, koje se u konkretnom slučaju ne može primeniti. Ovo stoga što u skladu sa odredbom člana 22. Poslovni-

59

Nepravilnosti u izbornom procesu

ka Republičke izborne komisije („Službeni glasnik RS”, br. 27/04), Republička izborna komisija shodno primenjuje odredbe Zakona o opštem upravnom postupku samo u postupku po prigovorima, a ne u celom postupku sprovođenja izbora, kako se to u žalbi navodi²⁶.”

Takođe, Poslovníkom Republičke izborne komisije predviđena shodna primena Zakona o opštem upravnom postupku²⁷ samo u postupku po prigovorima, a ne i u odnosu na čitav izborni postupak!

Međutim, praksa Upravnog suda je počela da se menja, povodom izbornih sporova proisteklih ih izbornih radnji preduzetih prilikom izbora održanih maja 2012. godine.

Upravni sud je doneo i nekoliko presuda koje su u skladu sa gore pomenutim shvatanjem usvojenim na sednici nekadašnjeg odeljenja Vrhovnog suda UŽ. 525/2012 od 24. 5. 2012. godine, UŽ. 523/2012 od 24. 5. 2012. godine.

Međutim, presudom Upravnog suda UŽ. 409/2012 od 16. 5. 2012. godine odbijena je žalba podnosioca izborne liste protiv rešenja kojim je odbijen njegov prigovor protiv zaključka o ispravci zapisnika o utvrđivanju rezultata izbora (članovi Gradske izborne komisije su zaključili da je pravilno utvrđen

broj glasova, ali da je došlo do tehničke greške prilikom utvrđivanja cenzusa od 5% tako što je umesto ukupnog broja glasova birača koji su glasali, uzet ukupan broj važećih listića, pa je ova greška ispravljena po službenoj dužnosti na osnovu citiranog člana 209. ZUP-a.) Za razliku od pravnog stava iznetog u prethodnim presudama, isti sud je u ovoj presudi našao da ima mesta ispravci tehničke greške (član 209. ZUP-a) i primeni samog ZUP-a i mimo uloženog prigovora, u izbornom postupku, postupanjem po službenoj dužnosti. Na izloženi način, po službenoj dužnosti, a ne po prigovoru, su jednoj političkoj stranci uskraćeni mandati priznati prethodnim zapisnikom izborne komisije.

Većinom glasova sudija Upravnog suda, izmenjen je vladajući pravni stav Upravnog odeljenja Vrhovnog suda Srbije, primenjen i u citiranim presudama Upravnog suda, a da propisi koji su bili u primeni nisu menjani.

Pravni stav sada glasi:

„Pre konstituisanja Skupštine opštine kod nesporne činjenice da je, prilikom unosa podataka o utvrđenim rezultatima izbora sa biračkih mesta u zapisnik izborne komisije o utvrđivanju rezultata izbora u toj opštini, došlo do tehničke greške (rezultati jedne izborne liste pripisani su kao rezultati druge izborne liste i sl.) odnosno ne odgovaraju podacima iz zapisnika sa tog biračkog mesta, zakonska je

²⁶ Stojčević T., Danilović M., Šuput M., Pravna shvatanja i izvodi iz presuda Vrhovnog suda Srbije: izbori za narodne poslanike, izbori za predsednika Republike, Beograd: Službeni glasnik, 2008, str. 15.

²⁷ „Sl. list SRJ”, br. 33/97 i 31/2001 i „Sl. glasnik RS”, br. 30/2001– dalje: ZUP.

obaveza izborne komisije da po službenoj dužnosti utvrdi pravu izbornu volju građana kroz pravilno utvrđivanje i objavljivanje ukupnih rezultata glasanja, u skladu sa odredbom člana 15. stav 1. tačka 9. Zakona o lokalnim izborima.

Ovo sve na način propisan članom 40, 41. i 44. navedenog zakona, pri čemu je dužna da u tom postupku otkloni sve tehničke greške."

Na osnovu ovog novog, izmenjenog ranijeg pravnog stava, na osnovu koga je u jednom ranijem postupku uvažena žalba i poništeno osporeno rešenje, u novom postupku u kome se opštinska izborna komisija nije pridržavala pravnog stava iz donete presude (što je inače njena obaveza) Upravni sud – Odeljenje u Kragujevcu je donelo presudu (Už. 577/2012 od 19. 6. 2012. godine) kojom je odbilo žalbu političke stranke, a u razlozima je citiran izrečeni novi pravni stav.

Zbog značaja presudu navodimo skoro u celini²⁸:

„Ožalbenim rešenjem odbijen je, kao neosnovan, prigovor žalioaca broj 013-5-172/2012-09 od 8. 6. 2012. godine sa ispravkom br. 013-5-173/2012-09 od 10. 6. 2012. godine, izjavljen na Zapisniku o radu Izborne komisije opštine T. na utvrđivanju rezultata izbora za odbornike Skupštine opštine T., održanih 6. maja 2012. godine, broj 013-5-171/2012-09 od 7. 6. 2012.

²⁸ Presuda je javno dostupna na sajtu Upravnog suda Srbije (www.up.sud.rs, poslednji put pristupljeno 14. januara 2013. godine).

godine, kojim su utvrđeni broj glasova i broj mandata koje su dobile pojedine izborne liste, na taj način što je: – izbornoj listi br. 1. Ujedinjeni regioni Srbije – Verica Kalanović utvrđeno 7.151 glasova i 18 mandata; – izbornoj listi br. 2. Izbor za bolji život – Boris Tadić – 4.542 glasa i 11 mandata; – izbornoj listi br. 3. – Srpski pokret obnove – dr. Radovan Popović – 2.413 glasova i 6 mandata; – izbornoj listi br. 4. Čedomir Jovanović – Preokret (LDP-SDU) – 924 glasa i 0 mandata; – izbornoj listi br. 5. Pokrenimo T. – Tomislav Nikolić (Srpska napredna stranka, Nova Srbija, Pokret snaga Srbije -BK, Pokret socijalista) – 3.308 glasova i 8 mandata; – izbornoj listi br. 6. Demokratska stranka Srbije-Vojislav Koštunica – 1.233 glasa i 0 mandata; – izbornoj listi br. 7. Ivica Dačić – Socijalistička partija Srbije (SPS); – Partija ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS) – 2.707 glasova i 6 mandata; izbornoj listi pod br. 8. Jedinstvena Srbija – Dragan Marković Palma – 546 glasova i 0 mandata; izbornoj listi br. 9. Srpska radikalna stranka – dr Aleksandar Martinović – 746 glasova i 0 mandata; izbornoj listi br. 10. G.G. T. – Goran Stepanović Delić – 334 glasova i 0 mandata i izbornoj listi br. 11. G. G. Pokret za opštinu T. – Radovan Radović – Raka – 1.012 glasova i 0 mandata. U ovom zapisniku je navedeno da danom njegovog objavljivanja u „Sl. listu opštine T.“ prestaje da važi Zapisnik o radu izborne komisije na utvrđivanju rezul-

tata izbora za odbornike Skupštine opštine T., održanih dana 6. maja 2012. godine br. 013-5-128/09-12 od 7. 5. 2012. godine („Sl. list opštine T.” br. 4/2012).

Žalilac je podneo žalbu protiv ožalbenog rešenja Upravnom sudu neposredno dana 11. 6. 2012. godine u 8,30 časova i u njoj je naveo da Izborna komisija opštine T. u ožalbenom rešenju nije navela na osnovu čega je ponovila izbornu radnju i donela novi zapisnik o utvrđivanju rezultata. Ona to nije imala pravo da uradi, jer je na taj način očigledno prekršila odredbe člana 41. stav 4. Zakona o lokalnim izborima, kojim je propisano da u roku od 24 časa od zatvaranja biračkih mesta izborna komisija vrši raspodelu odborničkih mandata, o čemu se sastavlja poseban zapisnik, kao i člana 54. stav 5. Zakona o lokalnim izborima, kojim je propisana pravosnažnost odluka donetih u postupku po žalbi. Odlukom Izborne komisije opštine T. je „ispravljen” po isteku zakonskog roka, blagovremeno sačinjen i, u „Službenom glasniku” objavljen zapisnik, a nezakonitost novodoneg zapisa je posebno u tome što je njime izvršena drugačija raspodela mandata u odnosu na ranije doneti zapisnik. Iz obrazloženja ožalbenog rešenja ne može da se utvrdi da li je Izborna komisija postupala po zahtevu ili po službenoj dužnosti. Po članu 52. Zakona o lokalnim izborima rok za podnošenje prigovora na objavljene rezultate izbora bio je 24 časa od dana usvajanja zapis-

nika, pa kako nijedan prigovor nije podnet, Izborna komisija nije imala pravo da po službenoj dužnosti vrši poništaj raspodele mandata, jer joj to ovlašćenje nije dato odredbama Zakona o lokalnim izborima. Kako za pokretanje postupka, pokrenutog po službenoj dužnosti, nisu propisani rokovi, Izborna komisija bi u bilo kom trenutku u toku trajanja mandata izabrane Skupštine mogla da vrši poništavanje rezultata izbora, što nije u skladu sa Zakonom o lokalnim izborima, gde se rokovi računaju na sate i prekluzivni su. Kako Izborna komisija opštine T. nije imala pravo da donosi „novi zapisnik”, žalilac je predložio da sud žalbu usvoji i ožalbeno rešenje poništi.

U odgovoru na žalbu, dostavljenom poštom (Post express) 12. 6. 2012. godine u 16,58 časova i primljenom u sudu dana 13. 6. 2012. godine u 9,40 časova, Izborna komisija opštine T. je navela da je Zapisnikom o radu na utvrđivanju rezultata izbora za odbornike Skupštine opštine T., održanih 6. maja 2012. godine, broj 013-5-128/09-12 od 7. 5. 2012. godine utvrdila broj glasova koji je dobila svaka izborna lista i broj raspodeljenih mandata za svaku od njih. On je objavljen u „Službenom listu opštine T.” broj 4/2012 od 8. 5. 2012. godine i na njega nije bilo izjavljenih prigovora ovlašćenih podnosilaca. Zaključkom broj 013-5-146/2012-09 od 18. 5. 2012. godine Izborna komisija opštine T. je ispravila Zapisnik broj 013-5-128/09-12 od 7. 5. 2012.

godine, i to u tački 5. u delu koji se odnosi na broj mandata koje su dobile pojedine izborne liste, jer je dana 18. 5. 2012. godine Izbornoj komisiji, od strane lica koje je unosilo podatke sa zapisnika o radu biračkih odbora, dostavljena službena beleška sačinjena istog dana u 9,23 časova, u kojoj se navodi da je dana 7. 5. 2012. godine u 7,30 časova prilikom unosa podataka, zbog tehničke greške (program za preračunavanje mandata odbornika nije povukao iz EXCELA sve podatke, tačnije podatke o broju nevažećih listića), došlo do **greške u preračunavanju osvojenih mandata** (podvukao D.V.), koja je uočena tek nakon usmene primedbe člana izborne komisije od 17. 5. 2012. godine, jer pre toga nije bilo prigovora. Izborna komisija je izvršila uvid u tabele priložene uz službenu belešku od 18. 5. 2012. godine i uporednom analizom tabela utvrdila da je prilikom elektronske obrade podataka učinjena tehnička greška, pa je nakon ispravljanja iste, utvrđeno da je izborna lista Ujedinjeni regioni Srbije – Verica Kalanović umesto utvrđenih 17 osvojila 18 mandata, izborna lista Pokrenimo T. – Tomislav Nikolić (Srpska napredna stranka, Nova Srbija, Pokret snaga Srbije – BK, Pokret socijalista) umesto utvrđenih 7 osvojila 8 mandata i izborna lista Srpski pokret obnove – dr Radovan Popović umesto utvrđenih 5 osvojila 6 mandata, a da izborna lista Demokratska stranka Srbije – Vojslav Koštunica nije

uopšte osvojila potreban broj glasova za učešće u raspodeli mandata, konstatujući da je istog dana, 18. 5. 2012. godine, od strane četiri člana Izborne komisije podnet zahtev za ispravljanje napred navedene tehničke greške. Na zaključak o ispravci od 18. 5. 2012. godine, podnosilac Izborne liste Demokratska stranka Srbije – Vojslav Koštunica, je izjavio prigovor koji je Izborna komisija opštine T. odbila rešenjem broj 013-5-157/2012-09 od 21. 5. 2012. godine, koje je Upravni sud, usvajajući žalbu podnosioca prigovora poništio svojom presudom I – 3 UŽ. 523/12 od 24. 5. 2012. godine. Kako je zapisnikom od 7. 5. 2012. godine pogrešno utvrđen broj glasova i broj osvojenih mandata suprotno zapisnicima o radu biračkih odbora sa svih 67 biračkih mesta, zbog čega je izborna lista žalioaca dobila mandate iako nije osvojila cenzus, izborna komisija je ponovila izbornu radnju utvrđivanja rezultata izbora i donela zapisnik od 7. 6. 2012. godine. Ostala je u svemu pri obrazloženju ožalbenog rešenja i navela da nema usvojen Poslovnik o radu, a uz odgovor na žalbu je dostavila spise predmeta.

Odlučujući o podnetoj žalbi, na osnovu odredbe člana 54. stav 1. i 3. Zakona o lokalnim izborima („Službeni glasnik RS”, broj 129/07, 34/10 i 54/11), koja je dopuštena i blagovremeno izjavljena od ovlašćenog lica, ocenom navoda žalbe, odgovora na žalbu i dostavljenih spisa predmeta, Upravni sud

je našao da je žalba neosnovana. Pravilno je Izborna komisija opštine T. odbila prigovor žaloca, sa ispravkom prigovora, izjavljen na Zapisnik o radu Izborne komisije opštine T. na utvrđivanju rezultata izbora za odbornike Skupštine opštine T. održanih 6. maja 2012. godine broj 013-5-171/2012-09 od 7. 6. 2012. godine, kojim su utvrđeni broj glasova i broj mandata koji su dobile pojedine izborne liste i sa danom njegovog objavljivanja konstantovan je prestanak važenja Zapisnika o radu izborne komisije na utvrđivanju rezultata izbora za odbornike Skupštine opštine T., održanih dana 6. maja 2012. godine br. 013-5-128/09-12 od 7. 5. 2012. godine („Sl. list opštine T.” br. 4/2012). Ovo stoga što je po shvatanju Upravnog suda, do konstituisanja Skupštine, kod činjenice da je prilikom unosa podataka o utvrđenim rezultatima izbora sa biračkih mesta u Zapisniku Izborne komisije o utvrđivanju rezultata izbora u opštini T. od 7. 5. 2012. godine, došlo do tehničke greške (**rezultati pojedinih izbornih lista pripisani su kao rezultati druge izborne liste, odnosno ne odgovaraju podacima iz zapisnika sa biračkih mesta** – podvukao D.V.), zakonska obaveza Izborne komisije da utvrdi pravu izbornu volju građana kroz pravilno utvrđivanje i objavljivanje ukupnih rezultata glasanja, propisana odredbom člana 15. stav 1. tačka 9. Zakona o lokalnim izborima, a sve na način propisan članom

40, 41. i 44. navednog zakona, pri čemu je dužna da u tom postupku otkloni sve tehničke greške.

Zbog navedenog se navodima prigovora ne dovodi u sumnju zakonitost zapisnika od 7. 6. 2012. godine, a ni navodima žalbe zakonitost ožalbenog rešenja.

Imajući u vidu sve napred navedeno, Upravni sud je na osnovu člana 54. stav 3. Zakona o lokalnim izborima i shodnom primenom člana 40. stav 1. i stav 2. Zakona o upravnim sporovima („Službeni glasnik RS”, broj 111/09), odlučio kao u dispozitivu presude.”

Stavovi drugih odeljenja Upravnog suda Republike Srbije

Autor: Dr Dejan Vučetić
docent Pravnog fakulteta u Nišu

Predmet naše anaize u najvećem delu su izborni sporovi za koje je mesno nadležno bilo odeljenje Upravnog suda u Nišu. No, zbog celovitosti slike i značaja koje pojedine presude mogu imati za zakonitost budućih izbornih procesa na ovom području u ovom delu rada navešćemo neke od stavova koje je Upravni sud zauzeo u drugim svojim odeljenjima, a povodom izvora održanih maja 2012. godine. Ukupan broj izbornih sporova proisteklih iz izbora održanih 2012. godine, a koji su svoj epilog imali pred Upravnim sudom je prema podacima sa sajta Upravnog suda (delovodnim brojevima sudskih akata) 633. Do niže navedenih presuda došli smo, osim korišćenjem presuda koje se nalaze na sajtu Upravnog suda, i korišćenjem presuda u bazi pravnih propisa Paragraf Net.

Neki od značajnijih stavova koje je sud zauzeo u svojim presudama u odeljenjima van niškog su:

1. Izjave birača, koji svojim potpisima podržavaju određenu izbornu listu, date na obrascu koji,

pored naziva izborne liste za koju se obezbeđuje podrška, ne sadrži i naziv podnosioca izborne liste, ne predstavljaju nedostatak koji je smetnja za proglašenje izborne liste²⁹;

2. U postupku po prigovoru, izjavenom protiv rešenja izborne komisije jedinice lokalne samouprave, kojim je proglašena izborna lista, može se poništiti rešenje o proglašenju izborne liste, a ne i izborna lista koja je tim rešenjem proglašena³⁰;

3. Naziv izborne liste koju predlaže grupa građana, pored toga što ne može da sadrži naziv registrovane političke stranke i reč „stranka”, ne može da sadrži ni reč „koalicija”, budući da ona upućuje isključivo na koaliciju političkih stranaka³¹;

4. Neblagovremena je pismena izjava podnosioca izborne liste da će koristiti sredstva iz javnih izvora za pokriće troškova izborne kampanje ukoliko je dostavljena izbornoj komisiji posle podnošenja izborne liste, odnosno posle isteka roka za predaju izbornih lista³²;

5. Prigovor, kao pravno sredstvo u postupku zaštite izbornog prava, može se podneti izbornoj komisiji samo protiv odluke te izborne komisije ili zbog nepravilnosti u postupku sprovođenja izbornih rad-

²⁹ Presuda Upravnog suda, i 19 Už. 73/2012 od 11.4.2012. godine.

³⁰ Presuda Upravnog suda, 23 Už. 42/2012 od 24.3.2012. godine.

³¹ Presuda Upravnog suda, 19 Už. 43/2012 od 27.3.2012. godine.

³² Presuda Upravnog suda, 14 Už. 16/2012 od 26.4.2012. godine.

nji nastalih posle donošenja odluke o raspisivanju izbora, a ne i protiv same odluke o raspisivanju izbora³³;

6. Rešenje o utvrđivanju zbirne izborne liste se ne može poništiti sa razloga koji se tiču nepravilnosti nastalih u postupku proglašenja pojedinačnih izbornih lista³⁴;

7. Činjenica da rešenje, doneto po prigovoru, ne sadrži uputstvo o pravnom sredstvu, ne može biti od uticaja na ocenu zakonitosti takvog rešenja³⁵;

8. Izborna komisija nije nadležna da vrši ocenu zakonitosti zaključenog koalicionog sporazuma koji je, u skladu sa zakonom, overen od strane nadležnog suda³⁶;

9. Ukoliko je ugovorom, overenim od strane suda, o obrazovanju grupe građana koja predlaže izbornu listu, određeno lice koje zastupa grupu građana, to lice je ovlašćeno da preduzima sve izborne radnje u ime grupe građana, bez specijalnog punomoćja³⁷;

10. Članove izborne komisije u stalnom sastavu mogu da predlože samo odborničke grupe koje učestvuju u radu skupštine opštine, i to srazmerno broju odbornika te odborničke grupe u skupštini³⁸;

³³Presuda Upravnog suda, III-8 Už. 94/2012 od 25.4.2012. godine.

³⁴ Presuda Upravnog suda, III-9 Už. 1 7/2012 od 27.4.2012. godine.

³⁵ Presuda Upravnog suda, I-2 Už. 48/2012 od 29.3.2012. godine.

³⁶ Presuda Upravnog suda, Už. 103/2012 od 27.4.2012. godine.

³⁷ Presuda Upravnog suda, 20 Už. 51/2012 od 28.3.2012. godine.

³⁸ Presuda Upravnog suda, I-3 Už. 24/2012 od 8.3.2012. godine.

11. Donošenjem konačnog rešenja o povlačenju izborne liste kandidata za odbornike sa te izborne liste prestaje svojstvo kandidata i otklanja se smetnja da se na drugoj, naknadno podnetoj izbornoj listi, u zakonom propisanom roku, ista lica pojave kao kandidati za odbornike³⁹;

12. Odbornička grupa je ovlašćena da predloži člana izborne komisije skupštine jedinice lokalne samouprave samo ako je pre podnošenja predloga bila konstituisana kao odbornička grupa te skupštine⁴⁰;

13. Redosled podnošenja izbornih lista nije od uticaja na redosled proglašenja, ukoliko izborne liste sadrže nedostatke čije je otklanjanje naložila izborna komisija, pa će se u tom slučaju izborne liste proglašavati po redosledu dostavljanja potpune i uredne dokumentacije izbornoj komisiji. Redosled podnošenja izbornih lista je od uticaja na redosled proglašenja samo u slučaju postojanja kompletne dokumentacije u momentu podnošenja svih izbornih lista⁴¹;

14. Podnosiocu izborne liste se može utvrditi položaj političke stranke nacionalne manjine pri proglašenju izborne liste samo ako je izbornoj komisiji dostavljen pisani predlog pri podnošenju izborne liste⁴²;

³⁹ Presuda Upravnog suda, II Už. 98/2012 od 26.4.2012. godine.

⁴⁰ Rešenje Upravnog suda, III-3 Už. 21/2012 od 16.3.2012. godine.

⁴¹ Presuda Upravnog suda, III-7 Už. 84/2012 od 17.4.2012. godine.

⁴² Presuda Upravnog suda, 13 Už. 1 5/2012 od 26.4.2012. godine.

15. Uvid u podnete i proglašene izborne liste i dokumentaciju podnetu uz njih svaki podnosilac izborne liste može da izvrši u roku od 48 časova od dana objavljivanja zbirne izborne liste⁴³;

16. Ukoliko je konstitutivnu sednicu skupštine opštine sazvaio predsednik skupštine iz prethodnog saziva u zakonom propisanom roku od 15 dana i zakazao u roku od dva meseca od objavljivanja rezultata izbora, najstariji odbornik novog saziva, odnosno drugi po redu najstariji odbornik, nisu ovlašćeni da sazovu konstitutivnu sednicu skupštine opštine⁴⁴.

⁴³ Presuda Upravnog suda, 14 UŽ. 41/2012 od 24.3.2012. godine.

⁴⁴ Presuda Upravnog suda, III-9 UŽ. 591/2012 od 25.6.2012. godine.

Analiza sudske prakse odeljenja Upravnog suda u Nišu

Autor: Dr Dejan Vučetić
docent Pravnog fakulteta u Nišu

Analiza je sprovedena na uzorku od 67 akata (presuda i rešenja) dobijenih od odeljenja Upravnog suda u Nišu. U navedenih 67 situacija Sud je 12 puta rešenjem odbacio žalbu, 27 puta žalbu odbio kao neosnovanu i 28 puta usvojio žalbu i zbog odgovarajućih nezakonitosti presudom poništio rešenja izbornih komisija odnosno rešio u sporu pune jurisdikcije određene izborne sporove. Mi ćemo izvršiti odgovarajuću analizu svih ovih akata, s tim što ćemo najveću pažnju posvetiti analizi sudski ispravljenih nezakonitosti – odnosno presudama kojima su žalbe uvažavane i usvajane. Naknadnom analizom je utvrđeno da su se u uzorku dobijenom u odeljenju Upravnog suda u Nišu našle i određene presude odeljenja u Kragujevcu, Beogradu i Novom Sadu, koje su bile predmet naše analize samo u slučajevima kada su žalbe bile odbacivane.

U vremenskom periodu od 23. marta do 24. maja 2012. godine Sud je odbacio žalbe žalilaca iz: o. Čajetina (DS), dva puta iz o. Blace (DS, člana OIK), o. Sjenica (SRS, NS

i SPS), o. Pirot (SNS), dva puta iz g. Kraljeva (Pokrenimo Srbiju – Tomislav Nikolić: SNS, NS, Pokret snaga Srbije – BK, Ujedinjena seljačka stranka), o. Žitorađe (Nijedan od ponuđenih odgovora – Bogoljub Ljubiša Mitić), dva puta iz g. Niša („Promenimo Crveni Krst Nova Srbija – Smiljko Kostić”, Romska stranka „Jedinstvo” – Rom Romese), o. Vlasotince (Pokret veterana i preokret – Jovan Krstić – Šipe), i o. Ražanj (SNS).

Odlučujući u periodu od 8. marta do 11. jula 2012. godine (ako izuzmemo jednu presudu od 14. 1. 2011. godine) Sud je odbio žalbe tužilaca iz: o. Golubac (SPS – Saša Marjanović), o. Batočina (pokret za Batočinu – Zoran Jevtić, Milan Ilić, o. Medveđa (SNS), g. Loznica (DS), dva puta iz o. Raška (DS – Boris Tadić), dva puta iz o. Bela Palanaka (odbornik LDP, DSS), o. Plandište (Zoran Vorkapić – URS), o. Čajetina (Slobodan Đurović, Branežci – „Milan Stamatović – Demokratska stranka Srbije” (Strajin Nedović, „Za bolju Čajetinu” – DS, GG „Zlatiborski pogled”, SPO), o. Lebane (Koalicija „Pokrenimo Lebane – Tomislav Nikolić”), g. Niša („Promenimo Crveni Krst Nova Srbija – Smiljko Kostić”), dva puta iz g. Beograda (Koalicija Pokrenimo Palilulu – Tomislav Nikolić, podnosilac i.l. „Nijedan od ponuđenih odgovora”), o. Vlasotince (NS), pet puta iz o. Medveđa (nosilac liste Crnogorska partija – Goran Perović, birač Dragiša Nikolić, SNS – Tomis-

lav Nikolić, Demokratska stranka – Dr Dragan Anđelković, birač Milan Vojinović), g. Zrenanjina (birač Goran Knežević), o. Ub (Jedinstvena Srbija – Dragan Marković Palma – Slobodan Rožić – Roške), dva puta iz g. Niša (koalicija Pokrenimo Pantelej – Tomislav Nikolić – SNS, PSS – BK, Pokret socijalista), o. Preševo (izborna lista Koalicija Albanaca Preševske doline), g. Beograda GO Obrenovac (Ljubiša Damjanović).

Ako izuzmemo tri presude donete u periodu od 25. 8. 2011. do 1. 12. 2011. godine Upravni sud je sve ostale presude kojima je uvažio žalbe doneo u periodu od 26. 1. 2012. do 25. 5. 2012. godine. Sud je usvojio žalbe tužilaca iz: o. Surdulica (DS–B. Tadić), g. Novog Sada (Narodna partija – nekadašnji odbornik SRS), dva puta iz o. Medveđa (SRS, DS), g. Beograd – o. Zemun (Za evropski Zemun – Boris Tadić), o. Čajetina (DSS), o. Plandište (DS – Boris Tadić), o. Veliko Gradište (žalba birača povodom i.l. Dragan Milić – grupa građana Za selo i grad – Veliko Gradište – Ujedinjeni regioni Srbije), o. Surdulica (DS – Boris Tadić), dva puta iz o. Loznica (SNS), o. Pirot (Koalicija Pokrenimo Pirot – Tomislav Nikolić: SNS, DSS, NS, Pokret socijalista), g. Beograd – g.o. Palilula (Koalicija Pokrenimo Palilulu – Tomislav Nikolić), o. Bujanovac (Partija Demokratike), o. Prokuplje (Koalicija Ujedinjeni regioni Srbije – dr Dragan Dinić), g. Zaječar (Koalicija Preokret), g. Subotica (Koalicija Liga socijaldemokra-

ta Vojvodine – Nenad Čanak), g. Beograd (Nijedan od ponuđenih odgovora), o. Žitorađa – RIK (birač, SRS), o. Medveđa (Crnogorska partija – Goran Perović), g. Leskovac (birač J. Mikić), o. Medveđa (birač D. Nikolić), g. Niš – g.o. Pantelej (Promenimo Pantelej – Nova Srbija – Smiljko Kostić), tri puta iz g. Niša – g.o. Crveni Krst (Nova Srbija, Čedomir Jovanović – Preokret – LDP – SPO – Bogata Srbija – Zaplanje moja kuća – Pokret za Niš, Romska stranka Jedinstvo – Rom Romese), o. Trstenik (DSS), o. Gornji Milanovac (Nova Srbija).

Odmah na početku napominjemo da odredba člana 54. st. 4 koja glasi: „Odluka po žalbi doneće se najkasnije u roku od 48 časova od dana prijema žalbe sa spisima“, iz objektivnih razloga najčešće nije mogla biti poštovana od strane Suda.

A. Pouke iz slučajeva u kojima je sud odbacivao žalbe

U svakom od navedenih slučajeva potrudili smo se da navedemo činjenično stanje, izložimo najvažnije pravne argumente, propise i stavove Suda. Zbog toga ovaj deo rada može poslužiti i kao svojevrsan praktikum iz oblasti upravno-sudske zaštite izbornog prava.

Žalionicima je često bila uskraćena pravna zaštita od strane Suda zbog nepoštovanja redovnog pravnog puta, odnosno zbog nepoznavanja prava. Naime, žalba je dopuštena protiv konačnog rešenja IK i ne može se izjavljivati protiv prvostepenog rešenja (izuzev protiv rešenja predstavničkog tela – skupštine jedinice lokalne samouprave o imenovanju predsednika i članova izborne komisije u stalnom sastavu – v. odredbu člana 14 stav 11) – **mora se prvo koristiti prigovor**⁴⁵.

Isti problem javio se i u vezi sa žalbom na **proglašenje zbirne izborne liste**.

S tim u vezi interesantan je sledeći slučaj.

„Žalbom podnetom ovom Sudu dana 25. 4. 2012. godine u 16,13

⁴⁵ Rešenje Upravnog suda, I-2 UŽ. 36/12 od 23. 3.2012. godine.

A. Pouke iz slučajeva u kojima...

70

Nepravilnosti u izbornom procesu

časova, preko POST EXPRESA-a, broj pošiljke 251343654RS, koju je Upravni sud primio 26. 4. 2012. godine u 11,44 časova, žalilac pobija rešenje Opštinske izborne komisije Gradske opštine Crveni Krst – Niš, broj 013-174/2012 od 25. 4. 2012. godine, o utvrđivanju zbirne izborne liste kandidata za izbor odbornika u Skupštini Gradske opštine Crveni Krst, koja lista je utvrđena 25. 4. 2012. godine u 10,00 časova. Žalilac ukazuje, da Izborna komisija nije mogla da utvrdi zbirnu izbornu listu pri činjenici, da je pred Upravnim sudom u toku postupak po žalbi protiv rešenja 013-139/2012 od 19. 4. 2012. godine, kojim rešenjem je u postupanju po presudi Upravnog suda broj 11–1 UŽ. 82/12 od 18. 4. 2012. godine odbijen prigovor žalioca na rešenje o proglašenju Izborne liste žalioca. Predlaže da Upravni sud uvaži žalbu i poništi ožalbeno rešenje.”

Na žalost, u postupku prethodnog ispitivanja žalbe, Upravni sud je našao da žalbu treba odbaciti pa se nije upuštao u meritorno razmatranje ovog izbornog spora.

Odredbom člana 52. stav 1. Zakona o lokalnim izborima⁴⁶ propisano je da birač, kandidat za odbornika ili predlagač kandidata ima pravo da podnese prigovor izbornoj komisiji jedinice lokalne samopurave zbog nepravilnosti u postupku kandidovanja, sprovođenja, utvrđivanja i objavljivanja rezultata izbora, a stavom

⁴⁶„Službeni glasnik RS”, broj 129/07....34/2011.

2. da se prigovor podnosi u roku od **24 časa od dana kada je doneta odluka**, odnosno izvršena radnja ili učinjen propust.

Odredbom člana 53. stav 1. navedenog zakona, propisano je da će izborna komisija doneti rešenje u roku od 48 časova od prijema prigovora i dostaviti ga podnosiocu prigovora, a odredbom člana 54. stav 1. istog zakona, propisano je da se protiv rešenja izborne komisije može izjaviti žalba Upravnom sudu u roku od 24 časa od dostavljanja rešenja. U konkretnom slučaju podnetom žalbom osporeno je rešenje Opštinske izborne komisije Gradske opštine Crveni Krst – Niš, broj 013-174/2012 od 25. 4. 2012. godine, kojim nije odlučeno o prigovoru (izjavljenom zbog nepravilnosti u postupku kandidovanja, sprovođenja, utvrđivanja i objavljivanja rezultata izbora), pa je ova žalba nedozvoljena⁴⁷.

Takođe, žalbe su bile često odbacivane jer su žalioци mešali i pogrešno računali rokove za prigovor i žalbu. Kao što smo gore podvukli rok za računanje prigovora počinje da teče od dana kada je **doneta odluka, odnosno izvršena radnja ili učinjen propust**, a rok za izjavljivanje žalbe Upravnom sudu u roku od 24 časa od dostavljanja rešenja⁴⁸.

Takođe, stranke su grešile i propuštale rokove zato što su,

⁴⁷ Rešenje Upravnog suda, II -1 UŽ. 118/12 od 26. 4.2012. godine.

⁴⁸ Rešenje Upravnog suda, I-2 UŽ. 36/12 od 23. 3.2012. godine.

pogrešno praveći analogiju sa izborima za narodne poslanike, žalbe Upravnom sudu protiv odluka OIK-a podnosile **preko izbornih komisija** umesto da su ih direktno upućivale Upravnom sudu i zbog toga su takve žalbe često bile neblagovremene. (Presuda Upravnog suda, II –2 UŽ. 52/12 od 30. 3. 2012. godine.)

Osim zbog propuštanja rokova, Upravni sud je žalbe stranaka često odbacivao i zbog **nepostojanja stranačke legitimacije**, odnosno u određenim situacijama nije postojalo ovlašćenje za izjavljivanje žalbe od strane opštinskog odbora stranke za podnošenje žalbe – već je to pravo pripalo ovlašćenom punomoćniku koalicije čiji je stranka bila deo⁴⁹.

Naime, odredbom člana 51. Zakona o lokalnim izborima propisano je da svaki birač, kandidat za odbornika i predlagač kandidata ima pravo na zaštitu izbornog prava, po postupku utvrđenom ovim Zakonom. Odredbom člana 52. propisano je da birač, kandidat za odbornika ili predlagač kandidata ima pravo da podnese prigovor izbornoj komisiji jedinice lokalne samouprave zbog nepravilnosti u postupku kandidovanja, sprovođenja, utvrđivanja i objavljivanja rezultata izbora. Odredbom člana 18. stav 1. Zakona o lokalnim izborima propisano je da kandidate za odbornike mogu predlagati registrovane političke stranke,

⁴⁹ Rešenje Upravnog suda, II-4 UŽ. 46/12 od 4. 4. 2012. godine.

koalicije registrovanih političkih stranaka, kao i grupe građana čije izborne liste svojim potpisima podrži najmanje 30 birača po predlogu za svakog kandidata na izbornoj listi. Predlagač mora na izbornoj listi imati najmanje jednu trećinu kandidata od ukupnog broja odbornika koji se bira.

Kako je, u navedenom slučaju, žalbu podneo Opštinski odbor Srpske napredne stranke Pirot, jasno je da podnosilac žalbe ne spada u krug lica iz člana 51. Zakona o lokalnim izborima, dakle, ne spada u krug lica za koje je obezbeđeno pravo na zaštitu izbornog prava. Naime, rešenjem Izborne komisije Opštine Pirot proglašena je izborna lista Koalicije stranaka i to Srpske napredne stranke, Demokratske stranke Srbije, Nove Srbije i Pokreta socijalista, pod nazivom Koalicija Pokrenimo Pirot – Tomislav Nikolić: Srpska napredna stranka, Demokratska stranka Srbije, Nova Srbija, Pokret socijalista.

Do slične situacije došlo je i u opštini Ražanj. Na osnovu stanja spisa, podnetih uz žalbu, kao i uz odgovor na žalbu vidi se da je, u konkretnom slučaju, žalbu podneo Opštinski odbor Srpske napredne stranke Ražanj, te da je žalbu potpisao Radivoje Rakić, predsednik Opštinskog odbora Srpske napredne stranke u Ražnju. Iz spisa, dalje, proizlazi da je rešenjem Opštinske izborne komisije Ražanj, broj 013-72/12-11 od 12. 4. 2012. godine, proglašena Izborna lista

pod rednim brojem 9, pod nazivom: Pokrenimo Ražanj – Tomislav Nikolić (Srpska napredna stranka, Pokret snaga Srbije – BK), koju je podnela Koalicija Srpske napredne stranke i Pokreta snaga Srbije.

U svojoj odluci⁵⁰, budući da žalilac nije predlagač kandidata već je, u konkretnom slučaju, predlagač kandidata za izbor odbornika Skupštine Opštine Ražanj koalicija registrovanih političkih stranaka, to je žalbu mogla da podnese samo ova Koalicija, tako da žalilocu, na osnovu odredbe člana 51. Zakona o lokalnim izborima, ne pripada pravo na zaštitu izbornog prava po postupku utvrđenom ovim zakonom, jer nema na zakonu zasnovan interes, u smislu odredbe člana 11. stav 1. Zakona o upravnim sporovima.

Inače, u pomenutom slučaju bi bilo interesantno videti kako bi Sud odlučio da je ušao u meritum stvari. Naime, žalbom podnetom ovom sudu dana 21. 5. 2012. godine u 17,39 časova, poštom preporučeno, koja je u Upravnom sudu primljena 23. 5. 2012. godine u 8,47 časova, žalilac navodi da je predsednik Komisije postupila suprotno odredbama Zakona o lokalnim izborima, prilikom razmatranja prigovora koji je zaveden pod brojem 013-185/12-11 od 17. 5. 2012. godine, te da je **odlučivala u formi obaveštenja, a ne u formi rešenja**. Zbog ovakvog postupanja Komisija je pokušala da onemogući

A. Pouke iz slučajeva u kojima...

72

NEpravilnosti u izbornom procesu

⁴⁶„Službeni glasnik RS”, broj 129/07....34/2011.

podnosioca prigovora da iskoristi pravno sredstvo koje mu pripada po zakonu, odnosno da podnese žalbu Upravnom sudu. Takođe, prema navodima iz žalbe, predsjednica Komisije je vršila raspodelu mandata bez sednice Komisije i izdala odbornička uverenja, čime je neovlašćeno preuzela ingerencije Opštinske izborne komisije.

Opštinska izborna komisija Ražanj je dana 23. 5. 2012. godine u 17,20 časova, dostavila Sudu odgovor na žalbu, sa napomenom da se spisi predmeta ove izborne stvari nalaze u spisima predmeta Upravnog suda broj UŽ. 517/12, te u svom odgovoru navodi da je po prigovoru žalioaca **već odlučivala** svojim rešenjem broj 013-173/12-11 od 17. 5. 2012. godine, kojim je prigovor žalioaca od 8. 5. 2012. godine odbila, pa smatra da je žalba u istoj izbornoj stvari **nedopuštena**, budući da je sadržina prigovora istovetna sa prigovorom o kome je već odlučila pomenutim rešenjem.

Vrlo često se žalbama **pogrešno tražilo ukidanje rešenja** (iako je sud ovlašćen jedino da rešenje **poništi** zbog nezakonitosti), ali upravni sud zbog toga nije odbacivao žalbe.

Kao što smo već istakli pogrešna predaja žalbe GIK-u, odnosno izjavljivanje žalbe Upravnom sudu preko OIK/GIK-a, umesto direktnog upućivanja Upravnom sudu takođe je dovodila do gubljenja prava na pravno-sudsku zaštitu izbornog prava⁵¹.

A. Pouke iz slučajeva u kojima...

Pogledajmo sada bliže jedan takav slučaj u kome je Upravni sud, postupajući po podnetoj žalbi, našao da žalba nije blagovremeno podneta.

Naime, odredbom člana 54. stav 1. Zakona o lokalnim izborima⁵² jasno je propisano da se protiv rešenja izborne komisije može izjaviti **žalba Upravnom sudu** u roku od 24 časa od dostavljanja rešenja.

„Prema stanju u spisima predmeta, ožalbeno rešenje Izborne komisije grada Kraljeva broj 88/2012 od 31. 3. 2012. godine uručeno je žalioocu dana 1. 4. 2012. godine u 13,09 časova, što je konstatovano na samom ožalbenom rešenju i od strane žalioaca –potpisano. Žalba protiv tog rešenja je podneta neposredno Izbornoj komisiji grada Kraljeva za Upravni sud dana 2. 4. 2012. godine u 11,15 časova, pod brojem 103/2012, što proizlazi iz prijemnog štambilja Izborne komisije grada Kraljeva i podneska Izborne komisije od 4. 4. 2012. godine (primljenog u sudu 5. 4. 2012. godine). Žalba je poslata Upravnom sudu poštom dana 2. 4. 2012. godine u 15,05 časova, kada se smatra i da je izjavljena Upravnom sudu.”

Radi se dakle o **zakašnjenju od nepuna dva sata**.

„Imajući u vidu dan i čas prijema ožalbenog rešenja i dan i čas predaje žalbe pošti, koji dan i čas se sma-

⁵¹ Rešenje Upravnog suda, I-1 UŽ. 65/12 od 11. 4. 2012. godine i rešenje Upravnog suda, I-2 UŽ. 66/12 od 11. 4. 2012. godine.

⁵² „Službeni glasnik RS”, br 129/07, 34/1, 54/11.

traju danom i časom predaje žalbe Upravnom sudu, očigledno je da je podnosilac žalbe propustio da žalbu izjavi sudu u zakonom propisanom roku, budući da je od trenutka prijema ožalbenog rešenja broj 88/2012 od 31. 3. 2012. godine (1. 4. 2012. godine u 13,09 časova) do predaje žalbe pošti (2. 4. 2012. godine u 15,05 časova) protekao Zakonom propisani rok od 24 časa za izjavljivanje žalbe Upravnom sudu".

Sud je prilikom ocene blagovremenosti žalbe imao u vidu okolnost da je podnosilac žalbu podneo Izbornoj komisiji grada Kraljeva za Upravni sud u roku od 24 časa od dostavljanja rešenja, ali je ocenio da je bez uticaja na drugačije odlučivanje u konkretnom slučaju, budući da je odredbom člana 54. stav 1. Zakona o lokalnim izborima propisano da se žalba izjavljuje Upravnom sudu, a u skladu sa kojom odredbom Zakona ožalbeno rešenje Izborne komisije grada Kraljeva broj 88/2012 od 31. 3. 2012. godine sadrži i **pravilnu pouku o pravnom leku**, pa se nepravilno predavanje žalbe u konkretnom slučaju, koje je uticalo na blagovremenost podnošenja žalbe Upravnom sudu, ne može pripisati nepravilnoj pravnoj pouci ili neukosti žalioaca, kada bi sud verovatno prihvatio da o njoj odlučuje u meritumu.

U slučaju **pogrešnog uputstva o pravnom sredstvu**, sud je odbacivao žalbe ali je **dozvoljavao izjavljivanje prigovora!**⁵³

⁵³ Rešenje Upravnog suda, II-2 UŽ. 1 /12 od 26. 4. 2012. godine.

U konkretnom slučaju podnetom žalbom je osporavano rešenje Opštinske izborne komisije Opštine Žitorađa, broj 013-7 /2012 od 21. aprila 2012. godine, kojim je odlučeno o žaliočevom prigovoru. Međutim, kako je žalioču dato pogrešno uputstvo o pravnom sredstvu, da je protiv rešenja o odbijanju proglašavanja navedene izborne liste dozvoljena žalba Upravnom sudu u Beogradu u roku od 24 časa od časa dostavljanja rešenja, podnosilac žalbe zbog toga ne može trpeti štetne posledice. Kako u spisima predmeta Izborne komisije Opštine Žitorađa nema izjavljenog prigovora, niti u žalbi podnosilac navodi da izjavio prigovor, Sud je zaključio da je osporeno rešenje prvostepeno, da je stranka zbog pogrešnog uputstva o pravnom leku protiv njega izjavila žalbu umesto prigovora i našao da žalilac ima pravo da u roku od 24 časa od prijema rešenja Suda, podnese prigovor Izbornoj komisiji Opštine Žitorađa protiv rešenja Izborne komisije Opštine Žitorađa, broj 013-7 /2012 od 21. aprila 2012. godine.

Neporeduzimanje procesnih radnji od oba ovlašćena lica, ukoliko su koalicionim sporazumom dva lica ovlašćena da u ime koalicije stranaka predlože kandidate za odbornike i preduzimaju druge pravne radnje pred izbornom komisijom, dovodilo je u jednom slučaju do **nepostojanje stranačke legitimacije**. Sud navodi da ta lica mogu isključivo zajedno da podnesu žalbu Upravnom sudu⁵⁴.

„Izborna komisija Skupštine Opštine Vlasotince je 3. 5. 2012. godine u 13,00 časova, dostavila sudu odgovor na žalbu, kao i spise predmeta ove izborne stvari, već pomenuta rešenja koja je dostavio i žalilac, kao i Koalicioni sporazum o zajedničkom učešću na izborima za odbornike Skupštine Opštine Vlasotince, zaključen dana 29. 3. 2012. godine između Liberalno demokratske partije, Srpskog pokreta obnove i Pokreta veterana, te u odgovoru navodi da o navedenom prigovoru nisu odlučivali budući da je taj Prigovor odmah elektronskom poštom prosleđen Republičkoj izbornoj komisiji, koja ih je usmeno obavetila da ovlašćeni podnosioci Izborne liste nemaju pravo na predstavnike u proširenom sastavu i da Republička izborna komisija o tome neće odlučivati. Navode dalje da su po Koalicionom sporazumu ovlašćeni predstavnici ove Koalicije zajedno Jovan Krstić Šipe, zastupnik Pokreta veterana i Dragiša Miljković, zastupnik Liberalno demokratske partije.

Nakon ocene podnete žalbe, odgovora na žalbu, kao i svih spisa predmeta ove izborne stvari, shodnom primenom odredaba zakona kojim se uređuje postupak u upravnim sporovima, koje se primenjuju na osnovu odredbe člana 54. stav 3. Zakona o lokalnim izborima, Upravni sud nalazi da je žalba podneta od neovlašćenog lica i da je treba odbaciti.

⁵⁴ Rešenje Upravnog suda, II - 4 UŽ. 52/12 od 3. 5. 2012. godine.

A. Pouke iz slučajeva u kojima...

75

NEpravilnosti u izbornom procesu

Iz spisa predmeta ove izborne stvari, tačnije iz Koalicionog sporazuma o zajedničkom učešću na izborima za odbornike Skupštine Opštine Vlasotince, a koji sporazum su zaključile Liberalno demokratska partija, Srpski pokret obnove i Pokret veterana, dana 29. 3. 2012. godine, iz člana 3. ovog Sporazuma vidi da su zastupnici koalicije, zajedno, Jovan Krstić Šipe i Dragiša Miljković, koji u ime i za račun koalicije kao predlagača liste kandidata za odbornike mogu da podnesu Izbornu listu Izbornoj komisiji Opštine Vlasotince, kao i da preuzmu sve druge pravne radnje pred nadležnom Izbornoj komisijom. S toga se ovlašćenje dato Jovanu Krstiću ispred Pokreta veterana, ne može smatrati ovlašćenjem datim ispred Koalicije, jer je Koalicionim sporazumom predviđeno da **izborne radnje** mogu preduzimati isključivo oba ovlašćena lica i to zajedno."

Ovde se postaviti pitanje da li je izjavljivanje žalbe doslovno i izborna radnja, ali bi se uvidom u koalicioni sporazum verovatno videlo da su navedena lica ovlašćenja iz za zastupanje koalicije odnosno za preduzimanje procesnih radnji u upravnom sporu.

U pojedinim slučajevima žalbe su odbacivane zbog nepoštovanja načel *ne bis in idem!*⁵⁵ Pojedinim licima dole navedeno rešenje suda može zazvučati sporno jer u mo-

⁵⁵ Rešenje Upravnog suda, II-1 UŽ. 279/12 od 14. 5.2012. godine.

mentu izjavljivanja žalbe sud nije dostavio prethodno donesene odluke u drugim predmetima po istom rešenju stranci čime su one stekle materijalnu a ne i formalnu pravnosnažnost.

Odredbom člana 26. stav 1. tačka 7. Zakona o upravnim sporovima⁵⁶, propisano je da će sudija pojedinac rešenjem odbaciti tužbu ako utvrdi, između ostalog, da **već postoji pravnosnažna sudska odluka doneta u upravnom sporu u istoj stvari**. Članom 54. stav 3. Zakona o lokalnim izborima, propisano je da će u postupku zaštite izbornog prava sud shodno primenjivati odredbe zakona kojim se uređuje postupak u upravnim sporovima.

„Uvidom u presudu Upravnog suda II-4 UŽ.298/12, a po žalbi istog žalioaca ovlašćenog lica podnosioca izborne liete ROMSKA STRANKA JEDINSTVO – ROM ROMESE, donetoj u postupku zaštite izbornog prava, na sednici održanoj **14. 5. 2012. godine u 12,10 časova** (podvukao D.V. uz napomenu da je žalba izjavljena 4 dana ranije 10. 5. 2012 – u kom trenutku stvar nije bila presuđena), delimično je uvažena žalba i poništeno rešenje Izborne komisije broj 013-198/2012 od 7. 5. 2012. godine, pa je u tom delu usvojen prigovor žalioaca i između ostalog, poništeni su i izbori na biračkom mestu broj 2. – 12. februar. Stavom IV iste odluke, Sud je odbio žalbu žalioaca u odnosu na

⁵⁶ „Sl. glasnik RS”, br. 111/09.

biračko mesto broj 3. – 12. februar, nalazeći da je taj prigovor neosnovan i da je glasanje sprovedeno po zakonu i da su po zakonu utvrđeni rezultati izbora.

Uvidom u presudu istoga Suda II-2 3 UŽ.287/12, donetoj 13. 5. 2012. godine u 16,30 časova, takođe je utvrđeno da su poništeni izbori, između ostalog i na biračkom mestu broj 6. – OŠ „Ivo Andrić”, a da je u odnosu na biračko mesto broj 5. – OŠ „Ivo Andrić” utvrđeno da nema nepravilnosti i u tom delu je žalba žalioaca ovlašćenog lica podnosioca Izborne liste Nova Srbija iz Niša, odbijena, kao neosnovana.

Budući da su se napred navedenim presudama ocenile zakonitosti sprovođenja i utvrđivanja rezultata izbora na biračkim mestima 2, 3, 5. i 6. i da po prigovoru žalioaca za ta biračka mesta postoje pravnosnažne presude, to je Sud ovu žalbu, na osnovu člana 54. stav 3. Zakona o lokalnim izborima, a shodnom primenom člana 26. stav 1. tačka 7. i stava 2. Zakona o upravnim sporovima, odbacio, kao nedozvoljenu”

I na kraju upozorićemo čitaoca da rok za izjavljivanje žalbe protiv **rešenja skupštine jedinice lokalne samouprave** o imenovanju predsednika i članova izborne komisije u stalnom sastavu počinje da teče **momentom donošenja a ne momentom dostavljanja stranci**⁵⁷.

⁵⁷ Presuda Upravnog suda, I-3 UŽ. 49/12 od 29. 3. 2012. godine.

„Odredbom člana 14. stav 11. Zakona o lokalnim izborima („Službeni glasnik RS”, broj 129/2009...54/11) propisano je da protiv rešenja skupštine jedinice lokalne 1-3 UŽ 49/12 samouprave o imenovanju predsednika i članova Izborne komisije u stalnom sastavu dopuštena je žalba Upravnom sudu u roku od 24 časa od donošenja rešenja. Ožalbeno rešenje je doneto dana 9. 3. 2012. godine na sednici Skupštine opštine Sjenica, a podnosilac žalbe je žalbu podneo dana 22. 3. 2012. godine, poštom preporučeno u 15,00 časova, što znači po proteku roka od 24 časa od dana donošenja ožalbenog rešenja. Početak roka za podnošenje žalbe, u smislu člana 14. stav 11. Zakona o lokalnim izborima, računa se od časa donošenja rešenja, a ne od časa uručenja podnosiocu.”

Na kraju, u jednom predmetu⁵⁸ ostalo je nejasno da li je OIK Bela Palanka nezakonito postupila kada je odbila proglašenje Izborne liste žalioaca a sa razloga **fizičke nemogućnosti otvaranja CD-a**, jer je podnosilac u svemu postupio po zaključku iste komisije broj 013-8/48 od 20. 4. 2012. godine, otklonio nedostatke i pružio svu potrebnu dokumentaciju. Takođe, rešenjem je Izborna komisija u dala i pogrešnu pouku da se u roku od 24 časa može izjaviti žalba Upravnom sudu, što nije u skladu sa članom 52. Zakona o lokalnim izborima, jer je time žalilac doveden u zabludu,

⁵⁸ Rešenje Upravnog suda, II-4 UŽ. 97/2012 od 25. 4. 2012. godine.

A. Pouke iz slučajeva u kojima...

pri činjenici da je imao pravo da izjavi prigovor istoj Izornoj komisiji koja je i donela ovde ožalbeno rešenje. Na žalost, do pravne kvalifikacije ovog interesatnog činjeničnog stanja nije došlo jer je Upravni sud odbacio žalbu kao nedozvoljenu, pošto nije korišćen redovni pravni put, odnosno prvo nije podnet prigovor.

Međutim, kako je pouka o pravnom leku da je protiv rešenja o proglašavanju izborne liste dozvoljena žalba Upravnom sudu u Beogradu - u roku od 24 časa od časa dostavljanja rešenja - pogrešna, podnosilac žalbe zbog toga ne može trpeti štetne posledice, pa imajući u vidu da u spisima predmeta Izborne komisije opštine Bela Palanka nema izjavljenog prigovora, niti u žalbi podnosilac ukazuje Sudu da je izjavio prigovor, to je Sud našao da žalilac ima pravo da **u roku od 24 časa od prijema rešenja Suda**, podnese prigovor Opštinskoj izbornoj komisiji opštine Bela Palanka protiv rešenja Opštinske izborne komisije opštine Bela Palanka, broj 013-8/57 od 22. 4. 2012. godine.

77

NEpravilnosti u izbornom procesu

B. Pouke iz slučajeva u kojima je sud odbijao žalbe

Odlučujući u sporu nastalom povodom verifikacija potpisa birača Upravni sud je presudom⁵⁹ zaključio da je **preuranjen prigovor kojim se osporavaju potpisi birača** pre predaje izborne liste izbornoj komisiji, jer ocenu validnosti potpisa birača, koji su podržali određenu izbornu listu, izborna komisija ceni u postupku ocene izborne liste i celokupne dokumentacije koja se podnosi uz izbornu listu.

Upravni sud je u predmetu imenovanja članova OIK-a od strane SO Bela Palanka zauzeo stav da u sastav OIK-a ulaze i predstavnici političkih grupacija koje imaju svoje odborničke grupe⁶⁰.

„Iz spisa predmeta proizlazi da je na sednici Skupštine opštine, održanoj dana 9. marta 2012. godine u prisustvu svih odbornika, doneto ožalbeno rešenje o imenovanju izborne komisije opštine Bela Palanka u stalnom sastavu, kao 9. tačka dnevnog reda, većinom glasova „za“, 7 glasova „protiv“, dok „uzdržanih“ nije bilo. Izbornu komisiju čini predsednik i deset članova, pri čemu su članovi Izborne

⁵⁹ Presuda Upravnog suda, II-1 UŽ. 37/2012 od 20. 3. 2012. godine.

⁶⁰ Presuda Upravnog suda, II-1 UŽ. 37/2012 od 20. 3. 2012. godine

B. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

komisije imenovani srazmerno broju odbornika iz pojedinih odborničkih grupa i **političkih grupacija** koji čine Skupštinu opštine Bela Palanka koja broji 29 odbornika. Tako su u stalnom sastavu Izborne komisije odborničkoj grupi DS, koja broji 11 odbornika, određena 4 mesta, odborničkoj grupi SPS, koja broji 9 odbornika, određena 3 mesta, političkoj grupaciji SRS koja broji 4 odbornika, određena 2 mesta i političkoj grupaciji okupljenoj oko GG „Koalicija za Belu Palanku“ koja broji 4 odbornika, određena 2 mesta. Pri tome žalilac, inače odbornik LDP, koji u Skupštini nastupa samostalno van bilo koje odborničke grupe, nije imenovan za člana stalnog sastava Izborne komisije.

Imajući u vidu napred navedeno, pravilno je, po oceni ovog Suda, Skupština opštine Bela Palanka odlučila kada je donela osporeno rešenje. Ovo zbog toga što je, osnovom odredbe člana 14. stav 1. Zakon o lokalnim izborima, u stalni sastav Izborne komisije imenovala predsednika i članove srazmerno broju odbornika odborničkih grupa, odnosno odborničkih grupacija u Skupštini.”

Upravni sud zauzeo je stav⁶¹ da u momentu predaje izborna lista mora biti snabdevena dovoljnim brojem potpisa podrške kako bi bila proglašena i da OIK zaključkom može naložiti ispravljanje nedostataka i po proteku roka od 24 časa,

⁶¹ Presuda Upravnog suda II-4 UŽ. 69/2012 od 12. 4. 2012. godine.

78

Nepravilnosti u izbornom procesu

čime je **prekoračila zakonom propisani rok za otklanjanje nedostataka**, s obzirom da je konkretna lista imala nedostatke za proglašenje, jer zbog navedenih nedostataka nije mogla biti proglašena iz čega se može zaključiti da je po tomučenju suda navedeni rok instrukcioni. U ovom predmetu žalilac je osporavao i način provere nedostataka liste od strane „tehničkog lica” OIK-a, ističući da ono nije ovlašćeno da vrši takvu proveru već da to treba da rade članovi Komisije.

U predmetu rešenom 26. 4. 2012. godine⁶², žalilac navodi da ožalbeno rešenje osporava zbog toga što je ono doneto u izvršenju presude Upravnog suda P-1 UŽ. 82/12 od 18. 4. 2012. godine, ali **nije postupljeno po nalogu i pravnom shvatanju suda** iz citirane presude (što na žalost nije redak slučaj), kao i zbog pogrešne primene materijalnog prava, budući da se ne radi o novoj izbornoj listi, kako je to opredeljeno u obrazloženju ožalbenog rešenja, niti zakon poznaje taj termin, već o istoj izbornoj listi na kojoj su otklonjeni nedostaci, saglasno zaključku OIK GO Crveni krst – Niš, a i da se radi o izbornoj listi i dokumentaciji koja je dostavljena prvi put, ukoliko je dokumentacija odgovarajuća, izborna komisija bi morala da proglasi listu u skladu sa vremenom i redosledom prijema, u smislu odredbe čl. 24. Zakona o lokalnim izborima,

⁶² Presuda Upravnog suda II-2 UŽ. 93/12 od 26. 4. 2012. godine.

B. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

79

NEpravilnosti u izbornom procesu

što izborna komisija u konkretnom slučaju nije učinila.

Naime, iz spisa predmeta i obrazloženja ožalbenog rešenja proizlazi da je Izborna komisija GO Crveni krst – Niš do 7. 4. 2012. godine proglasila izborne liste pod rednim brojevima 1. i 2, da je 7. 4. 2012. godine istoj komisiji predato pet izbornih lista, između ostalih, u 13,30 predata je i izborna lista Pokrenimo Crveni krst – Tomislav Nikolić, a u 13,40 časova predata je izborna lista Promenimo Crveni krst Nova Srbija – Smiljko Kostić, istog dana izborna komisija je donela zaključke kojima je naloženo podnosiocima izbornih lista otklanjanje nedostataka, između ostalih, u 11,10 časova zaključak koji se odnosi na izbornu listu Pokrenimo Crveni krst – Tomislav Nikolić, a u 11,15 časova zaključak koji se odnosi na izbornu listu Promenimo Crveni krst Nova Srbija – Smiljko Kostić. Dana 9. 4. 2012. godine u 12,48 časova ovlašćeno lice podnosioca izborne liste Promenimo Crveni krst Nova Srbija – Smiljko Kostić je dostavilo traženu dokumentaciju, s tim da je na izbornoj listi promenjen jedan kandidat za odbornika sa kompletnom dokumentacijom za novog kandidata za odbornika, izborna komisija je poslala tu listu sa promenjenim kandidatom za odbornika na proveru Gradskoj izboroj komisiji Niš, odmah nakon toga ovlašćeno lice podnosioca izborne liste Pokrenimo Crveni krst–Tomislav Nikolić je dostavilo traženu dokumentaciju, s

tim da izborna komisija nije označila tačno vreme – sat i minut kada je navedena dokumentacija predana. Nakon provere svih lista na sednici održanoj dana 9. 4. 2012. godine u 17,00 časova, OIK GO Crveni krst Niš je, između ostalog, proglasila izbornu listu kandidata za odbornike Skupštine GO Crveni krst – Niš Pokrenimo Crveni krst – Tomislav Nikolić u 17,25 časova pod rednim brojem 5, a izbornu listu kandidata za odbornike Skupštine GO Crveni krst Niš: Promenimo Crveni krst Nova Srbija – Smiljko Kostić, u 17,30 časova pod rednim brojem 6. Protiv rešenja o proglašenju izborne liste broj 013-79/2012 od 9. 4. 2012. godine kojim je pod rednim brojem 6. u 17,30 časova proglašena Izborna lista kandidata za odbornike u Skupštini GO Crveni krst Niš Promenimo Crveni krst Nova Srbija – Smiljko Kostić, podnosilac te izborne liste je izjavio prigovor koji je odbijen rešenjem Izborne komisije Gradske opštine Crveni krst – Niš broj 013-94/12 od 11. 4. 2012. godine, to rešenje je poništeno presudom Upravnog suda – Odeljenje u Nišu II-1 UŽ. 82/12 od 18. 4. 2012. godine, u izvršenju te presude ista izborna komisija je ovde ožalbenim rešenjem odbila prigovor ovde žalioca izjavljen protiv rešenja Izborne komisije GO Crveni krst Niš broj 013-79/2012 od 9. 4. 2012. godine, kao neosnovan, iz napred navedenih razloga.

Imajući u vidu sve navedeno, po oceni ovoga suda, ožalbeno rešenje

B. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

80

NEpravilnosti u izbornom procesu

doneto je u skladu sa citiranim odredbama Zakona o lokalnim izborima, budući da je žalilac, postupajući po prethodno donetom zaključku izborne komisije sa nalogom da otkloni određene nedostatke svoje izborne liste, dostavio izbornu listu na kojoj je promenjen jedan kandidat za odbornika sa odgovarajućom dokumentacijom za novooznačenog odbornika, pa kako redosled izbornih lista na zbirnoj izbornoj listi podrazumeva utvrđena imena svih kandidata, to žalilac nije mogao biti proglašen na zbirnoj izbornoj listi pod rednim brojem 5, iako je nedostatke izborne liste otklonio pre izborne liste Pokrenimo Crveni krst – Tomislav Nikolić, kako je to i navedeno u obrazloženju ožalbenog rešenja.

U predmetu od 30. 4. 2012. godine⁶³, žalilac je smatrao da se sve **promene u pogledu ličnosti kandidata** mogu vršiti sve do proglašavanja Izborne liste, a sud je zaključio da je odbijanje proglašenja liste bilo zakonito, jer je podnosilac liste propustio da u naknadnom roku otkloni predložene nedostatke i to je učinio tek sa protekom tog roka.

Iz spisa predmeta i obrazloženja ožalbenog rešenja proizlazi da je žalilac predao Izbornu listu Crnogorska partija – Goran Perović dana 20. 4. 2012. godine u 20,00 časova, sa imenima 12 kandidata za odbornike, što u skladu sa članom 18. Zakona o lokalnim izborima,

⁶³ Presuda Upravnog suda II-1 UŽ. 139/12 od 30. 4. 2012. godine.

predstavlja 1/3 kandidata od ukupnog broja odbornika koji se bira. Na sednici 21. 4. 2012. godine, odlučujući o proglašenju navedene liste Izborna komisija je utvrdila da izborna lista sadrži nedostatke koji su smetnja za proglašenje, pa je na osnovu člana 25. stav 2. Zakona o lokalnim izborima podnosiocu liste zaključkom naložila da otkloni uočene nedostatke u roku od 48 časova od časa dostavljanja. Žalilac je zaključak primio 21. 4. 2012. godine u 19,00 časova. U ostavljenom roku dana 23. 4. 2012. godine u 18,40 časova podneo je Komisiji Izbornu listu sa 12 odborničkih kandidata od kojih su i imena 11 kandidata u odnosu na listu podnetu 20. 4. 2012. godine identična, a izmenjen je kandidat pod rednim brojem 10, tako što je umesto Stanković Zorana uneto ime Vujinović Dragana, a takođe je dostavljena sva zaključkom tražena dokumentacija osim za kandidata Stanković Zorana koji je bio deseti na redu na prvoj podnetoj listi. Nakon toga je Vojinović Dragan Izornoj komisiji dostavio izjavu o povlačenju kandidature 23. 4. 2012. godine u 22,20 časova, žalilac je narednog dana 24. 4. 2012. godine u 9,25 časova, a nakon isteka roka od 48 časova za dopunu dokumentacije Izornoj komisiji, dostavio treću Izbornu listu takođe sa imenima 12 kandidata, pa se sada – pod rednim brojem 10. nalazi ime kandidata Milan Mijalković, sa uredno podnetom dokumentacijom.

B. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

Na osnovu napred navedenog činjeničnog stanja, koje proizlazi iz spisa predmeta, Izborna komisija je utvrdila da podnosilac prigovora nije postupio u svemu po zaključku Komisije za dopunu dokumentacije, jer nije dostavio traženu dokumentaciju – potvrdu o izbornom pravu i uverenje o državljanstvu za kandidata pod rednim brojem 10. Stanković Zorana, te je umesto toga podneo Izbornu listu sa izmenjenim kandidatom pod rednim brojem 10, 23. 4. 2012. godine, a zatim 24. 4. 2012. godine u 9,25 časova, nakon što je izmenjeni kandidat prethodnog dana povukao svoju kandidaturu, ponovo podnosi listu po treći put menjajući kandidata pod rednim brojem 10, a što je učinio po proteku roka od 48 časa za otklanjanje nedostataka.

Ova presuda ukazuje na **krutost odredbe** stava 3. člana 25. Zakona o lokalnim izborima jer je ispravna lista podneta po proteku roka, ali u roku od 24 časa za donošenje rešenja kojim se odbija proglašenje izborne liste.

U sporu povodom zaštite izbornog prava rešenom 12. maja 2012. godine⁶⁴, žalilac navodi da Opštinska izborna komisija nije prihvatila njegov prigovor a povodom nezakonitih događaja tokom izbora na biračkom mestu broj 22. u Gornjem Matejevcu. Prema navodima žalioca povređeno je **načelo tajnosti glasanja**, jer je na samom

⁶⁴ Presuda Upravnog suda II-1 UŽ. 184/12 od 12. maja 2012. godine.

izbornom mestu boravila odbornička grupa Demokratske Stranke i aktivni predsednik Opštine Pantelej. Za vreme glasanja vršena je agitacija i pritisak na birače. Ističe da su članovi biračkog odbora iz SNS-a u nekoliko navrata upozoravali iste da napuste biračko mesto, ali da to isti nisu učinili.

Naime, povodom prigovora žalio, ožalbenim rešenjem, a prema stanju u spisima, nesumnjivo je pravilno utvrđena činjenica da je prigovor žalio neblagovremen. Podsetićemo vas da je odredbom člana 52. stav 1. Zakona o lokalnim izborima, propisano da birač, kandidat za odbornika ili predlagač kandidata ima pravo da podnese prigovor izbornoj komisiji jedinice lokalne samouprave zbog nepravilnosti u postupku kandidovanja, sprovođenja, utvrđivanja i objavljivanja rezultata izbora. Stavom 2. propisano je da se prigovor podnosi u roku od 24 časa od dana kada je doneta odluka, odnosno izvršena radnja ili učinjen propust.

Žalilac je u toku sprovođenja izbora mogao da izjavi prigovor na sve nepravilnosti u predviđenom roku od momenta zatvaranja biračkih mesta, odnosno u roku od 24 časa, počev od 6. 5. 2012. godine u 20,00 časova, pa do narednog dana 7. 5. 2012. godine. Budući da je prigovor na radnju nepravilnosti sprovođenja izbora izjavljen 8. 5. 2012. godine, jasno je da je propušten rok od 24 časa od dana sprovođenja izbora, pa po nalaženju Suda pravilna je

B. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

82

Nepravilnosti u izbornom procesu

odluka Izborne komisije kojom je odbačen prigovor, kao neblagovremen.

Upravni sud je cenio navode žalbe kojim žalilac ukazuje da je dispozitivom rešenja njegov prigovor odbačen kao neosnovan a da se u razlozima ukazuje da je neblagovremen, pa nalazi da su ti navodi bez značaja za drugačiju ocenu zakonitosti ožalbenog rešenja, budući da u obrazloženju ožalbenog rešenja, kao i iz zapisnika sa 34. Sednice Opštinske izborne komisije gradske opštine Pantelej, proizlazi da je doneta odluka da se prigovor odbaci, kao neblagovremen, a za koju odluku je glasalo 12 članova komisije, uzdržanih je bilo 2, protiv nije bilo. Nalazeći da **ožalbenim rešenjem** (drugostepenim rešenjem) nije povređen zakon na štetu žalio, te da je prigovor bio neblagovremen Sud je odbio žalbu kao neosnovanu.

U jednom od retkih sporova povodom izbora za narodne poslanike koji je bio predmet⁶⁵ naše analize, spornim rešenjem odbijen je kao neosnovan (umesto kao neblagovremen) prigovor ovlašćenog lica „Koalicije Albanaca preševske doline“, podnosioca Izborne liste kandidata za narodne poslanike Narodne skupštine, a koji je izjavljen u vezi sa primopredajom izbornog materijala sa biračkih mesta na teritoriji Opštine Preševo, posle glasanja koordinatoru Republičke izborne komisije za Pčinjski okrug. Žalilac je

⁶⁵ 1. Presuda Upravnog suda II-1 UŽ. 378/12 od 14.maja 2012. godine.

tražio da Upravni sud prizna rezultate izbora za narodne poslanike, postignute na izborima održanim 6. maja 2012. godine i na biračkim mestima broj 4, broj 9 i broj 11, u o. Preševo. Žalilac je ukazao da je koordinator Republičke izborne komisije za Pčinjski okrug svojim zapisnikom o primopredaji izbornog materijala posle glasanja utvrdio da **nedostaju zapisnici o radu biračkih odbora** na pomenutim biračkim mestima, ali da smatra da je Republička izborna komisija imala sve mogućnosti da broji glasačke listiće sa izbornih mesta.

Odlučujući o podnetoj žalbi na osnovu odredbe člana 97. stav 1. Zakona o izboru narodnih poslanika, ocenom ožalbenog rešenja, navoda žalbe i spisa ove izborne stvari, Upravni sud je našao da žalba nije osnovana. Prema sadržini zapisnika tonskog snimka 186. Sednice Republičke izborne komisije održane 10. maja 2012. Godine, kao tačka Dnevnog reda uvršteno je razmatranje prigovora Koalicije Albanaca preševske doline sa predlogom odluke da se prigovor odbaci, kao neblagovremen. Budući da na 186. Sednici Republičke izborne komisije predlog da se prigovor odbaci, kao neblagovremen, nije usvojen i pri činjenici da na 187. Sednici nije doneta odluka po predlogu da se prigovor usvoji, to je Izborna komisija donela odluku o odbijanju. U spisima predmeta postoji zapisnik o primopredaji izbornog materijala posle glasanja između radnog tela,

B. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

odnosno Opštinske – Gradske izborne komisije ili Izborne komisije Gradske opštine Grada Beograda i koordinatora Republičke izborne komisije, prema kom zapisniku proizlazi da je izvršena primopredaja izbornog materijala za Opštinu Preševo i to materijala sa 38 biračkih mesta, a takođe stoji konstatacija da nije preuzet materijal za biračka mesta 4, 9, 12 i 31. Radnja preuzimanja biračkog materijala izvršena je 7. 5. 2012. godine u 21,30 časova, a prigovor je žalilac, nakon protoka roka za prigovor, podneo 9. 5. 2012. godine u 13,25 časova.

Imajući u vidu činjenicu kada je žalilac podneo prigovor Republičkoj izornoj komisiji, Republička izborna komisija je bila dužna da donese odluku kojom se prigovor odbacuje, kao neblagovremen. Ipak, donošenjem odluke kojom je prigovor odbijen, kao neosnovan, Republička izborna komisija nije povredila zakon na štetu žalioca, budući da mu je priznala više prava nego što mu po zakonu pripada!

U sledećem predmetu⁶⁶, Upravni sud se suočio sa tvrdnjama žalioca, nakon što je njegovim predstavnicima dana 9. 5. 2012. godine, u vremenu od 12,15 do 12,30 časova, dozvoljen uvid u zapisnik sa biračkog mesta br. 8 MK OŠ „Njegoš” u Nišu, a nakon upoređivanja sa zapisnikom koji poseduje žalilac – da je zapisnik koji se nalazi kod izborne komisije

⁶⁶ Presuda Upravnog suda II-2 5 UŽ. 4 6/12 od 16. 5. 2012. godine.

nesaglasan, odnosno **falsifikovan** (naknadno prepravljen).

Analizirajući činjenično stanje Sud je utvrdio da je podnosilac izborne liste Okrenimo Pantalej – Tomislav Nikolić (Srpska napredna stranka, Pokret snaga Srbije – BK, Pokret socijalista) u Opštini Pantalej u Nišu, preko svojih predstavnika učestvovao u radu biračkih odbora, da je zapisnik o radu biračkog odbora na sprovođenju glasanja i utvrđivanja rezultata glasanja za izbor odbornika u Skupštinu gradske opštine Pantalej u Nišu za biračko mesto br. 8 potpisao i predstavnik žalioaca bez primedbi, i da je dana 7. 5. 2012. godine u 5,30 časova opštinska izborna komisija završila **prijem izbornog materijala i unos podataka sa biračkih mesta, kada je zapravo počeo da teče rok za izjavljivanje prigovora, a ne od trenutka završetka uvida u izborni materijal**. Dana 9. 5. 2012. godine u 13,45 časova, žalilac je podneo prigovor na rad biračkog odbora zbog falsifikovanja zapisnika na biračkom mestu br. 8 MK OŠ „Njogoš”, što je ustanovljeno nakon uvida u izborni materijal dana 9. 5. 2012. godine, u vremenu od 12,15 do 12,30 časova, a koji prigovor je zaveden pod br. 013-92/2012-119. Na 35. sednici Opštinske izborne komisije Gradske opštine Pantalej u Nišu, taj prigovor odbačen je kao neblagovremen, zbog čega je Sud odbio žalbu.

⁶⁷ Presuda Upravnog suda II-1 Už. 6 7/12 dana 3. 7. 2012. godine.

B. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

84

NEpravilnosti u izbornom procesu

U sledećem slučaju⁶⁷, Upravni sud je odlučivao po žalbi, podnetoj u skladu sa pravnom poukom, preko Izborne komisije opštine Medveđa dana 28. 6. 2012. godine, u 12,55 časova, koja je primljena u sudu, neposredno dana 28. 6. 2012. godine, u 19,51 časova. U toj žalbi, žalilac između ostalog navodi da je na biračkom mestu br. 1 u Ornom vrhu u postupku sprovođenja glasanja član biračkog odbora uticao na jednog birača na taj način što ga je prisiljavao da glasa određenu grupu građana, pa su se imenovani **konfrontirali i poremetili** dalji tok izbornog procesa, a što je konstatovano i uneto u zapisnik Biračkog odbora.

Odredbom člana 26. Pravila o radu biračkih odbora za koordinirano sprovođenje svih izbora raspisanih za 6. maj 2012. godine⁶⁸, propisano je da je birački odbor dužan da održava red na biračkom mestu, da, ukoliko se na biračkom mestu naruši red, birački odbor može da prekine glasanje dok se red ne uspostavi. Razlozi za prekid glasanja i trajanje prekida glasanja unose se u zapisnike o radu biračkog odbora. Ukoliko je prekid glasanja trajao duže od jednog časa, glasanje se produžava za onoliko vremena koliko je prekid trajao. Takođe, odredbom čl. 34. st. 2 istih Pravila, kao i čl. 36. Zakona o lokalnim izborima, propisano je da se u zapisnik o radu biračkog odbora unose primed-

⁶⁸ „Sl. glasnik RS” br. 23/12.

be i mišljenja članova i zamenika članova biračkog odbora u stalnom i proširenom sastavu, a takođe se unose i razlozi zbog kojih neko od članova biračkog odbora ne potpiše zapisnik, ukoliko ga ne potpiše.

Imajući u vidu napred navedeno i navode žalbe da je član biračkog odbora Zoran Stanković, koji je imenovan ispred Podnosioca liste Partije za demokratsko delovanje – Fljorin Sahiti, uticao na birača da glasa za sasvim drugu izbornu listu Grupe građana, pa pri činjenici da je primedba stavljena u zapisnik od strane drugog člana biračkog odbora, te da ostali članovi biračkog odbora nisu imali primedbe, te da je zapisnik potpisan od strane svih članova, Upravni sud nalazi da sam **događaj nije mogao bitno uticati na tok glasanja**, jer nije ni bilo prekida glasanja, ni drugih smetnji, pa se na taj način nije ni moglo uticati na izbornu volju birača i rezultate glasanja na biračkom mestu br. 10.

U sledećem slučaju sporno je bilo **korišćenje mobilnih telefona na biračkom mestu**⁶⁹.

Tom prilikom pravilno je, po oceni Upravnog suda, odlučila i Izborna komisija Opštine Medveđa, kada je ožalbenim rešenjem odbila prigovor žalioaca, izjavljen na rad biračkog odbora na biračkom mestu Medveđa 1 – Direkcija rudinka Lece, na ponovljenim izborima održanim 6. jula 2012. godine, pravilno zaključujući da nepravilnosti u radu

⁶⁹ Presuda Upravnog suda II-4 UŽ 633-12 od 11.7. 2012. godine.

biračkog odbora na sprovođenju glasanja i utvrđivanju rezultata glasanja na ovom biračkom mestu nisu od uticaja, odnosno **ne mogu se smatrati bitnim povredama toka i regularnosti samog glasanja** na ovom biračkom mestu, te da **bez obzira na zakonsku zabranu korišćenja sredstava komunikacija na biračkom mestu ili u njegovoj blizini**, povrede ove zabrane nisu nepravilnosti koje, same po sebi, predstavljaju zakonski razlog i osnov raspuštanja biračkog odbora i ponavljanja glasanja na tom biračkom mestu.

Iz Zapisnika o radu biračkog odbora na sprovođenju glasanja i utvrđivanju rezultata glasanja na ovom biračkom mestu vidi se da su uz ovaj Zapisnik priložene primedbe pojedinih članova biračkog odbora, da je došlo do bitne povrede Pravilnika o radu biračkih odbora, jer su predstavnici, odnosno članovi biračkog odbora ispred Grupe građana za *Gornju Jablanicu* – Slobodan Drašković i Partije za demokratsko delovanje – Fljorim Sahiti, koristili mobilne telefone u cilju konstantne komunikacije sa Izbornom komisijom. Takođe, uz ovaj zapisnik priložena je i izjava-primedba člana biračkog odbora Mihajla Radojevića da je netačna konstatacija da su mobilni telefoni korišćeni u prostoriji za glasanje, već **van te prostorije, u hodniku i na spratu**. Očigledno je da je ova druga izjava tj. primedba takođe doprinela kasnijem opredeljenju Suda.

Odredbom člana 55. Zakona o izboru narodnih poslanika, čije se odredbe shodno primenjuju na izbor odbornika, u smislu odredbe člana 58. Zakona o lokalnim izborima, stavom 1. propisano je da svaki birač glasa lično, stavom 2. da birač u toku održavanja izbora može da glasa samo jedanput i da je glasanje tajno, stavom 3. da se glasa na overenim glasačkim listićima, stavom 4. da je na biračkom mestu i na 5 metara od biračkog mesta zabranjeno isticanje simbola političkih stranaka i drugog propagandnog materijala, stavom 5. da ako se u toku glasanja naruše pravila iz stava 1. do 4. ovog člana birački odbor se raspušta, a glasanje na tom biračkom mestu se ponavlja, stavom 5. da je na biračkom mestu zabranjeno korišćenje pejdžera, mobilnih telefona i drugih sredstava veza i komunikacija, a stavom 6. da bliža uputstva o merama kojima se obezbeđuje tajnost glasanja utvrđuje Republička izborna komisija.

Pravilima o radu biračkih odbora za koordiniranog sprovođenje i izbora raspisanih za 6. maj 2012. godine i to odredbom člana 24. stav 2. propisano je da je na biračkom mestu zabranjeno korišćenje mobilnih telefona i drugih sredstava veza i komunikacija, kao i fotoaparata i kamera, a stavom 5. ovog člana da se **povreda ove zabrane smatra narušavanjem reda na biračkom mestu**, a ne tajnosti glasanja kako to navodi žalilac. Odredbom člana 26. stav 1. navedenih Pravila pro-

B. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

pisano je da je birački odbor dužan da održava red na biračkom mestu, stavom 2. ovog člana da ako se na biračkom mestu naruši red, birački odbor može da **prekine glasanje dok se red ne uspostavi**. Razlozi za prekid glasanja i trajanje prekida glasanja unose se u zapisnike o radu biračkog odbora. Stavom 3. ovog člana propisano je da se, ako je prekid glasanja trajao duže od jednog časa, glasanje produžava za onoliko vremena koliko je prekid trajao. Sud smatra da je birački odbor bio ovlašćen da prekine glasanje dok se red ne uspostavi i da u svemu postupi po odredbama člana 26. istih Pravila, što evidentno nije učinio, niti je bilo ko od podnosilaca primedbi – članova biračkih odbora tako nešto predložio.

Dakle, navedena povreda ne predstavlja zakonski razlog, odnosno ne predstavlja povredu u sprovođenju izbora, koja bi sama po sebi dovela do raspuštanja biračkog odbora i ponavljanja glasanja na tom biračkom mestu, s obzirom na imperativne norme člana 55. Zakona o izboru narodnih poslanika.

86

NEpravilnosti u izbornom procesu

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud uvažavao žalbe, poništavao odluke izbornih komisija i meritorno rešavao stvari

U prvom slučaju, iz ove grupe presuda koji će analizirati, Sud je zaključio da prijem izborne liste i njeno proglašenje predstavljaju izborne radnje u postupku kandidovanja, za koje je ovlašćena isključivo Izborna komisija!⁷⁰

Odlučujući o žalbi podnosioca izborne liste Demokratska stranka – Boris Tadić, čiji je ovlašćeni predstavnik Slavoljub Stojković iz Surdulice, Upravni sud nalazi da je žalba izjavljena od ovlašćenog lica, da je blagovremena i da je osnovana.

Prema razlozima ožalbenog rešenja, prigovor žalioaca je odbijen s toga što je ovlašćeni predlagrač podnosioca izborne liste Socijalistička partija Srbije – Novica Tončev ovu listu sa potrebnim izbornim materijalom predao dana 17. 3. 2012. godine, u 21,33 časova pisarnici Opštinske uprave Opštine Surdulica, te da je prijem zaveden pod brojem 013-5/12-01, a da je žalilac, istoga dana u 21,39 časova, najpre predao pisarnici Oštinske uprave, a potom

⁷⁰ Presuda Upravnog suda, II-4 UŽ. 40/2012 od 29. 3. 2012. godine.

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

povukao svoju Izbornu listu i dokumentaciju, te je Komisija proglasila izbornu listu Socijalističke partije Srbije – Novica Tončev, postupajući u skladu sa odredbom člana 24. stav 1. Zakona o lokalnim izborima,

Iz spisa predmeta, koje je OIK Surdulica dostavila Sudu, većim delom u overenim fotokopijama, kako je već navedeno, uočava se **različitost podataka iz podnetih dokaza**, a u vezi sa činjenicom tačnog vremena predaje Izborne liste podnosioca Socijalistička partija Srbija – Novica Tončev.

„Iz overene fotokopije Obrasca SO – 1, prema teško čitljivoj potvrdi o prijemu izdatoj od strane pisarnice Opštinske uprave Opštine Surdulica, vidi se da je ova lista predata 17. 3. 2012. godine u 21,33 časa, kao što se navodi u obrazloženju ožalbenog rešenja i da je taj prijem zaveden pod brojem 013-5. Iz overene fotokopije delovodnika, iz koje se ne vidi koji organ ga vodi, a za koji se u odgovoru na žalbu tvrdi da predstavlja internu dostavnu knjigu pisarnice Opštinske uprave vidi se, međutim, da je izborna lista SPS, upisana pod rednim brojem 953, dana 17. 3. 2012. godine, broj akta 013-5, predata u 22,30 časova, dakle gotovo 1 sat kasnije. Pri tom se iz nečitkog Obrasca SO-1, podnosioca Izborne liste Demokratska stranka – Boris Tadić, u neoverenoj fotokopiji, ne može pouzdano utvrditi kada je i kome ova Izborna lista predata.”

Prema navedenom činjeničnom stanju, a koje proizlazi iz dokaza koji se nalaze u spisima predmeta ove izborne stvari, u svetlu odgovarajućih normi Zakona o lokalnim izborima, Upravni sud nalazi da je ožalbeno rešenje nezakonito, budući da dokazi u spisima predmeta o činjenicama relevantnim za odlučivanje u ovoj izbornoj stvari protivureče razlozima, te s tim u vezi razlozi ovog rešenja ne upućuju na odluku kakva je data u dispozitivu. Osim toga, Upravni sud nalazi da je **pogrešno stanovište OIK Surdulica da Izborna komisija nema zakonsku obavezu dežurstva i prijema izbornih lista**, već isključivo proglašenja ovih lista i da je to obaveza u konkretnom slučaju Opštinske uprave Opštine Surdulica na osnovu odluke Komisije, a u smislu odredbe člana 11. stav 4. Zakona o lokalnim izborima.

Prema odredbi člana 19. stav 1. Zakona o lokalnim izborima zakonska je obaveza izborne komisije da izbornu listu primi i da je odmah po prijemu, sa odgovarajućom dokumentacijom, a najkasnije u roku od 24 časa od prijema proglasi, prema obavezi propisanoj odredbom člana 24. stav 1. Zakona o lokalnim izborima. Ovu svoje zakonsku obavezu, kao i zakonska ovlašćenja, izborna komisija **ne može dalje prenositi tj. delegirati drugim organima, konkretnoj opštinskoj upravi**. Pomoć u smislu odredbe člana 11. stav 4. Zakona o lokalnim izborima, podrazumeva pomoć u pogledu

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

88

NEpravilnosti u izbornom procesu

tehničkih, organizacionih i sličnih radnji, radi dostavljanja traženih podataka, pomoć u pogledu kadrovskih i prostornih kapaciteta, radi stvaranja uslova za nesmetan i efikasan rad komisije! Pritom, izborna komisija je dužna da ima svoj pečat, svoj prijemni pečat- štambilj, svoj delovodnik i svoju arhivu, a predaja izborne liste nije tehnička već izborna radnja u postupku kandidovanja na čiji prijem je ovlašćena jedino izborna komisija, u smislu navedene zakonske odredbe. Osim toga, u smislu odredbe člana 19. stav 1. Zakona o lokalnim izborima, izborna lista se dostavlja izbornoj komisiji najkasnije 15 dana pre dana određenog za održavanje izbora, nevezano za doba dana, u periodu od dana raspisivanja izbora do isticanja roka za predaju, pa je pogrešno stanovište da je vreme dežurstva u radne ili u neradne dana, za prijem izbornih lista, uslovljeno radnim vremenom opštinske pisarnice.

Nalazeći da je zbog **bitnih povreda pravila postupka** iz Zakona o lokalnim izborima osporenim rešenjem povređen zakon na štetu žalioca u postupku kandidovanja izborne liste za izbor odbornika u SO Surdulica, Upravni sud je uvažio žalbu i poništio ožalbeno rešenje.

Drugi slučaj iz ove grupe presuda takođe se ticao zaštite izbornog prava u postupku podnošenja izbornih lista⁷¹.

U tom slučaju Upravni sud je zaključio da **redosled podnošenja izbornih lista nije od uticaja na redosled proglašenja, ukoliko izborne liste sadrže nedostatke** čije je otklanjanje naložila izborna komisija, pa će se u tom slučaju izborne liste **proglašavati po redosledu dostavljanja potpune i uredne dokumentacije** izornoj komisiji!

U konkretnom slučaju Izborna komisija nije odmah proglasila dopunjenju izbornu listu žalioaca – već je u postupku pokrenutom **po službenoj dužnosti** vršila proveru verodostojnosti određenih isprava priloženih uz ovu listu.

Uvidom u spise predmeta ovog suda 3 Už.57/12, konstatovano je da je presudom donetom dana 2. 4. 2012. godine u 9,00 časova⁷² uvažena žalba Opštinskog odbora Srpske napredne stranke u Loznici, i poništeno rešenje Gradske izborne komisije grada Loznice broj 013-1-57/2012 od 29. 3. 2012. godine, kojim rešenjem je odbijen prigovor Opštinskog odbora Srpske napredne stranke u Loznici podnet dana 28. 3. 2012. godine, u 10,49 časova, na rešenje Gradske izborne komisije Loznica broj 013-1-47-2012 od 27. 3. 2012. godine o proglašenju izborne liste broj 6 Pokrenimo Loznicu – Tomislav Nikolić (Srpska napredna stranka,

⁷¹ Presuda Upravnog suda II Už.56/12 od 2. 4.2012. godine.

⁷² Presuda Upravnog suda 3 Už. 57/12 od 2.4.2012. godine.

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

Pokret snaga Srbije – BK, Pokret socijalista i Romska partija) u delu utvrđenog broja 6, kao neosnovan, uz obrazloženje da u ožalbenom rešenju nije na nesporan, jasan i argumentovan način obrazloženo zašto nije doneta odluka o urednosti dopunske dokumentacije po redosledu po kojem je Gradskoj izornoj komisiji grada Loznice dopunska dokumentacija i dostavljena, a od kog redosleda zavisi i redosled proglašavanja podnetih izbornih lista.

Izborna lista Pokrenimo Loznicu – Tomislav Nikolić (Srpska napredna stranka, Pokret snaga Srbije – BK, Pokret socijalista i Romska partija), podneta je Gradskoj izornoj komisiji 24. 3. 2012. godine u 16,54 časova. Nakon što je uvidom u podnetu izbornu dokumentaciju uočila određene nepravilnosti, Gradska izborna komisija je naložila zaključkom broj 013-1-33/2012 od 24. 3. 2012. godine, žalioacu da najkasnije u roku od 48 časova od časa prijema zaključka, otkloni navedene nedostatke i postupajući po navedenom zaključku, žalilac je dana 26. 3. 2012. godine u 17,49 časova dostavio dopunjenju dokumentaciju izuzev u delu koji se odnosi na Ljiljanu Bazić-Repinac, kojoj je nedostajalo uverenje o državljanstvu, odnosno potvrda o pribivalištu, potvrda o izbornom pravu jer je postojala sumnja u identitet navedene osobe. Na narednoj sednici Gradske izborne komisije, održanoj dana 26. 3. 2012. godine, na kojoj je proverena naknadno dostavljena dokumen-

tacija od strane žalioaca, većinom glasova je odlučeno da se **po službenoj dužnosti izvrši provera uverenja o državljanstvu**

Ljiljane Bazić-Repinac i postupajući po toj Odluci, sa navedene sednice, dana 27. 3. 2012. godine, Gradska izborna komisija se obratila načelniku Odeljenja za opštu upravu sa molbom da im se dostave podaci kojima bi se utvrdio identitet Ljiljane Repinac-Bazić. Na zahtev Gradske izborne komisije Loznica, Mesna kancelarija Klupci je dana 27. 3. 2012. godine, pod brojem 204-54/12-R/ izdala potvrdu kojom se potvrđuje da je Repinac (Ivana) Ljiljana rođena 2. 1. 1975. godine, u mestu Gojlo, Sisak, Republika Hrvatska, upisana u KD Klupci pod rednim brojem 322 na strani 30, 3. 12. 2003. godine na osnovu rešenja MUP-a Republike Srbije u Beogradu 204-1-4980/2003 od 1. 12. 2003. godine po tadašnjem mestu stanovanja i da drugih podataka u KD nema...

Podsetićemo Vas da je u sličnom slučaju navedenom nešto ranije jedna druga OIK odbila da proglasi izbornu listu podnosioca, kao nepot punu.

U obrazloženju ožalbenog rešenja se navodi da nakon što je Gradskej izbornoj komisiji 27. 3. 2012. godine, dostavljena gore navedena dokumentacija, Komisija je jednoglasno zaključila da se radi o istoj osobi i da je time nedostatak otklonjen i nakon toga proglasila listu Pokrenimo Loznicu – Tomislav

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

90

NEpravilnosti u izbornom procesu

Nikolić (Srpska napredna stranka, Pokret snaga Srbije – BK, Pokret socijalista i Romska partija) pod rednim brojem 6.

Ocenjujući zakonitost ožalbenog rešenja na osnovu napred iznetog, Upravni sud nalazi da se žalbom osnovano ukazuje na povredu pravila postupka koji je prethodio donošenju ožalbenog rešenja, na štetu žalioaca. Kako sadržina naknadno pribavljene potvrde Mesne kancelarije Klupci od 27. 3. 2012. godine, ne dovodi ni do kakve promene u već dostavljenoj dopunskoj dokumentaciji od strane žalioaca a po zaključku 013-1-33/12 od 24. 3. 2012. godine, po nalaženju suda, Gradska izborna komisija grada Loznice, u ožalbenom rešenju nije na nesporan, jasan i argumentovan način obrazložila zašto nije odlučivala o urednosti dopunske dokumentacije po redosledu po kojem joj je dopunska dokumentacija i dostavljena.

U sledećem slučaju pred Sudom se našao predmet u kome je OIK Pirot odlučila o neblagovremenom prigovoru,⁷³ sa obrazloženjem da u nedelju 25. 3. 2012. godine kada je isticao rok za podnošenje prigovora nije bilo dežurstava OI Komisije.

Iz spisa predmeta vidi se da je rešenje I br. 013/12-2012 kojim je proglašena Izborna lista žalioaca doneto 24. 3. 2012. godine, u 11,00 časova, tako da se, prema odredbi člana 52. stav 2. Zakona

⁷³ Presuda Upravnog suda II-4 UŽ. 58/12 od 3. 4. 2012.

o lokalnim izborima, prigovor protiv ovog rešenja mogao podneti najkasnije sa istekom roka od 24h, dana 25. 3. 2012. godine.

Za pravilnu primenu ove odredbe zakona bez uticaja je okolnost da li je toga dana, ili bilo kog drugog dana, u periodu od dana raspisivanja izbora pa za sve vreme vršenja izbornih radnji, kako učesnika u postupku kandidovanja, tako i izborne komisije kao izbornog organa, obezbeđeno dežurstvo toga dana ili bilo kog drugog dana, te nije od uticaja za preduzimanje pojedinih izbornih radnji činjenica da li se ove radnje preduzimaju ili odluke donose u neradne dane ili dane praznika, jer **izborni proces ne poznaje naredne dane** niti je moguće pozivati se na neradne dane u izbornom postupku, budući da za tako nešto nema utemeljenja u odredbama Zakona o lokalnim izborima. Nijedan izborni organ, kao uostalom ni Sud, nemaju ovlašćenja da podržavaju rokove za preduzimanje radnji i za donošenja odluka, a koji rokovi su propisani imperativnim zakonskim odredbama navedenog Zakona i koji su hitni. S toga je pogrešno stanovište Izborne komisije Opštine Pirot da se navedeni prigovor Opštinskog odbora Srpske radikalne stranke u Pirotu, sa navedenih razloga, mogao uzeti u postupak i odlučivanje kao blagovremen.

Sa iznetih razloga, nalazeći da je zbog **bitnih povreda pravih postupka**, iz napred citiranih odredbi Zakona o lokalnim izborima,

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

osporenim rešenjem povređen zakon na štetu žalioaca, u postupku kandidovanja izborne liste za izbor odbornika u SO Pirot, Upravni sud je, na osnovu odredbe člana 55. stav 1. Zakona o lokalnim izborima, usvojio žalbu i poništio rešenje Izborne komisije Opštine Pirot, broj I – 013/22- 2012 od 27. 3. 2012. godine.

U sledećem predmetu Upravni sud je odlučivao po žalbi protiv rešenja SO Bujanovac i poništio ga zbog povrede odredbi čl. 13. st. 4 Zakona o lokalnim izborima – nenavođenja političke pripadnosti članova OIK-a⁷⁴. Takođe, uvidom u rešenje koje se žalbom osporava sud je utvrdio da isto sadrži dispozitiv sa pravnom poukom bez obrazloženja.

U dispozitivu rešenja označena su imena imenovanih i njihova stručnost pri čemu je Skupština propustila da prilikom imenovanja označi njihovu političku pripadnost ili naziv stranke, odnosno stranačke koalicije na čiji predlog su imenovani.

Odredbom člana 13. stav 4. Zakona o lokalnim izborima⁷⁵, propisano je da u rešenju o imenovanju predsednika i članova organa za sprovođenje izbora, pored ličnog imena predsednika odnosno člana, mora biti navedena njegova politička pripadnost ili naziv stranke, odnosno stranačke koalicije na čiji predlog je imenovan. U ovoj pravnoj situaciji Skupština opštine Bujanovac je bila

⁷⁴ Presuda Upravnog suda II-1 UŽ. 53/12 od 4. 4. 2012. godine.

⁷⁵ „Sl. glasnik RS”, br. 129/07, 34/1 i 54/11.

dužna da prilikom imenovanja Izborne komisije ima u vidu odredbe člana 14. stav 1. pa stim u vezi i pravilno imenuje Izbornu komisiju, a na predlog odborničkih grupa u skupštini jedinice lokalne samouprave, a srazmerno broju odbornika, a takođe primeni odredbu člana 13. stav 4. istog Zakona i prilikom imenovanja predsednika i članova Izborne komisije pored ličnog imena da označi i njihovu političku pripadnost ili naziv stranke, odnosno stranačke koalicije na čiji predlog je imenovana, što je SO Bujanovac propustila da učini.

U narednom slučaju Sud je potvrdio stanovište da su rokovi za preduzimanje radnji i donošenje odluka u izbornom procesu imperativni i hitni, računaju se na sate i ne mogu se produžavati iz bilo kog razloga.

U sledećem predmetu,⁷⁶ Koalicija Ujedinjeni regioni Srbije – dr Dragan Dinić je preko ovlašćenog lica koje istupa kao žalilac osporio zakonitost rešenja kojim se odbija prigovor, podnet protiv rešenja Izborne komisije, o proglašenju Izborne liste GG Ujedinjenje regiona Toplice – Dragan Dinić.

U žalbi podnetoj Upravnom sudu 31. marta 2012. godine u 8,02 časova, žalilac navodi da ožalbeno rešenje osporava zbog nepotpuno i netačno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primene materijalnog prava. Ističe da je Izborna lista GG Ujedinjenje regiona Toplice –

⁷⁶ Presuda Upravnog suda II-2 Už. 60/12 od 4. aprila 2012.

Dragan Dinić proglašena suprotno odredbi člana 24. Zakona o lokalnim izborima, jer **Izborna komisija tu listu nije razmatrala niti je vršila uvid u priloženu dokumentaciju, već ju je proglasila nakon isteka roka od 24 časa od njene predaje.** Zato su učinjeni propusti, jer u priloženom sporazumu GG Ujedinjenje regiona Toplice – Dragan Dinić nije određeno lice koje zastupa grupu građana, niti je u nazivu podnete izborne liste navedeno da se radi o listi grupe građana, kao i da je nije moguće da ta izborna lista za sat i po od osnivanja grupe građana do predaje liste sakupi potreban broj potpisa građana koji je podržavaju. Dodaje se da se birači dovode u zabludu kada su izborna lista žalioica i navedena izborna lista proglašene jedna iza druge, pri čemu obe imaju gotovo identičan naziv.

U odgovoru na žalbu, dostavljenom Upravnom sudu sa spisima predmeta, 4. aprila 2012. godine, u 12,15 časova, Izborna komisija opštine Prokuplje navodi da ne postoji nikakva sličnost u imenu konkretnih izbornih listi, kao i da je izborna lista Ujedinjenje regiona Toplice – Dragan Dinić proglašena bez razmatranja i vršenja uvida u priloženu dokumentaciju **nakon konsultacija sa članovima Republičke izborne komisije.**

Prema obrazloženju osporenog rešenja Izborna komisija opštine Prokuplje nalazi da navodi iz prigovora nisu osnovani, pri čemu ne spori da nije pregledala izbornu do-

kumentaciju izborne liste GG Ujedinjenje regiona Toplice – Dragan Dinić, već ju je proglasila po pravilima Zakona o opštem upravnom postupku zbog propuštanja roka?!

Odredbom člana 15. stav 2. Zakona o lokalnim izborima je propisano da u svom radu, izborna komisija shodno primenjuje, uputstva i druge akte Republičke izborne komisije koji se odnose na sprovođenje izbora za narodne poslanike.

Odredbom člana 25. stav 3. Uputstva za sprovođenje izbora za narodne poslanike Narodne skupštine, raspisanih za 6. maj 2012. godine („Službeni glasnik RS”, broj 20/12), propisano je da ako izbornu listu podnosi grupa građana, naziv izborne liste sadrži naziv utvrđen sporazumom o obrazovanju grupe građana, u naziv izborne liste može se uključiti ime i prezime lica koje grupa građana odredi kao nosioca izborne liste i da naziv izborne liste grupe građana ne može da sadrži reč „stranka” ni u jednom padežu, niti naziv registrovane političke stranke.

Ocenjujući zakonitost ožalbenog rešenja na osnovu napred iznetog, Upravni sud nalazi da se žalbom osnovano ukazuje na povredu zakona u postupku koji je prethodio donošenju ožalbenog rešenja na štetu žalioaca.

Upravni sud nalazi da iz naziva Izborna lista GG Ujedinjenje regiona Toplice – Dragan Dinić za izbor odbornika za Skupštinu opštine Prokuplje, koja je proglašena na-

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

vedenim rešenjem od marta 2012. godine, nesumnjivo ne proizlazi da je predložena od strane grupe građana, budući da se odrednica „grupa građana” ne nalazi u imenu podnete liste, što je suprotno odredbi člana 24. stav 3. navedenog uputstva. S druge strane, građani Republike Srbije preko sredstava javnog informisanja imaju saznanje o postojanju koalicije Ujedinjeni regioni Srbije, kao i o političkim aktivnostima ove koalicije u izbornoj kampanji za izbor narodnih poslanika i za odbornike skupština opština, skupština gradova i grada Beograda, koji su raspisani za 6. maj 2012. godine, tako da ime izborne liste koju je proglasila Izborna komisija opštine Prokuplje, po nalaženju Suda, **može da izazove zabunu kod birača**, pri nespornoj činjenici da je prethodno proglašena i Izborna lista Koalicije Ujedinjeni regioni Srbije – dr Dragan Dinić za izbor odbornika za Skupštinu opštine Prokuplje. Nadalje, u spisima predmeta se nalazi pomenuta izborna lista na kojoj nema podataka kome je i kada predata, kao i Sporazum o zajedničkom nastupu na izborima kojim nije određeno lice koje zastupa grupu građana koja je zaključila taj sporazum. Kod ovakvog stanja stvari, Izborna komisija opštine Prokuplje je pre proglašenja Izborne liste GG Ujedinjenje regiona Toplice – Dragan Dinić, bila dužna da, kao i za svaku podnetu izbornu listu, prema odredbi člana 15. stav 1. tačka 6. Zakona o lokalnim izborima, ut-

vrđi da li je uz izbornu listu dostavljena dokumentacija propisana odredbama člana 19. stav 2. istog zakona, odnosno da utvrdi da li ta lista ima nedostatke, koji su smetnja za njeno proglašenje.

U narednom slučaju Upravni sud je izborni spor presudom rešio u **meritumu**,⁷⁷ u predmetu zaštita izbornog prava u postupku kandidovanja – odbijanje **proglašenja izborne liste koalicije grupe građana i političke partije**.

Žalilac navodi da je donošenjem ožalbenog rešenja Izborna komisija povredila odredbe Zakona o lokalnim izborima i to posebno odredbu člana 18. i odredbu člana 22. primenjujući ih preširoko i pogrešno, čime zapravo stvara novu normu i **definiše potpuno novu kategoriju predlagača, za šta nema utemeljenja u zakonu**. Po shvatanju žalilaca ni u kom slučaju predlagač ne može biti koalicija grupe građana i političkih stranaka. Osim toga navedena izborna lista sadrži nedostatak koji predstavlja smetnju za njeno proglašenje, a tiče se primene odredbe člana 22. Zakona o lokalnim izborima koji propisuje da se naziv izborne liste određuje prema nazivu političke stranke, odnosno bliže oznake grupe građana i u slučaju koalicije stranaka naziv se određuje sporazumom, s tim što se u sva tri slućaja navodi mogućnost da se uz naziv može uključiti ime i prezime lica koje se određuje kao nosilac izborne liste.

⁷⁷ Presuda Upravnog suda II-4 Uđ. 88/12 od 24. 4. 2012. godine.

Po oceni suda, osnovano žalilac ističe u žalbi, a što je isticao i u prigovoru da izborna komisija pogrešno primenjuje citirane zakonske odredbe, a posebno odredbu člana 18. i odredbu člana 22. Zakona o lokalnim izborima, jer i prema stanovištu ovog Suda kandidate za odbornike mogu predlagati registrovane političke stranke, koalicije registrovanih političkih stranaka i grupe građana, kao što je propisano odredbama članova 5. i 18. stav 1. Zakona o lokalnim izborima, **međutim nijednom zakonskom odredbom nije propisano da predlagač kandidata za izbor odbornika može biti „koalicija” koju čine grupa građana i politička, odnosno političke stranke**. Prema citiranim zakonskim odredbama takva se izborna lista ne može kandidovati, odnosno takva izborna lista sadrži nedostatke predviđene Zakonom o lokalnim izborima, u smislu člana 25. stav 3. Zakona o lokalnim izborima, te je Komisija bila dužna da po prijemu ove liste, odnosno u roku predviđenom ovom zakonskom odredbom, odbije njeno proglašenje.

Po stanovištu Suda u ovoj izbornoj stvari su se stekli uslovi za primenu odredbe člana 55. stav 2. Zakona o lokalnim izborima kojom je propisano da kada nađe da osporenu odluku treba poništiti, ako priroda stvari to dozvoljava i ako utvrđeno činjenično stanje pruža pouzdan osnov za to, sud može svojom odlukom meritorno rešiti izborni spor.

Ovom odredbom propisano je još i da odluka suda u svemu zamenjuje poništeni akt.

Budući da je Sud našao da je ožalbenim rešenjem povređen zakon na štetu žalioaca, to je uvažio žalbu i poništio ožalbeno rešenje broj 013-161/2012-01/62 od 21. 4. 2012. godine, primenom odredbe člana 55. stav 1, odlučujući kao u stavu I dispozitiva, te usvojio prigovor i poništio rešenje broj 013-161/2012-01-55 od 20. 4. 2012. godine, o proglašenju izborne liste broj 5. pod nazivom: Koalicija Grupa građana Za Gornju Jablanicu – Slobodan Drašković, Ivica Dačić – Socijalistička partija Srbije (SPS) i Partija ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS), a koju je podnela Koalicija Grupa građana Za Gornju Jablanicu – Slobodan Drašković, Ivica Dačić – Socijalistička partija Srbije (SPS) i Partija ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS), za izbor odbornika Skupštine opštine Medveđa, podneta 18. 4. 2012. godine, primenom odredbe člana 55. stav 2. Zakona o lokalnim izborima, odlučujući kao u stavu II dispozitiva ove presude i **odbio proglašenje navedene izborne liste**, podnete dana 18. 4. 2012. godine pod brojem 013-161/2012-01-45, odlučujući kao u stavu III dispozitiva, primenom odredbe člana 25. stav 3. Zakona o lokalnim izborima.

Osim zbog pogrešne primene materijalnog prava, Sud je odluke izbornih komisija poništavao i zbog povreda pravila postupka.

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

95

NEpravilnosti u izbornom procesu

U jednom takvom slučaju⁷⁸, Rešenje Izborne komisije Opštine Medveđa, broj 013-161/2012-01-98 od 24. aprila 2012. godine, o odbijanju proglašenja Izborne liste Crnogorska partija – Goran Perović, žalilac osporava ožalbeno rešenje Izborne komisije Opštine Medveđa, ističući da to rešenje u obrazloženju ne sadrži razloge zbog kojih mu je odbijen prigovor.

Odredbom člana 21. Poslovnika o radu Izborne komisije Opštine Medveđa, od 15. marta 2012. godine, propisano je da u postupku po prigovorima, u pitanjima koja nisu izričito uređena Zakonom o lokalnim izborima, Zakonom o izboru narodnih poslanika i Zakonom o finansiranju političkih stranaka, Komisija shodno primenjuje odredbe Zakona o opštem upravnom postupku. A prema odredbi člana 199. stav 2. Zakona o opštem upravnom postupku, obrazloženje rešenja sadrži: kratko izlaganje zahteva stranaka, utvrđeno činjenično stanje, po potrebi i razloge zbog kojih nije uvažen koji od zahteva stranaka, pravne propise i razloge koji s obzirom na utvrđeno činjenično stanje upućuju na rešenje kakvo je dato u dispozitivu.

U konkretnom slučaju, Sud je našao da se Izborna komisija Opštine Medveđa, u postupku donošenja ožalbenog rešenja, nije pridržavala pravila postupka propisanih navedenom odredbom Zakona.

⁷⁸ Presuda Upravnog suda II-2 Už 121/12 od 27. aprila 2012. godine.

U obrazloženju ožalbenog rešenja se navodi da je Izborna komisija 25. aprila 2012. godine u 15,30 časova primila prigovor na pomenuto rešenje od 24. aprila 2012. godine, da je prigovor blagovremen i izjavljen od lica ovlašćenog za podnošenje Izborne liste, te da je Izborna komisija, nakon razmatranja prigovora, navode iz prigovora cenila kao neosnovane zbog čega je odlučila kao u dispozitivu ožalbenog rešenja. Kod ovakvog stanja stvari Sud nalazi, a na to podnosilac žalbe osnovano ukazuje u žalbi, da obrazloženje ožalbenog rešenja nema nijedan od elemenata koje obrazloženje rešenja mora da sadrži prema pomenutoj odredbi Zakona o opštem upravnom postupku. Drugim rečima, **obrazloženje ožalbenog rešenja** ne sadrži kratko izlaganje navoda iz prigovora, utvrđeno činjenično stanje, razloge zbog kojih nije uvažen koji od navoda iz prigovora, pravne propise i razloge koji s obzirom na utvrđeno činjenično stanje upućuju na rešenje kakvo je dato u dispozitivu. Stoga, Upravni sud nalazi da su u postupku koji je prethodio donošenju ožalbenog rešenja povređena pravila postupka na žaliočevu štetu.

U sledećem slučaju⁷⁹, Sud je po žalbi birača poništio rešenje Gradske izborne komisije Grada Leskovca broj 013-35/12-1 od 24. aprila 2012. godine o proglašenju Izborne liste broj 11 pod nazivom: Socijal-

⁷⁹ Presuda Upravnog suda II-4 UŽ. 123/12 od 28. 4. 2012. godine.

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

96

NEpravilnosti u izbornom procesu

demokratski savez – Ujedinjena seljačka stranka – Gojko Veličković i meritorno odbio proglašenje ove liste.

U svojoj presudi Sud ističe da žalija navodi da su donošenjem ožalbenog rešenja pričinjene bitne povrede pravila postupka iz odredbe člana 197. Zakona o opštem upravnom postupku, kao i člana 199. istog zakona, odnosno da je sporno kako je Gradska izborna komisija Grada Leskovca utvrdila da je ovlašćeni podnosilac pomenute izborne liste otklonio nedostatke i usaglasio obrasce SGL-8/2012.

Po njenom mišljenju **predlagač je nedostatak otklonio nedovoljenom i nezakonitom radnjom, belim lakom „prekrećio” pogrešno označeni deo u obrascu naziva podnosioca izborne liste**, te je preko toga ispisao pravi naziv i takve obrasce sa takvim ispravkama, odnosno korekcijama, overio je službenik Osnovnog suda u Leskovcu svojim parafom i pečatom tog suda, suprotno propisu o overavanju potpisa, rukopisa i prepisa. Po njenim navodima odredba člana 4. Zakona o overavanju potpisa, rukopisa i prepisa precizno utvrđuje kako se vrši overa potpisa i rukopisa. Otklanjanjem nedostataka na ovakav način ne vidi se datum ispravke i uništen je pogrešno upisani naziv podnosioca, tako da se danas sa sigurnošću ne može ustanoviti zašto je, iz kojih razloga Komisija naložila otklanjanje „nekakvog nedostatka”.

Takođe, Komisija nije dala precizan nalog podnosiocu liste koje radnje treba da obavi u cilju otklanjanja nedostataka, a u smislu člana 25. stav 2. Zakona o lokalnim izborima.

Nedostaci navedene liste odnose se na činjenicu da su potpisi birača dati pojedinačno za Socijaldemokratski savez, odnosno Socijaldemokratski savez – USS, za SDS ili za listu bez naziva, te je nesporno da nisu overeni potpisi birača kojima se podržava izborna lista pod nazivom: Socijaldemokratski savez – Ujedinjena seljačka stranka - Gojko Veličković, a što se može utvrditi iz datuma overe. Na osnovu spisa predmeta Sud je ustanovio da overa od strane nadležnog suda nosi isti broj i datum pre donošenja zaključka Komisije o otklanjanju nedostataka i da nema overe potpisa birača koji podržavaju izbornu listu pod nazivom: Socijaldemokratski savez Ujedinjena seljačka stranka Gojko Veličković, posle donošenja pomenutog zaključka.

Potpisi podrške prikupljeni pre zaključenja Koalicionog sporazuma dana 19. aprila 2012. godine, te overenog kod nadležnog suda dana 21. aprila 2012. godine, zapravo su potpisi podrške dati pojedinačno političkim strankama koje čine ovu Koaliciju, a koje su naknadno odlučile da kandiduju, odnosno da predlože Koalicionu izbornu listu za izbor odbornika Skupštine Grada Leskovca. Po stanovištu Suda **nema mesta spajanju potpisa birača koji podržavaju**

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

pojedinačne političke partije, odnosno stranke koje su ušle u sastav koalicije, pa samim tim ni uslova za proglašenje navedene Koalicione izborne liste, jer ona, nesporno, a što se vidi iz spisa predmeta ove izborne stvari, ne sadrži potpise podrške dovoljnog broja birača koji podržavaju ovu Koalicionu listu.

U sledećem slučaju Sud je odlučivao po žalbi stranke zbog povrede njenog izbornog prava da **blagovremeno, preko javnih glasila, bude obaveštena o zbirnoj izbornoj listi** za izbor odbornika Skupštine Opštine Medveđa⁸⁰.

Prethodno je prigovor stranke odbačen jer je Izborna komisija utvrdila da je rešenje o utvrđivanju zbirne izborne liste, broj 013-161/2012-01-98 od 24. aprila 2012. godine, objavljeno u „Službenom glasniku Grada Leskovca“ broj 6 dana 25. aprila 2012. godine, a žalilac je prigovor podneo 27. aprila 2012. godine, odnosno nakon isteka roka za podnošenje prigovora, koji je propisan odredbama člana 52. stav 2. Zakona o lokalnim izborima.

U žalbi stranka tvrdi da je tim rešenjem povređeno njegovo izborno pravo, propisano odredbama člana 27. Zakona o lokalnim izborima, da preko javnih glasila bude blagovremeno obavešten o svim aktivnostima učesnika izbornog

⁸⁰ Presuda Upravnog suda II-1 Už 131/12 od 30. aprila 2012. godine.

postupka i događajima značajnim za izbore, odnosno odredbe članova 51. i 52, Ustava Republike Srbije. Dodaje da je Izborna komisija pogrešno utvrdila da njegov prigovor nije blagovremeno podnet budući da **rešenje o utvrđivanju zbirne izborne liste nije uopšte objavljeno u navedenom službenom glasilu**, jer „Službeni glasnik Grada Leskovca” broj 6 do dana pisanja žalbe uopšte nije izašao iz štampe. Naknadnim podneskom primljenim u Sudu 30. aprila 2012. godine u 11,00 časova, na traženje Suda, Izborna komisija se izjasnila da „Službeni glasnik Grada Leskovca” broj 6 u kome je trebalo da bude objavljeno rešenje o utvrđivanju zbirne izborne liste, broj 013-161/2012-01-98 od 24. aprila 2012. godine i „Službeni glasnik Grada Leskovca” broj 7 u kome je trebalo da bude objavljeno rešenje o izmeni rešenja o utvrđivanju zbirne izborne liste, broj 013-161/2012- 1-111 od 25. aprila 2012. godine, do slanja podneska nisu štampani.

Kod ovakvog stanja stvari sud smatra da podnosilac žalbe osnovano ukazuje u žalbi da **obrazloženje ožalbenog rešenja ne sadrži pravilno utvrđeno činjenično stanje** vezano za datum od kada počinje da teče rok u kome birač može da podnese prigovor da bi se mogao izvesti zaključak da je prigovor žalioca od 27. aprila 2012. godine neblagovremeno podnet. Stoga, Upravni sud nalazi da su u postupku koji je prethod-

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

io donošenju ožalbenog rešenja povređena pravila postupka na štetu žalioca.

U narednom slučaju Sud je usvojio žalbu stranke i poništio rešenje Izborne komisije g. Opštine Panтелеj, Niš, broj 013-92/2012-112 od 8. maja 2012. godine i poništio izbore na biračkom mestu broj 17 – Donja Vrežina, zbog **nepравilnosti u sprovođenju izbora**⁸¹. Istom presudom Sud je raspustio birački odbor i naložio ponavljanje glasanja na tom biračkom mestu.

Žalilac je osporavao zakonitost ožalbenog rešenja, navodeći da je uvidom u izborni materijal utvrdio da je **Izborna komisija ispravljala podatke o neupotrebljenim glasačkim listićima u zapisniku koji je sačinio birački odbor na biračkom mestu 17. Zbog toga je član Izborne komisije Nina Krstić**, uz saglasnost svih članova Izborne komisije, izvršila ispravku tog podatka na zapisniku o radu biračkog odbora, što je overila svojim potpisom. Dotična ispravka nije overena pečatom Izborne komisije, niti u spisima postoji bilo kakva odluka (zaključak) Izborne komisije da se ispravka izvrši, što je suprotno od navoda Izborne komisije iz odgovora na žalbu.

Prema odredbi člana 30. u vezi sa članom 31. Pravila o radu biračkih odbora za koordinirano sprovođenje svih izbora raspisanih za 6. maj 2012. godine – prečišćen tekst

⁸¹ Presuda Upravnog suda II-2 UŽ. 200/12 od 12. maja 2012. godine.

propisan je postupak utvrđivanja rezultata glasanja na izborima za odbornike u skupštinu opštine. A, prema odredbi člana 38. stav 2. istog pravila, broj primljenih glasačkih listića jednak je zbiru broja neupotrebljenih glasačkih listića i broja birača koji su glasali, pri čemu je, prema članu 37 stav 1. Pravila, ukupan broj birača koji su glasali jednak broju birača koji su zaokruženi u izvodu iz biračkog spiska i posebnom izvodu iz biračkog spiska. Kod ovakvog stanja stvari očigledno je da su u zapisniku biračkog odbora na biračkom mestu 17 postojale nepravilnosti, na koje je žalilac opravdano ukazivao u prigovoru, u pogledu broja neupotrebljenih glasačkih listića i broja birača koji su glasali, čiji zbir ne daje broj primljenih glasačkih listića. Ispravka koju je Izborna komisija učinila na pomenutom zapisniku u pogledu neupotrebljenih glasačkih listića ovu nepravilnost nije otklonila, već je utvrđen manji broj takvih listića, što znači da i dalje postoji nesklad u pogledu broja neupotrebljenih glasačkih listića i broja birača koji su glasali sa brojem primljenih glasačkih listića. Napred navedene činjenice opredelile su Sud da donese odluku o poništavanju izbora na navedenom biračkom mestu. Slično je Sud postupio i u sledećem slučaju kada je žalbu delimično uvažio i poništio rešenje Opštinske izborne komisije Gradske opštine Crveni krst – Niš broj: 013-199/2012 od 7. 5. 2012. godine i

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

i istovremeno rešio upravno-izbornu stvar tako što je usvojio prigovor Vladice Đurđanovića, ovlašćenog lica podnosioca Izborne liste Nova Srbija iz Niša, podnet 7. 5. 2012. godine u 18,45 časova Opštinskoj izbornoj komisiji Gradske opštine Crveni krst – Niš, u odnosu na biračka mesta broj 4., 6., 8. i 9. Istom presudom Sud je poništio izbore na biračkim mestima broj 4. – ETŠ „Nikola Tesla“, 6. – OŠ Ivo Andrić, 8. – MK Branko Bjegović i 9. – MK Donji Komren, zbog nepravilnosti u sprovođenju izbora⁸².

Istom presudom Sud je raspustio biračke odbore na biračkim mestima broj 4., 6., 8. i 9. i ponovio glasanje na tim biračkim mestima. Žalba je odbijena u odnosu na biračko mesto broj 5. – OŠ Ivo Andrić.

Sud je navedenu odluku doneo nakon što je izvršio uvid u dostavljene spise predmeta, u kojima se nalaze originalni Zapisnika o radu biračkih odbora na sprovođenju glasanja i utvrđivanju rezultata glasanja za izbor odbornika Skupštine gradske GO Crveni krst za biračka mesta: broj 4. – ETŠ „Nikola Tesla“, 6. – OŠ Ivo Andrić, 8. – MK Branko Bjegović i 9. – MK Donji Komren, i utvrdio da je na istima bilo nepravilnosti. Naime, na biračkom mestu broj 4. broj upotrebljenih listića je prepravljen na 772, a broj važećih listića na 720; na biračkom mestu broj 6. prepravljeni su brojevi: primljenih glasačkih listića sa 2.144

⁸² Presuda Upravnog suda II-2 3 Už 287/12 od 13. maja 2012. godine.

na 2.133, a zatim na 2.154, broj nevažećih listića prepravljen sa 29 na 39, broj važećih glasačkih listića sa 1122 na 1092, a zapisnik su potpisala samo dva člana biračkog odbora; na biračkom mestu broj 8. prepravljen je broj neupotrebljenih listića sa 820 na 850, a zatim na 840, a takođe su prepravljani brojevi utvrđenih glasova za stranke: Pokrenimo Crveni krst – Tomislav Nikolić (Srpska napredna stranka, Pokret snaga Srbije – BK, Pokret socijalista), Promenimo Crveni krst Nova Srbija – Smiljko Kostić i Demokratska stranka Srbije – Vojislav Koštunica; na biračkom mestu broj 9. broj primljenih glasačkih listića prvobitno je upisan na 1.699, pa prepravljen na 1.680, broj neupotrebljenih glasačkih listića prepravljen sa 766 na 772, pa zatim na 762, a ukupan broj birača koji su glasali prepravljen na 918, a takođe je nejasan i broj nevažećih glasačkih listića jer je prepravljani, kao i broj važećih glasačkih listića koji je prepravljen na 878. Na ovom biračkom mestu prepravljeno je i vreme završetka rada biračkog odbora.

U sledećem slučaju, sudeće veće odeljenja Upravnog suda u Nišu je svojom presudom⁸³ žalbu delimično usvojila i poništila rešenje Opštinske izborne komisije Gradske opštine Crveni krst – Niš, broj: 013-20/2012 od 7. 5. 2012. godine u odnosu na biračko mesto broj 11 – Popovac i biračko mesto broj

⁸³ Presuda Upravnog suda II-1 Už. 29 /12 od 14. 5.2012. godine.

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

25 – Donja Toponica i odlučujući u sporu pune jurisdikcije usvojilo prigovor Đokice Milovanovića, ovlašćenog lica podnosioca Izborne liste Čedomir Jovanović – Preokret – LDP – SPO – Bogata Srbija – Zaplanje moja kuća – Pokret za Niš, podnet 7. 5. 2012. godine u 19,00 časova Opštinskoj izbornoj komisiji Gradske opštine Crveni krst – Niš, u odnosu na biračka mesta broj 11. i 25.

Istom presudom Sud je poništio izbore za odbornike Skupštine Gradske opštine Crveni Krst na biračkim mestima broj 11. – Popovac i broj 25. – Donja Toponica, zbog nepravilnosti u sprovođenju izbora, raspustio biračke odbore na biračkim mestima broj 11. i 25. i naložio ponavljanje glasanja na tim biračkim mestima.

Žalba je odbijena u odnosu na biračka mesta broj 31. – OŠ „1 maj” Trupale i 32. – OŠ „1 maj” – Vrtište. Uvidom u dostavljene spise predmeta, u kojima se nalaze originali Zapisnika o radu biračkih odbora na sprovođenju glasanja i utvrđivanju rezultata glasanja za izbor odbornika Skupštine gradske GO Crveni krst za biračka mesta: broj 11. – Popovac i broj 25. – Donja Toponica, utvrđeno je da je na istima bilo nepravilnosti na koje žalilac opravdano ukazuje. Naime, na biračkom mestu broj 11. u rubrici: „Uz pomoć drugog lica” je upisan određeni broj glasača koji je nakon toga precrtan, u rubrici: „Primljeno glasačkih listića” takođe je prepravljani broj sa

1.334 na 1.034, u rubrici: „Važećih glasačkih listića” najpre je upisan broj 387, koji je precrtan, pa je upisan broj 612, koji broj je parafiran od strane predsednika biračkog odbora, dok ne stoji primedba da taj zapisnik nije potpisan od strane članova biračkog odbora, jer je isti potpisan. Na biračkom mestu broj 25. nema potpisa članova biračkog odbora.

Sve ove činjenice bile su odlučujuće prilikom donošenja navedene odluke Suda.

Presudom odeljenja Upravnog suda iz Niša od 14. 5. 2012. godine⁸⁴, žalba je delimično usvojena i poništeno je rešenje Opštinske izborne komisije Gradske opštine Crveni krst – Niš, broj 013-198/2012 od 7. 5. 2012. godine, u delu kojim je odbijen prigovor žalioca zbog nepravilnosti u sprovođenju izbora za odbornike Gradske opštine Crveni krst – Niš, na lokalnim izborima raspisanim za 6. maj 2012. godine, na biračkim mestima broj: 1 – Šljaka, 2 – 12. februar, 10 – Medoševac i 17 – Kravlje. Istovremeno Sud je u meritumu **usvojio prigovor žalioca**, broj 013193/2012 od 7. 5. 2012. godine, podnet u 18,41 časova Opštinskoj izbornoj komisiji Gradske opštine Crveni krst – Niš, zbog nepravilnosti u sprovođenju izbora na biračkim mestima broj: 1 – Šljaka, 2 – 12. februar, 10 – Medoševac i 17 – Kravlje, **poništio izbore** za odbornike Skupštine Gradske opštine

⁸⁴ Presuda Upravnog suda II-4 UŽ. 298/12 od 14. 5. 2012. godine.

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

Crveni krst – Niš na biračkim mestima: 1 – Šljaka, 2 – 12. februar, 10 – Medoševac i 17 – Kravlje, **raspuštio biračke odbore** na biračkim mestima: 1 – Šljaka, 2 – 12. februar, 10 – Medoševac i 17 – Kravlje i naložio **ponavljanje** glasanja na tim biračkim mestima za izbor odbornika Skupštine Gradske opštine Crveni krst – Niš.

Žalba protiv rešenja Opštinske izborne komisije Gradske oštine Crveni krst Niš, broj 013-198/2012 od 7. 5. 2012. godine, u delu u kojem je odbijen prigovor žalioca zbog nepravilnosti u sprovođenju izbora na biračkim mestima broj: 3 – 12. februar, 20 – Miljkovac, 21 – Paljina, 28 – Čamurlija i 30 – Supovac, je odbijena.

Upravni sud nalazi da je ožalbeno rešenje pravilno u delu koji se odnosi na odbijanje prigovora zbog nepravilnosti u sprovođenju izbora i utvrđivanju rezultata glasanja od strane biračkih odbora na biračkim mestima broj 3, 20, 21, 28 i 3 , međutim, isto tako, Sud nalazi da je žalba, kao uostalom i prigovor, osnovana u delu koji se odnosi na nepravilnosti na biračkim mestima broj 1, 2, 10 i 17, te je Komisija pogrešno primenila odredbu člana 53. stav 2. Zakona o lokalnim izborima, budući da je prigovor zbog nepravilnosti u sprovođenju izbora i utvrđivanju rezultata glasanja na navedenim biračkim mestima odbila.

Naime, uvidom u dostavljene spise predmeta ove upravne stvari, Sud je našao da su na Zapis-

niku o radu biračkog odbora na sprovođenju glasanja i utvrđivanju rezultata glasanja na biračkom mestu broj 1, kod rubrike: „Ukupan broj biračka koji su glasali”, zatim kod rubrike: „Broj glasačkih listića koji se nalaze u glasačkoj kutiji”, kod rubrike: „Broj nevažećih”, kao i kod rubrike: „Broj važećih glasačkih listića”, vršene ispravke u rubrikama, kao i ispravke u rubrikama rezultata glasanja za pojedine izborne liste, da je ispravke vršila Svetlana Dinić, predsednik biračkog odbora, s tim što na zapisniku sa ovog biračkog mesta nema konstatacije da je izborna komisija, prilikom utvrđivanja rezultata glasanja biračkog mesta, **izvršila uvid u primljeni izborni materijal i overila ispravnost ovog zapisnika.** Stoga Sud ne može prihvatiti zapisnik sa ovog biračkog mesta kao tačan, odnosno ne može prihvatiti rezultate glasanja na ovom biračkom mestu. Takođe, na Zapisniku sa biračkog mesta broj 2 vidi se da su vršene ispravke rubrika primljenih glasačkih listića i neupotrebljenih glasačkih listića, rubrike u kojoj se registruje broj glasačkih listića koji se nalaze u glasačkoj kutiji, kao i rubrike o broju važećih glasačkih listića, te da je ove korekcije vršila Danijela Anđelković, predsednik biračkog odbora na ovom biračkom mestu, s tim što ni za ovo biračko mesto izborna komisija nije naknadno proveravala rezultate glasanja niti je navedene korekcije overila svojim pečatom i utvrdila ispravnost zapis-

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

102

NEpravilnosti u izbornom procesu

nika i tačnost podataka poređenjem da dostavljenim izbornim materijalom.

Na Zapisniku sa biračkog mesta broj 1 vršene su ispravke kod svih rubrika. Te korekcije izvršila je Kristina Moskatelo, predsednik biračkog odbora, ali komisija ove ispravke nije konstatovala, već je svojim pečatom i službenom beleškom potvrdila da su rezultati glasanja na ovom biračkom mestu tačni, pa Sud ni ovaj zapisnik ne može prihvatiti kao zapisnik kojim su pravilno utvrđeni rezultati glasanja na ovom biračkom mestu.

Na Zapisniku sa biračkog mesta broj 17 vršene su ispravke u rubrici: „Broj neupotrebljenih glasačkih listića”, u rubrici: „Broj birača koji su glasali”, kao i u rubrici: „Broj važećih glasačkih listića”, s tim što komisija ove korekcije nije proveravala niti konstatovala ispravnost ovog zapisnika svojom overom, pa se ni ovaj zapisnik ne može prihvatiti kao zapisnik sa tačnim podacima.

Zapisnici sa biračkih mesta 21, 28 i 30 potpisani su od strane članova biračkih odbora na tim biračkim mestim, kao ispravni, bez primedbi, a kod zapisnika sa biračkog mesta broj 20. Komisija je neposredno izvršila uvid u glasačke listiće, te neposredno utvrdila da je izborna lista pod nazivom: Promeni-mo Crveni krst Nova Srbija – Smiljko Kostić osvojila 2 glasa. Po nalaženju Suda, na ovim biračkim mestima rezultati glasanja su utvrđeni u skladu sa Zakonom o lokalnim izborima i u

skladu sa odredbama Pravila o radu biračkih odbora za koordinirano sprovođenje svih izbora raspisanih za 6. maj 2012. godine.

Kod ovakvog stanja stvari, očigledno je da su u zapisnicima biračkih odbora na biračkim mestima broj 1, 2, 10 i 17 postojale nepravilnosti u postupku sprovođenja izbora i utvrđivanju rezultata glasanja, na koje je žalilac opravdano ukazivao u prigovoru, a koje nepravilnosti se odnose na ispravke cifara u rubrikama na zapisniku, na način na koji je napred navedeno, a što je utvrđeno neposrednim uvidom u dostavljene zapisnike. Osim toga, ispravke koje su vršene, sem potpisa lica koje je te ispravke vršilo, nisu overene pečatom Komisije, niti u spisima postoji bilo kakva odluka Komisije da su ove ispravke izvršene.

Iz navedenih stavova suda možemo zaključiti kako je bilo moguće izbeći ponavljanje izbora da je Izborna komisija, prilikom utvrđivanja rezultata glasanja na biračkim mestima na kojima su zapisnici prepravljani, **izvršila uvid u primljeni izborni materijal, prebrojala sve glasačke listiće i overila ispravnost tih zapisnika!**

C. Pouke iz slučajeva u kojima je sud...

103

Nepravilnosti u izbornom procesu

U P U T S T V O ZA SPROVOĐENJE IZBORA ZA NARODNE POSLANIKE NARODNE SKUPŠTINE, RASPIŠANIH ZA 6. MAJ 2012.

Na osnovu člana 34. Zakona o izboru narodnih poslanika («Službeni glasnik RS», br. 35/00, 57/03 – odluka US, 72/03 – dr. Zakon, 18/04, 85/05 – dr. zakon, 101/05 – dr. Zakon, 104/09 – dr. Zakon, 28/11 – odluka US i 36/11),

Republička izborna komisija, na sednici održanoj 16. Marta 2012. Godine, donela je

I. UVODNA ODREDBA

Član 1.

Ovim uputstvom bliže se uređuje postupak sprovođenja izbora za narodne poslanike Narodne skupštine, raspisanih za 6. Maj 2012. Godine.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

II. ORGANI I TELA ZA SPROVOĐENJE IZBORA

Član 2.

Organi za sprovođenje izbora su Republička izborna komisija i birački odbori.

Organi za sprovođenje izbora rade u stalnom i proširenom sastavu.

Članove organa za sprovođenje izbora u proširenom sastavu, koji su određeni u skladu sa Zakonom o izboru narodnih poslanika i Zakonom o lokalnim izborima, imenuje Republička izborna komisija na predlog podnosioca proglašanih izbornih lista.

Republička izborna komisija

Član 3.

Republička izborna komisija obavlja poslove koji su određeni Zakonom o izboru narodnih poslanika i ovim uputstvom.

Republička izborna komisija može da ovlasti svog člana ili zamenika člana (u daljem tekstu: koordinator Republičke izborne komisije) da u upravnom okrugu, gradu Beogradu ili u inostranstvu obavlja u ime Republičke izborne komisije pojedine radnje koje su vezane za organizaciju i pripremu izbora.

104

NEpravilnosti u izbornom procesu

Radna tela Republičke izborne komisije

Član 4.

Republička izborna komisija obrazuje radna tela Republičke izborne komisije (u daljem tekstu: radna tela) u opštinama/gradovima.

Za grad Beograd, radna tela se obrazuju u gradskim opštinama grada Beograda.

Radna tela prikupljaju i objedinjuju predloge za stalni i prošireni sastav biračkih odbora (izuzev stalnog i proširenog sastava biračkih odbora unutar zavoda za izvršenje zavodskih sankcija i biračkih odbora u inostranstvu), primaju izborni materijal od koordinatora Republičke izborne komisije, predaju izborni materijal biračkim odborima pre glasanja, preuzimaju izborni materijal od biračkih odbora posle glasanja i predaju ga koordinatoru Republičke izborne komisije.

U opštinama/gradovima u kojima se istovremeno održavaju i izbori za odbornike, poslove radnih tela obavljaju opštinske/gradske izborne komisije, osim u gradu Prištini i opštinama na teritoriji Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija (u daljem tekstu: AP Kosovo i Metohija).

Radna tela nisu organi za sprovođenje izbora, već isključivo obavljaju poslove koji su predviđeni ovim uputstvom.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

Rad radnog tela organizuje i koordinira načelnik opštinske/gradske uprave.

Uslove za rad radnih tela obezbeđuju opštinske/gradske uprave.

Članovi radnih tela i njihovo imenovanje

Član 5.

U opštinama/gradovima koji imaju do 30 biračkih mesta, radna tela imaju tri člana.

U opštinama/gradovima koji imaju od 30 do 60 biračkih mesta, radna tela imaju pet članova.

U opštinama/gradovima koji imaju preko 60 biračkih mesta, radna tela imaju sedam članova.

Članove radnih tela imenuje Republička izborna komisija na predlog poslaničkih grupa, srazmerno njihovoj zastupljenosti u Narodnoj skupštini na dan raspisivanja izbora.

Broj predstavnika poslaničkih grupa u svim radnim telima mora da bude srazmeran zastupljenosti te poslaničke grupe u Narodnoj skupštini na dan raspisivanja izbora. Predloge za imenovanje članova radnih tela, poslaničke grupe u Narodnoj skupštini podnose neposredno Republičkoj izbornoj komisiji najkasnije 4. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Predlog iz stava 6. Ovog člana za

svakog predloženog člana treba da sadrži: ime i prezime, prebivalište i adresu stana.

Predlog iz stava 6. Ovog člana podnosi predsednik poslaničke grupe, ili lice koje on ovlasti.

Ako neka poslanička grupa blagovremeno ne dostavi predlog za imenovanje člana radnog tela, Republička izborna komisija će za člana radnog tela imenovati lice odgovarajuće za vršenje ove dužnosti.

Republička izborna komisija obrazuje radna tela najkasnije 6. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Republička izborna komisija će blagovremeno utvrditi numerički prikaz merila za imenovanje članova radnih tela.

Birački odbori

Član 6.

U skladu sa članom 8. Stav 4. Zakona o lokalnim izborima, birački odbori obrazovani za sprovođenje izbora za narodne poslanike Narodne skupštine raspisanih za 6. Maj 2012. Godine obavljaju i poslove biračkih odbora na sprovođenju izbora za odbornike skupština jedinica lokalne samouprave raspisanih za 6. Maj 2012. Godine.

Birački odbori obavljaju poslove koji su određeni Zakonom o izboru narodnih poslanika, Zakonom o lokalnim izborima, ovim uputstvom i Pravilima o radu biračkih odbora.

Stalni sastav biračkog odbora

Član 7.

Birački odbor u stalnom sastavu čine predsednik, dva člana i njihovi zamenici.

U opštinama/gradovima u kojima se istovremeno održavaju i izbori za odbornike, birački odbor u stalnom sastavu čine predsednik, šest članova i njihovi zamenici.

Predsednike, članove i zamenike članova biračkih odbora u stalnom sastavu imenuje Republička izborna komisija.

Rešenje o obrazovanju biračkih odbora i imenovanju predsednika i članova biračkih odbora u stalnom sastavu Republička izborna komisija donosi najkasnije 25. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Član 8.

Predsednici, članovi i zamenici članova biračkih odbora u stalnom sastavu imenuju se na predlog poslaničke grupe srazmerno njenoj zastupljenosti u Narodnoj skupštini na dan raspisivanja izbora.

U opštinama/gradovima u kojima se istovremeno održavaju i izbori za odbornike, na predlog poslaničkih grupa u Narodnoj skupštini imenuju se predsednik, dva člana i tri zamenika člana biračkog odbora.

Na teritoriji određene opštine/grada, ukupan broj predsednika, članova i zamenika članova u stalnom sasta-

u svih biračkih odbora koji se imenuju na predlog određene poslaničke grupe, mora da bude srazmeran zastupljenosti te poslaničke grupe u Narodnoj skupštini na dan raspisivanja izbora.

Član 9.

U opštinama/gradovima u kojima se istovremeno održavaju i izbori za odbornike, zamenika predsednika, četiri člana i tri zamenika člana biračkog odbora u stalnom sastavu Republička izborna komisija imenuje na predlog opštinskih/gradskih izbornih komisija, odnosno izbornih komisija gradskih opština grada Beograda.

Luzetno od stava 1. Ovog člana, u opštinama/gradovima u kojima političke stranke nacionalnih manjina imaju većinu odbornika u skupštini opštine/grada, zamenika predsednika biračkog odbora, tri člana i dva zamenika člana biračkog odbora u stalnom sastavu Republička izborna komisija imenuje na predlog poslaničkih grupa srazmerno njihovoj zastupljenosti u Narodnoj skupštini, dok predsednika biračkog odbora, tri člana i četiri zamenika člana biračkog odbora u stalnom sastavu Republička izborna komisija imenuje na predlog opštinske/gradske izborne komisije.

Prilikom predlaganja lica iz st. 1. I 2. Ovog člana, opštinska/gradska izborna komisija, odnosno izborna komisija gradske opštine grada Beograda, dužna je da

uvaži predlog odborničke grupe u skupštini opštine/grada, srazmerno njenoj zastupljenosti u skupštini opštine/grada. U ime odborničke grupe, predlog podnosi predsednik odborničke grupe, ili lice koje on ovlasti.

U opštinama/gradovima u kojima pripadnici jedne nacionalne manjine čine više od 5% od ukupnog broja stanovnika ili pripadnici svih nacionalnih manjina čine više od 10% od ukupnog broja stanovnika prema poslednjem popisu stanovništva u Republici Srbiji, opštinska/gradska izborna komisija je dužna da prilikom predlaganja lica iz st. 1. I 2. Ovog člana, uvaži i predlog političke stranke nacionalne manjine čiji odbornici nisu članovi nijedne odborničke grupe, srazmerno zastupljenosti te političke stranke u skupštini opštine/grada. U ime političke stranke nacionalne manjine, predlog podnosi lice koje politička stranka nacionalne manjine na to ovlasti.

Na teritoriji određene opštine/grada, ukupan broj predsednika, odnosno zamenika predsednika, članova i zamenika članova u stalnom sastavu svih biračkih odbora koji se imenuju na predlog odborničke grupe, odnosno političke stranke nacionalne manjine, mora da bude srazmeran zastupljenosti odborničke grupe, odnosno političke stranke nacionalne manjine u skupštini opštine/grada na dan raspisivanja lokalnih izbora.

Ako neka odbornička grupa, odnosno politička stranka nacionalne manjine u slučajevima iz st. 3. i 4. Ovog člana blagovremeno ne dostavi predlog za imenovanje člana stalnog sastava biračkog odbora, opštinska/gradska izborna komisija, odnosno izborna komisija gradske opštine grada Beograda će u stalni sastav biračkog odbora predložiti lice odgovarajuće za vršenje ove dužnosti.

Član 10.

Predloge iz st. 1. i 2. Člana 9. Ovog uputstva, opštinske/gradske izborne komisije, odnosno izborne komisije gradskih opština grada Beograda, dostavljaju Republičkoj izbornoj komisiji najkasnije 22. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Predloge za imenovanje članova stalnog sastava biračkih odbora, poslaničke grupe u Narodnoj skupštini dostavljaju Republičkoj izbornoj komisiji, preko radnih tela, odnosno opštinskih/gradskih izbornih komisija i izbornih komisija gradskih opština grada Beograda, najkasnije 22. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Predlog iz stava 2. Ovog člana podnosi predsednik poslaničke grupe, ili lice koje on ovlasti.

U predlogu za imenovanje predsednika i članova biračkih odbora i njihovih zamenika navode se sledeći podaci o predloženim članovima stalnog sastava biračkih odbora: ime i prezime, ime jednog roditelja, jedinstveni matični broj građana (u

daljem tekstu: JMBG) i prebivalište i adresa stana.

Ako neka poslanička grupa blagovremeno ne dostavi predlog za imenovanje člana stalnog sastava biračkog odbora, Republička izborna komisija u stalni sastav biračkog odbora imenuje lice odgovarajuće za vršenje ove dužnosti.

Član 11.

Republička izborna komisija će blagovremeno, za svaku opštinu/grad, utvrditi numerički prikaz merila za imenovanje članova biračkih odbora u stalnom sastavu.

Član 12.

Članovi biračkih odbora unutar zavoda za izvršenje zavodskih sankcija imenuju se na predlog Ministarstva pravde, tako da u njima ne bude nijedno lice koje radi u Ministarstvu pravde ili koje glasa u zavodu.

Članovi biračkih odbora u inostranstvu imenuju se na predlog Ministarstva spoljnih poslova, po mogućnosti iz reda birača koji imaju boravište u inostranstvu. Predsednik biračkog odbora u inostranstvu imenuje se, po pravilu, iz reda diplomiranih pravnika zaposlenih u diplomatsko - konzularnom predstavništvu Republike Srbije u inostranstvu (u daljem tekstu: diplomatsko - konzularno predstavništvo).

Predloge za imenovanje članova biračkih odbora unutar zavoda za izvršenje zavodskih sankcija,

odnosno u inostranstvu, Ministarstvo pravde, odnosno Ministarstvo spoljnih poslova dostavljaju Republičkoj izbornoj komisiji najkasnije 22. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Prošireni sastav biračkog odbora

Član 13.

Prošireni sastav biračkog odbora čine predstavnici podnosilaca izbornih lista kandidata za narodne poslanike, određeni u skladu sa Zakonom o izboru narodnih poslanika. U opštinama/gradovima u kojima se istovremeno održavaju i izbori za odbornike, pravo da predlože članove i zamenike članova biračkih odbora u proširenom sastavu imaju i podnosioci izbornih lista kandidata za odbornike koji nisu podneli izbornu listu kandidata za narodne poslanike, a predložili su najmanje dve trećine kandidata od broja odbornika koji se bira, odnosno jednu trećinu u slučaju političkih stranaka i koalicija političkih stranaka nacionalnih manjina.

U gradovima u kojima se, uz izbore za narodne poslanike, istovremeno održavaju i izbori za odbornike gradskih skupština i izbori za odbornike skupština gradskih opština, pravo da predlože članove i zamenike članova biračkih odbora u proširenom sastavu imaju: podnosioci proglašanih izbornih lista kandidata za odbornike skupštine

Uputstvo za sprovođenje izbora...

grada koji nisu podneli izborne liste kandidata za narodne poslanike, kao i podnosioci izbornih lista kandidata za odbornike skupštine gradske opštine koji nisu podneli izborne liste kandidata za narodne poslanike, niti izborne liste kandidata za odbornike skupštine grada, pod uslovom da su predložili najmanje dve trećine kandidata od broja odbornika koji se bira, odnosno jednu trećinu u slučaju političkih stranaka i koalicija političkih stranaka nacionalnih manjina.

Član 14.

Svaki podnosilac izborne liste može da predloži samo jednog člana i jednog zamenika u prošireni sastav biračkog odbora.

Ako dve ili više političkih stranaka u koaliciji podnesu izbornu listu kandidata za narodne poslanike, a samostalno podnesu izbornu listu kandidata za odbornike u skupštini opštine/grada, njima pripada pravo da svi zajedno predlože jednog člana i jednog zamenika člana u prošireni sastav biračkog odbora.

Ako političke stranke samostalno podnesu izborne liste kandidata za narodne poslanike, a u koaliciji podnesu izbornu listu kandidata za odbornike u skupštini opštine/grada, svaka politička stranka ima pravo da predloži po jednog člana i jednog zamenika člana u prošireni sastav biračkog odbora.

Ako dve ili više političkih stranaka u koaliciji podnesu izbornu listu

kandidata za narodne poslanike i za odbornike u skupštini grada, a samostalno podnesu izbornu listu za odbornike u skupštini gradske opštine, njima pripada pravo da svi zajedno predlože jednog člana i jednog zamenika člana u prošireni sastav biračkog odbora.

Ako dve ili više političkih stranaka u koaliciji podnesu izbornu listu kandidata za narodne poslanike, a samostalno podnesu izborne liste kandidata za odbornike u skupštini grada i za odbornike u skupštini gradske opštine, njima pripada pravo da svi zajedno predlože jednog člana i jednog zamenika člana u prošireni sastav biračkog odbora.

Ako dve ili više političkih stranaka, koje nisu podnele izborne liste kandidata za narodne poslanike, u koaliciji podnesu izbornu listu kandidata za odbornike u skupštini grada, a samostalno podnesu izbornu listu kandidata za odbornike u skupštini gradske opštine, njima pripada pravo da svi zajedno predlože jednog člana i jednog zamenika člana u prošireni sastav biračkog odbora.

Ako političke stranke samostalno podnesu izborne liste kandidata za narodne poslanike i za odbornike u skupštini grada, a u koaliciji podnesu izbornu listu kandidata za odbornike u skupštini gradske opštine, svaka politička stranka ima pravo da predloži po jednog člana i jednog zamenika člana u prošireni sastav biračkog odbora.

Ako političke stranke samostalno podnesu izborne liste kandidata za

narodne poslanike, a u koaliciji podnesu izbornu listu kandidata za odbornike u skupštini grada ili gradske opštine, svaka stranka ima pravo da predloži po jednog člana i jednog zamenika člana u prošireni sastav biračkog odbora.

Ako političke stranke koje nisu podnele izborne liste kandidata za narodne poslanike, samostalno podnesu izbornu listu kandidata za odbornike u skupštini grada, a u koaliciji podnesu izbornu listu kandidata za odbornike u skupštini gradske opštine, svaka politička stranka ima pravo predloži po jednog člana i jednog zamenika člana u prošireni sastav biračkog odbora.

Član 15.

Nakon proglašenja izborne liste kandidata za odbornike, opštinska/ gradska izborna komisija, odnosno izborne komisije Beograda i Niša i izborna komisija gradske opštine, Republičkoj izbornoj komisiji bez odlaganja dostavljaju rešenje o ispunjenju ili neispunjenju uslova da podnosilac te izborne liste predloži svoje predstavnike u prošireni sastav biračkih odbora.

Opštinske/gradske izborne komisije, odnosno izborne komisije Beograda i Niša i izborne komisije gradskih opština dužne su da Republičkoj izbornoj komisiji dostave zbirne izborne liste kandidata za odbornike odmah po utvrđivanju, a najkasnije 26. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Republička izborna komisija će opštinskim/gradskim izbornim komisijama, izbornim komisijama Beograda i Niša i izbornim komisijama gradskih opština dostaviti rešenja o proglašenju izbornih lista kandidata za narodne poslanike odmah po njihovom donošenju, kako bi opštinske/gradske izborne komisije, izborne komisije Beograda i Niša i izborne komisije gradskih opština mogle da utvrde koji podnosioci izbornih lista za odbornike ne ispunjavaju uslove da predlože članove i zamenike članova u prošireni sastav biračkih odbora, u smislu člana 8. Stav 4. Zakona o lokalnim izborima i člana 13. St. 2. I 3. I člana 14. Ovog uputstva.

U slučaju proglašenja koalicioničkih izbornih lista, opštinske/gradske izborne komisije, izborne komisije Beograda i Niša i izborne komisije gradskih opština, uz rešenje iz stava 1. Ovog člana, dužne su da Republičkoj izbornoj komisiji dostave i sporazum o obrazovanju stranačke koalicije.

Član 16.

Predlog za imenovanje predstavnika u prošireni sastav biračkih odbora, podnosilac izborne liste kandidata za narodne poslanike dostavlja Republičkoj izbornoj komisiji preko radnog tela, odnosno opštinske/gradske izborne komisije i izborne komisije gradske opštine grada Beograda.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

Izuzetno od stava 1. Ovog člana, predlog za imenovanje predstavnika u prošireni sastav biračkih odbora unutar zavoda za izvršenje zavodskih sankcija i biračkih odbora u inostranstvu, podnosilac izborne liste kandidata za narodne poslanike dostavlja neposredno Republičkoj izbornoj komisiji.

Predlog za imenovanje predstavnika u prošireni sastav biračkih odbora, podnosilac izborne liste kandidata za odbornike dostavlja Republičkoj izbornoj komisiji preko opštinske/gradske izborne komisije, odnosno izborne komisije gradske opštine.

Član 17.

Predlog za imenovanje predstavnika u prošireni sastav biračkih odbora, za svakog člana i zamenika člana biračkog odbora, treba da sadrži: ime i prezime, ime jednog od roditelja, JMBG i prebivalište i adresu stana.

Republička izborna komisija imenuje članove i zamenike članova biračkih odbora u proširenom sastavu najkasnije 30. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Ako podnosilac izborne liste ne predloži predstavnika u prošireni sastav biračkih odbora najkasnije 30. Aprila 2012. Godine u 24 časa, birački odbor radi i punovažno odlučuje bez predstavnika tog podnosioca izborne liste.

111

NEpravilnosti u izbornom procesu

Provera izbornog prava za članove biračkih odbora

Član 18.

U birački odbor imenuju se lica koja imaju izborno pravo.

Pre podnošenja predloga za imenovanje članova i zamenika članova biračkih odbora, ovlašćeni predlagač članova i zamenika članova biračkih odbora je dužan da od opštinske/gradske uprave pribavi dokaz o izbornom pravu za svako predloženo lice, tako što će opštinska/gradska uprava na pismeni zbirni predlog za imenovanje članova i zamenika članova biračkih odbora staviti pečat kojim potvrđuje da predložena lica imaju izborno pravo. Ako neko lice koje je predloženo u sastav biračkog odbora nema izborno pravo, opštinska/gradska uprava o tome obaveštava predlagača.

Ovlašćeni predlagač članova i zamenika članova u biračkim odborima dostavlja potvrdu o izbornom pravu Republičkoj izbornoj komisiji ako je član, odnosno zamenik člana biračkog odbora upisan u birački spisak neke druge opštine/grada ili ako je predložen za člana biračkog odbora u inostranstvu.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

112

Nepravilnosti u izbornom procesu

Zamena člana biračkog odbora

Član 19.

Zamenu člana biračkog odbora vrši Republička izborna komisija na zahtev predlagača.

Posle predaje izbornog materijala radnim telima, odnosno opštinskim/gradskim izbornim komisijama i izbornim komisijama gradskih opština grada Beograda, koordinator Republičke izborne komisije ovlašćen je da, na zahtev predlagača, zameni člana ili zamenika člana biračkog odbora ako je član ili zamenik člana biračkog odbora sprečen ili odsutan, najkasnije 4. Maja 2012. Godine u 20 časova.

Zakonska ograničenja

Član 20.

Isto lice ne može istovremeno da bude član dva biračka odbora.

Prilikom imenovanja i zamene članova biračkog odbora, Republička izborna komisija će po službenoj dužnosti paziti na zakonska ograničenja iz člana 29. Stav 4. I člana 30. Stav 2. Zakona o izboru narodnih poslanika.

U slučaju postojanja odnosa iz kojeg proističe zabrana prilikom imenovanja ili zamene članova biračkih odbora, u sastav biračkog odbora

biće imenovan predstavnik onog predlagača čiji je predlog za imenovanje ranije podnet.

III. PODNOŠENJE IZBORNE LISTE

Ko može da podnese izbornu listu

Član 21.

Izbornu listu kandidata za narodne poslanike Narodne skupštine (u daljem tekstu: izborna lista) mogu da podnesu registrovane političke stranke, stranačke koalicije i grupe građana (u daljem tekstu: podnosi-lac izborne liste).

Stranačku koaliciju obrazuju najmanje dve registrovane političke stranke pismenim sporazumom overenim u skladu sa zakonom kojim se uređuje overavanje potpisa.

Grupu građana obrazuje najmanje deset birača pismenim sporazumom overenim u skladu sa zakonom kojim se uređuje overavanje potpisa. Sporazum o obrazovanju grupe građana sadrži ciljeve obrazovanja grupe građana i podatke o licima koja su je obrazovala (ime i prezime, JMBG i prebivalište i adresa stana, navedeni prema podacima iz lične karte). Sporazumom se obavezno određuje lice koje zastupa grupu građana.

Izbornu listu u ime političke stranke podnosi zakonski zastupnik političke

Uputstvo za sprovođenje izbora...

stranke upisan u Registar političkih stranaka, ili lice koje on ovlasti.

Izbornu listu u ime stranačke koalicije podnose zajedno zakonski zastupnici političkih stranaka koje su obrazovale koaliciju upisani u Registar političkih stranaka ili lice koje oni zajedno ovlaste. Izbornu listu u ime stranačke koalicije mogu podneti najviše dva ovlašćena lica. U sporazumu o obrazovanju stranačke koalicije mora da bude navedeno da li ovlašćena lica mogu preduzimati radnje zajedno ili posebno.

Izbornu listu u ime grupe građana podnosi lice određeno da zastupa grupu građana, ili lice koje on ovlasti.

Lice koje je ovlašćeno da podnese izbornu listu, ovlašćeno je i da u ime podnosioca izborne liste vrši sve druge radnje u izborima, osim ako podnosilac izborne liste drukčije ne odredi.

Rok za podnošenje izborne liste

Član 22.

Izborne liste podnose se Republičkoj izbornoj komisiji u zgradi Narodne skupštine u Beogradu, Ulica kralja Milana 14, najkasnije 20. Aprila 2012. Godine u 24 časa, na propisanom obrascu NP - 1/12 u pismenoj i elektronskoj formi (CD ili DVD).

Sadržina izborne liste u pismenoj formi i izborne liste u elektronskoj formi mora biti istovetna.

Sadržina izborne liste

Član 23.

Izborna lista sadrži:

1. Naziv podnosioca izborne liste,
2. Naziv izborne liste,
3. Ime i prezime nosioca izborne liste (ako je određen) ,
4. Podatke o svim kandidatima za narodne poslanike (redni broj na izbornoj listi, ime i prezime, JMBG, zanimanje, prebivalište i adresa stana kandidata navedeni prema podacima iz uverenja o prebivalištu),
5. Ime i prezime i potpis lica koje podnosi izbornu listu.

Ako izbornu listu podnosi stranačka koalicija, u izbornoj listi se navodi stranačka pripadnost svakog kandidata sa liste.

Na izbornoj listi među svaka tri kandidata po redosledu na izbornoj listi (prva tri mesta, druga tri mesta i tako do kraja liste) mora da bude najmanje po jedan kandidat – pripadnik onog pola koji je manje zastupljen na izbornoj listi.

Ako izborna lista ne ispunjava sadržinske uslove iz ovog člana, smatraće se da sadrži nedostatke za proglašenje.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

Naziv podnosioca izborne liste

Član 24.

Ako izbornu listu podnosi politička stranka, dužna je da u izbornoj listi svoj naziv kao podnosioca izborne liste navede prema nazivu iz akta o registraciji političke stranke.

Ako izbornu listu podnosi stranačka koalicija, dužna je da u izbornoj listi kao naziv podnosioca navede naziv stranačke koalicije iz sporazuma o obrazovanju stranačke koalicije.

Ako izbornu listu podnosi grupa građana, naziv podnosioca mora da na početku naziva sadrži oznaku «Grupa građana». Ako grupa građana ima naziv, dužna je da u izbornoj listi kao naziv podnosioca, posle oznake «Grupa građana», navede svoj naziv iz sporazuma o obrazovanju grupe građana. Naziv grupe građana ne može da sadrži reč «stranka» ni u jednom padežu, niti naziv registrovane političke stranke.

Naziv izborne liste

Član 25.

Ako izbornu listu podnosi politička stranka, naziv izborne liste mora da sadrži naziv političke stranke iz akta o registraciji. U naziv izborne liste može se uključiti i ime i prezime lica koje politička stranka odredi kao nosioca izborne liste.

Ako izbornu listu podnosi stranačka koalicija, naziv izborne liste sadrži naziv utvrđen sporazumom o obrazovanju stranačke koalicije. U naziv izborne liste mogu se uključiti i imena najviše dva nosioca izborne liste.

Ako izbornu listu podnosi grupa građana, naziv izborne liste sadrži naziv utvrđen sporazumom o obrazovanju grupe građana. U naziv izborne liste može se uključiti ime i prezime lica koje grupa građana odredi kao nosioca izborne liste. Naziv izborne liste grupe građana ne može da sadrži reč «stranka» ni u jednom padežu, niti naziv registrovane političke stranke.

Dokumentacija koja se dostavlja uz izbornu listu

Član 26.

Uz izbornu listu prilaže se sledeća dokumentacija:

1. Ovlašćenje lica koje je podnosi-lac izborne liste ovlastio da podnese izbornu listu, na obrascu NP - 2/12;
2. Saglasnost nosioca izborne liste (ako je određen) da bude nosilac izborne liste, na obrascu NP - 3/12;
3. Izjava svakog kandidata za narodnog poslanika da prihvata da bude kandidat za narodnog poslanika, na obrascu NP - 4/12;
4. Potvrda o izbornom pravu, ne starija od šest meseci, za svakog

- kandidata za narodnog poslanika, na obrascu nadležnog organa;
5. Potvrda o prebivalištu, ne starija od šest meseci, za svakog kandidata za narodnog poslanika, na obrascu NP - 5/12 ili na obrascu nadležnog organa;
6. Uverenje o državljanstvu, ne starije od šest meseci, za svakog kandidata za narodnog poslanika, na obrascu nadležnog organa;
7. Spisak birača koji podržavaju izbornu listu, sređen po azbučnom redu prezimena birača, izrađen u pismenom i elektronskom obliku (CD ili DVD) , tako da spisak u oba oblika bude istovetan, a koji potpisuje lica koje podnosi izbornu listu, na obrascu NP - 6/12;
8. Najmanje 10. 000 sudski overenih izjava birača koji podržavaju izbornu listu, složenih po azbučnom redu prezimena birača, na obrascu NP - 7/12;
9. Overen sporazum o obrazovanju stranačke koalicije ili o obrazovanju grupe građana, ako izbornu listu podnosi stranačka koalicija ili grupa građana;
10. Potvrda o izbornom pravu, ne starija od šest meseci, za svako lice koje obrazuje grupu građana, na obrascu nadležnog organa, ako izbornu listu podnosi grupa građana.

Član 27.

Prilikom podnošenja izborne liste, podnosilac izborne liste koji namerava da za finansiranje izborne kampanje koristi sredstva iz javnih

izvora, Republičkoj izbornoj komisiji predaje pismenu izjavu da će koristiti sredstva iz javnih izvora za pokriće troškova izborne kampanje. Nakon proglašenja izborne liste, Republička izborna komisija izjavu iz stava 1. Ovog člana, uz rešenje o proglašenju izborne liste, bez odlaganja dostavlja Ministarstvu finansija.

Član 28.

Podnosilac izborne liste koji namerava da stekne položaj političke stranke nacionalne manjine ili koalicije političkih stranaka nacionalnih manjina dužan je da prilikom podnošenja izborne liste Republičkoj izbornoj komisiji priloži, uz ostalu dokumentaciju, i pisani predlog da mu se pri proglašenju izborne liste utvrdi položaj političke stranke nacionalne manjine, odnosno koalicije političkih stranaka nacionalnih manjina.

IV. ZBIRNA IZBORNA LISTA

Član 29.

Zbirna izborna lista sadrži sve izborne liste, sa ličnim imenima svih kandidata i podacima o godini rođenja, zanimanju i prebivalištu.

Redosled izbornih lista na zbirnoj izbornoj listi utvrđuje se prema redosledu njihovog proglašavanja.

Republička izborna komisija utvrđuje i objavljuje zbirnu izbornu

listu kandidata za narodne poslanike u «Službenom glasniku Republike Srbije», najkasnije 25. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

V. BIRAČKA MESTA

Nadležnost za određivanje biračkih mesta

Član 30.

Republička izborna komisija određuje i oglašava u «Službenom glasniku Republike Srbije» biračka mesta na kojima će se glasati za izbor narodnih poslanika, na osnovu predloga opštinskih/gradskih uprava, kao i gradskih uprava Beograda i Niša.

Predloge iz stava 1. Ovog člana, opštinske/gradske uprave i gradske uprave Beograda i Niša Republičkoj izbornoj komisiji dostavljaju najkasnije 6. Aprila 2012. Godine.

Izuzetno od stava 1. Ovog člana, biračka mesta na teritoriji AP Kosovo i Metohija određuju se na predlog načelnika upravnih okruga sa teritorije AP Kosovo i Metohija, koji se Republičkoj izbornoj komisiji dostavljaju najkasnije 6. Aprila 2012. Godine.

Biračka mesta unutar zavoda za izvršenje zavodskih sankcija određuju se na predlog Ministarstva pravde, a biračka mesta u inostranstvu određuju se na predlog Ministarstva spoljnih poslova koji

se dostavljaju Republičkoj izbornoj komisiji najkasnije 15. Aprila 2012. Godine.

Rešenje o određivanju biračkih mesta na kojima će se glasati za izbor narodnih poslanika Republička izborna komisija donosi najkasnije 15. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Član 31.

Na teritoriji AP Kosovo i Metohija, kao delu Republike Srbije, glasanje će se obaviti na biračkim mestima na kojima su ispunjeni zakonski uslovi za sprovođenje izbora i na kojima su potpuno bezbedni svi učesnici u sprovođenju izbora, izborni materijal i birači.

Član 32.

Republička izborna komisija, u saradnji sa Ministarstvom odbrane i opštinskim/gradskim upravama, određuje na kojim će već određenim biračkim mestima glasati birači koji su na odsluženju vojnog roka, vojnoj vežbi ili na školovanju u jedinicama ili ustanovama Vojske Srbije.

Način određivanja biračkih mesta

Član 33.

Biračka mesta određuju se s obzirom na broj birača i prostornu udaljenost, tako da glasanje bez

teškoća traje od 7 do 20 časova.

Biračko mesto određuje se za glasanje najviše 2. 500, a najmanje 100 birača.

U izuzetnim slučajevima, može se odrediti biračko mesto i za manje od 100 birača, ako bi, zbog prostorne udaljenosti ili nepovoljnog geografskog položaja, stanovnicima tog mesta glasanje na drugom biračkom mestu bilo znatno otežano.

Biračko mesto može da obuhvati deo naseljenog mesta, jedno naseljeno mesto ili više naseljenih mesta.

Za svako biračko mesto određuje se: broj biračkog mesta, naziv biračkog mesta, adresa biračkog mesta i područje s kojeg glasaju birači na tom biračkom mestu (ulica, selo, zaselak, naselje i sl.).

Biračko mesto ne može da bude u: verskom objektu, objektu u vlasništvu političke stranke ili koji koristi politička stranka, kao i objektu u vlasništvu kandidata za narodnog poslanika, odnosno odbornika, ili člana njegove porodice.

Prilikom određivanja biračkog mesta, voditi računa da biračko mesto bude pristupačno osobama sa invaliditetom.

Republička izborna komisija staraće se da broj biračkih mesta i područja biračkih mesta ostanu nepromenjeni u odnosu na poslednje održane izbore za narodne poslanike Narodne skupštine.

Uređivanje biračkih mesta

Član 34.

Opštinska/gradska uprava dužna je da blagovremeno obezbedi da prostor koji je određen kao biračko mesto bude pripremljen i otvoren za glasanje.

Prostorija za glasanje mora da bude uređena na način koji omogućuje nesmetano sprovođenje glasanja.

Na biračkom mestu vidno se ističu broj i naziv biračkog mesta, Državna zastava Republike Srbije, zbirna izborna lista i izvod iz rešenja o određivanju biračkih mesta.

Na biračkom mestu i na 50 m od biračkog mesta zabranjeno je isticanje simbola podnosioca izbornih lista (političkih stranaka, koalicija političkih stranaka, grupa građana) i drugog propagandnog materijala. Birački odbor obezbediće licima koja prate rad biračkog odbora (posmatračima) odgovarajuće mesto sa koga mogu da prate tok glasanja i utvrđivanje rezultata glasanja.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

VI. JEDINSTVENI BIRAČKI SPISAK

Upis u birački spisak

Član 35.

Opštinska/gradska uprava koja je nadležna za ažuriranje dela jedin-stvenog biračkog spiska (u daljem tekstu: birački spisak), upisuje birače koji nisu upisani u birački spisak sve do njegovog zaključenja, odnosno do 20. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Od zaključenja biračkog spiska, odnosno od 21. Aprila 2012. Go-dine, pa do 2. Maja 2012. Godine u 24 časa, odnosno do 72 časa pre dana održavanja izbora, birače koji nisu upisani u birački spisak upisuje Ministarstvo za ljudska i manjin-ska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu.

Birača sa boravištem u inostran-stvu koji nije upisan u birački spi-sak i koji zahtev za upis podnese preko diplomatsko - konzularnog predstavnika, u birački spisak up-isuje opštinska/gradska uprava po mestu njegovog prebivališta u zem-lji.

118

NEpravilnosti u izbornom procesu

Promene u biračkom spisku

Član 36.

Rešenja na kojima se zasnivaju promene u biračkom spisku (rešenje o upisu u birački spisak, o brisanju iz biračkog spiska ili rešenje o izmeni, dopuni ili ispravci neke činjenice o biraču) donosi opštinska/gradska uprava do zaključenja biračkog spiska, odnosno do 20. Aprila 2012. Godine u 24 časa.

Nakon zaključenja biračkog spiska, odnosno od 21. Aprila 2012. Godine, rešenja iz stava 1. Ovog člana donosi Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu.

Član 37.

Birači mogu podneti zahtev za upis u birački spisak podatka o tome da će na predstojećim izborima glasati prema mestu boravišta u zemlji. Zahtev iz stava 1. Ovog člana podnosi se opštinskoj/gradskoj upravi na čijoj teritoriji birač ima boravište, najkasnije 14. Aprila 2012. Godine u 24 časa, odnosno pet dana pre dana zaključenja biračkog spiska.

Član 38.

Birači koji imaju boravište u inostranstvu mogu podneti zahtev za upis u birački spisak podatka o tome da će glasati u inostranstvu.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

Zahtev za upis u birački spisak podatka o tome da će glasati u inostranstvu podnosi se preko diplomatsko - konzularnog predstavništva Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu najkasnije 14. Aprila 2012. Godine u 24 časa. Zahtev za upis u birački spisak podatka o tome da će glasati u inostranstvu birač može podneti i u zemlji opštinskoj/gradskoj upravi gde ima prebivalište.

Član 39.

Birači koji imaju boravište u inostranstvu mogu podneti zahtev za davanje obaveštenja o podacima koji su o njemu upisani u birački spisak.

Zahtev za davanje obaveštenja podnosi se preko diplomatsko - konzularnog predstavništva Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu.

Pravo podnosioca izborne liste na uvid i podnošenje zahteva za promenu u biračkom spisku

Član 40.

Od proglašenja izborne liste, pravo na uvid i na podnošenje zahteva za

promenu u biračkom spisku ima i podnositelj izborne liste ili lice koje on ovlasti, po istom postupku po kome to pravo imaju i građani, u skladu sa Uputstvom za sprovođenje Zakona o jedinstvenom biračkom spisku („Službeni glasnik RS“, broj 15/12). Pravo na uvid u birački spisak obuhvata pravo podnosioca izborne liste ili lica koje on ovlasti da izvrši uvid u deo ili ceo birački spisak. Pravo na uvid u birački spisak podnositelj izborne liste ili lice koje on ovlasti ima do 2. Maja 2012. Godine u 24 časa.

Zaključenje biračkog spiska

Član 41.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu rešenjem zaključuje birački spisak i u rešenju utvrđuje ukupan broj birača u Republici Srbiji, u svakoj jedinici lokalne samouprave i na svakom biračkom mestu, 20. Aprila 2012. Godine.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu dostavlja Republičkoj izbornoj komisiji rešenje o zaključenju biračkog spiska u roku od 24 časa od zaključenja biračkog spiska (21. Aprila 2012. Godine).

Uputstvo za sprovođenje izbora...

120

Nepravilnosti u izbornom procesu

Objavlivanje ukupnog broja birača

Član 42.

Pošto primi rešenje o zaključenju biračkog spiska, Republička izborna komisija odmah objavljuje u «Službenom glasniku Republike Srbije» ukupan broj birača u Republici Srbiji.

Dostavljanje izvoda i posebnih izvoda iz biračkog spiska

Član 43.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu priprema i overava štampane izvode iz biračkog spiska razvrstane po jedinicama lokalne samouprave i biračkim mestima u zemlji i inostranstvu, kao i posebne izvode iz biračkog spiska za glasanje birača koji se nalaze na odsluženju vojnog roka, na vojnoj vežbi ili na školovanju u jedinicama ili ustanovama Vojske Srbije, odnosno glasanje birača koji su na izvršenju zavodskih sankcija i dostavlja ih Republičkoj izbornoj komisiji najkasnije 22. Aprila 2012. Godine.

Dostava rešenja o naknadnim promenama u biračkom spisku

Član 44.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu dostavlja Republičkoj izbornoj komisiji sva rešenja na kojima se zasnivaju promene u biračkom spisku i koja obavezno sadrže oznaku biračkog mesta na kojem birač glasa, koje je donelo od zaključenja biračkog spiska, tj. Od 20. Aprila 2012. Godine do 2. Maja 2012. Godine u 24 časa.

Član 45.

Republička izborna komisija, na osnovu rešenja Ministarstva za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu iz člana 44. Ovog uputstva, unosi izmene u izvode iz biračkog spiska ili u posebne izvode iz biračkog spiska, uzimajući u obzir samo ona rešenja koja primila najkasnije 3. Maja 2012. Godine u 24 časa.

Upis promena u izvod iz biračkog spiska ili poseban izvod iz biračkog spiska, unosi se prema podacima iz rešenja na kojima se zasnivaju promene u biračkom spisku, počev od rednog broja 1, na kraju izvoda iz biračkog spiska, na posebnoj strani, pod nazivom: "Naknadne promene".

Uputstvo za sprovođenje izbora...

Utvrđivanje i objavljivanje konačnog broja birača

Član 46.

Republička izborna komisija, odmah nakon unosa izmena iz člana 44. Ovog uputstva, utvrđuje i objavljuje u «Službenom glasniku Republike Srbije» konačan broj birača u Republici Srbiji, u svakoj jedinici lokalne samouprave i na svakom biračkom mestu.

VII. OBAVEŠTENJE O DANU I VREMENU ODRŽAVANJA IZBORA

Član 47.

Dostavu obaveštenja biračima u Republici Srbiji o danu i vremenu održavanja izbora za narodne poslanike, sa brojem i adresom biračkog mesta na kome birač glasa i brojem pod kojim je upisan u izvod iz biračkog spiska, vršiće opštinska/ gradska uprava.

Dostava obaveštenja iz stava 1. Ovog člana, biračima za koje je u birački spisak upisan podatak da će na izborima za narodne poslanike glasati prema mestu boravišta u inostranstvu, vrši se preko Ministarstva spoljnih poslova.

121

NEpravilnosti u izbornom procesu

Dostava obaveštenja iz stava 1. Ovog člana vrši se najkasnije pet dana pre dana održavanja izbora.

VIII. PREDAJA IZBORNOG MATERIJALA BIRAČKIM ODBORIMA PRE GLASANJA

Obezbeđivanje izbornog materijala

Član 48.

Izborni materijal za sprovođenje izbora za narodne poslanike obezbeđuje Republička izborna komisija.

Opštinska/gradska uprava za svaki birački odbor, uključujući i biračke odbore u zavodima za izvršenje zavodskih sankcija, blagovremeno obezbeđuje:

1. Glasačku kutiju;
2. Dva seta paravana za obezbeđivanje tajnosti glasanja;
3. Dva spreja za obeležavanje prsta birača;
4. Dve UV lampe;
5. Vreću za odlaganje izbornog materijala;
6. Pribor za pisanje;
7. Pribor za pečačenje glasačkih kutija i drugog izbornog materijala (pečat i pečatni vosak) ;

8. Koverte za odlaganje glasačkih listića.

Materijal iz stava 2. Tač. 1. Do 4. Ovog člana za biračke odbore u inostranstvu obezbeđuje Republička izborna komisija.

Opštinska/gradska uprava, Ministarstvo pravde i Ministarstvo spoljnih poslova dužni su da blagovremeno obezbede prostor za bezbedno čuvanje izbornog materijala i da se staraju o tome da prostor koji je određen kao biračko mesto bude uređen na način koji je propisan Zakonom o izboru narodnih poslanika i otvoren za glasanje.

Član 49.

Republička izborna komisija za svaki birački odbor obezbeđuje sledeći izborni materijal:

1. Zbirnu izbornu listu;
2. Rešenje o određivanju biračkog mesta (izvod) ;
3. Rešenje o obrazovanju biračkog odbora u stalnom sastavu;
4. Rešenje o imenovanju članova biračkog odbora u proširenom sastavu;
5. Izvod iz biračkog spiska za glasanje na biračkom mestu, odnosno poseban izvod iz biračkog spiska za glasanje birača unutar zavoda za izvršenje zavodskih sankcija, odnosno izvod iz biračkog spiska za glasanje birača u inostranstvu;
6. Poseban izvod iz biračkog spiska, ako na biračkom mestu glasaju i birači koji se nalaze na odsluženju vojnog roka, na vojnoj vežbi ili na

školanju u jedinicama ili ustanovama Vojske Srbije;

7. Potreban broj glasačkih listića (obrazac NP - 9/12) , koji odgovara broju birača koji su upisani u izvode iz tač. 5. i 6. Ovog člana;

8. Kontrolni list za proveru ispravnosti glasačke kutije (obrazac NP - 10/12) ;

9. Obrazac potvrde o izbornom pravu za glasanje van biračkog mesta (obrazac NP - 11/12) ;

10. Obrazac zapisnika o radu biračkog odbora na sprovođenju glasanja i utvrđivanju rezultata glasanja za izbor narodnih poslanika Narodne skupštine (u daljem tekstu: Zapisnik o radu biračkog odbora) , u šest primeraka (obrazac NP - 15/12) ;

11. Obrazac evidencije o prisustvu članova i zamenika članova biračkog odbora na biračkom mestu;

12. Ovlašćenja posmatrača za praćenje rada biračkih odbora;

13. Pravila o radu biračkih odbora;

14. Državnu zastavu Republike Srbije.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

Predaja izbornog materijala preko radnog tela, odnosno opštinske/ gradske izborne komisije

Član 50.

Štampani izborni materijal koordinator Republičke izborne komisije preuzima od Javnog preduzeća «Službeni glasnik» 2. Maja 2012. Godine.

Izuzetno od stava 1. Ovog člana, izborni materijal za sprovođenje izbora u inostranstvu, koordinator Republičke izborne komisije preuzima 30. Aprila 2012. Godine, a izborni materijal za sprovođenje izbora na teritoriji AP Kosovo i Metohija preuzima 1. Maja 2012. Godine.

Izborni materijal iz člana 49. Ovog uputstva, koordinator Republičke izborne komisije radnom telu, odnosno opštinskoj/gradskoj izbornoj komisiji predaje u sedištu upravnog okruga, radnom telu u gradu Prištini/ opštini na teritoriji AP Kosovo i Metohija u prostorijama Ministarstva za Kosovo i Metohiju u Kosovskoj Mitrovici, a radnim telima, odnosno izbornim komisijama gradskih opština grada Beograda u stampariji Javnog preduzeća «Službeni glasnik».

Predaja iz stava 3. Ovog člana vrši se najkasnije 2. Maja 2012. Godine u 24 časa. O obavljenoj primo-

predaji izbornog materijala sačinjava se zapisnik na propisanom obrascu (NP - 12/12).

Radno telo, odnosno opštinska/gradska izborna komisija i opštinska izborna komisija gradske opštine grada Beograda, primljeni materijal, zajedno s materijalom koji je obezbedila opštinska/gradska uprava (glasačke kutije, paravani za obezbeđivanje tajnosti glasanja, pribor za pisanje, pribor za pečaćenje glasačkih kutija i drugog izbornog materijala, sprej, UV lampe i koverta za odlaganje glasačkih listića), predaje biračkim odborima, u sedištu opštine/grada, najkasnije 3. Maja 2012. Godine u 24 časa. O obavljenoj primopredaji izbornog materijala sačinjava se zapisnik na propisanom obrascu (NP - 13/12).

Predaja izbornog materijala neposredno biračkim odborima

Član 51.

Koordinator Republičke izborne komisije predaje izborni materijal neposredno biračkim odborima za glasanje u inostranstvu, u sedištu Ministarstva spoljnih poslova 30. Aprila 2012. Godine. O primopredaji izbornog materijala sačinjava se zapisnik na propisanom obrascu (NP - 14/12).

Birački odbor prenosi izborni materijal na biračko mesto u inostran-

stvu na način na koji se dostavlja diplomatska pošiljka, a kojim je osigurana bezbednost izbornog materijala.

IX. PREDAJA IZBORNOG MATERIJALA REPUBLIČKOJ IZBORNOJ KOMISIJI POSLE GLASANJA

Predaja izbornog materijala preko radnog tela, odnosno opštinske/gradske izborne komisije

Član 52.

Pošto utvrdi rezultate glasanja na biračkom mestu, birački odbor bez odlaganja predaje radnom telu, odnosno opštinskoj/gradskoj izbornoj komisiji i izbornoj komisiji gradske opštine grada Beograda u zgradi opštine/grada, sledeći izborni materijal:

1. Prvi primerak Zapisnika o radu biračkog odbora,
2. Izvod iz biračkog spiska po kojem se glasalo na biračkom mestu,
3. Poseban izvod iz biračkog spiska,

ako su na biračkom mestu glasali i birači koji se nalaze na odsluženju vojnog roka, na vojnoj vežbi ili na školovanju u jedinicama ili ustanovama Vojske Srbije,

4. Zapečaćeni koverat u kojem je kontrolni list za proveru ispravnosti glasačke kutije,

5. Zapečaćeni koverat u koji su stavljeni neupotrebljeni glasački listići,

6. Zapečaćeni koverat u koji su stavljeni nevažeći glasački listići,

7. Zapečaćeni koverat u koji su stavljeni važeći glasački listići,

8. Zapečaćeni koverat u koji su stavljene potpisane potvrde o izbornom pravu za glasanje van biračkog mesta.

O primopredaji iz stava 1. Ovog člana sastavlja se zapisnik na propisanom obrascu (NP - 16/12).

Radno telo, odnosno opštinska/gradska izborna komisija i izborna komisija gradske opštine grada Beograda zapisnik o radu biračkog odbora, izvod iz biračkog spiska i potvrde o biračkom pravu za glasanje van biračkog mesta, pakuje odvojeno od ostalog izbornog materijala.

Pošto preuzme izborni materijal od svih biračkih odbora, radno telo, odnosno opštinska/gradska izborna komisija preuzeti izborni materijal odmah predaje koordinatorskom Republičke izborne komisije u sedištu upravnog okruga, odnosno u prostorijama Ministarstva za Kosovo i Metohiju u Kosovskoj Mitrovici, o čemu se sastavlja zapisnik na

propisanom obrascu (NP - 17/12). Radno telo, odnosno izborna komisija gradske opštine grada Beograda, izborni materijal preuzet od svih biračkih odbora, koordinatorskom Republičke izborne komisije predaje u zgradi Narodne skupštine u Beogradu, Ulica kralja Milana 14, o čemu se sastavlja zapisnik na propisanom obrascu (NP - 17/12).

Predaja izbornog materijala neposredno koordinatorskom Republičke izborne komisije

Član 53.

Posle glasanja u inostranstvu, birački odbor bez odlaganja prenosi izborni materijal sa biračkog mesta u inostranstvu u Republiku Srbiju na način na koji se dostavlja diplomatska pošiljka i izborni materijal iz člana 52. Stav 1. Ovog uputstva, predaje neposredno koordinatorskom Republičke izborne komisije u prostorijama Republičke izborne komisije u zgradi Narodne skupštine u Beogradu, Ulica kralja Milana 14, o čemu se sastavlja zapisnik na propisanom obrascu (NP - 18/12).

X. STANDARDI ZA IZBORNI MATERIJAL

Glasački listići

Član 54.

Glasački listići za izbor narodnih poslanika štampaće se u Beogradu, u štampariji Javnog preduzeća «Službeni glasnik».

Glasački listići štampaće se na hartiji zaštićenoj vodenim žigom boje PANTONE 263 (svetla ljubičasta). Broj glasačkih listića koji se štampaju mora da bude jednak broju birača koji su upisani u birački spisak.

Republička izborna komisija rešenjem, koje se objavljuje u «Službenom glasniku Republike Srbije», utvrđuje broj glasačkih listića koji se štampa, kao i broj rezervnih glasačkih listića, koji ne može da bude veći od 0. 5% od ukupnog broja birača.

Republička izborna komisija propisuje tekst, oblik i izgled glasačkih listića.

Upotreba jezika i pisama

Član 55.

Tekst glasačkog listića i ostalog izbornog materijala za sprovođenje izbora štampa se na srpskom jeziku, ćirilicom.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

U opštinama/gradovima u kojima je na dan raspisivanja izbora u službenoj upotrebi jezik nacionalne manjine, tekst zbirne izborne liste, tekst glasačkog listića i tekst obrasca zapisnika o radu biračkog odbora štampaju se na srpskom jeziku i ćirilicom, a ispod tog teksta štampa se tekst na jeziku i pismu nacionalne manjine, u istom obliku i sa istom veličinom slova.

Ako je u opštini/gradu na dan raspisivanja izbora u službenoj upotrebi više jezika nacionalnih manjina, tekst na jezicima nacionalnih manjina ispisuje se posle srpskog jezika, po azbučnom redu naziva jezika nacionalne manjine.

Priprema za štampanje glasačkih listića

Član 56.

Nakon donošenja odluke o tekstu i izgledu glasačkih listića, Republička izborna komisija sačinjava uzorak glasačkog listića koji overava predsednik Republičke izborne komisije svojim potpisom i pečatom Republičke izborne komisije.

Na osnovu overenog uzorka glasačkog listića, štamparija izrađuje grafičke ploče.

Proces štampanja započinje stavljanjem grafičkih ploča u mašine za štampanje, u prisustvu ovlašćenih predstavnika Republičke izborne komisije i predstavnika podnosilaca izbornih lista.

126

Nepravilnosti u izbornom procesu

Po puštanju u pogon štamparskih mašina, prvi primerci glasačkih listića se na licu mesta uništavaju sve dok se ne odštampa glasački listić koji zadovoljava optimalne grafičke standarde.

Prvi odštampani glasački listić koji ispunjava optimalne grafičke standarde, predsednik Republičke izborne komisije upoređuje sa overenim uzorkom glasačkog listića.

Pošto utvrdi da je odštampani primerak glasačkog listića podudaran sa overenim uzorkom, predsednik Republičke izborne komisije svojim potpisom odobrava štampanje glasačkih listića u utvrđenom broju primeraka.

Odmah po završetku štampanja, komisija koju čine predstavnici Republičke izborne komisije, podnosioca izbornih lista i štamparije uništava kompjutersku pripremu za izradu grafičkih ploča i grafičke ploče.

O uništavanju kompjuterske pripreme i grafičkih ploča sastavlja se zapisnik, a uništene grafičke ploče se predaju Republičkoj izbornoj komisiji.

Nadzor nad štampanjem

Član 57.

Štampanje glasačkih listića nadzire Republička izborna komisija.

Republička izborna komisija je dužna da omogući javnost

štampanja glasačkih listića.

Predstavnici podnosioca izbornih lista imaju pravo da prisustvuju štampanju, brojanju i pakovanju glasačkih listića i dostavljanju glasačkih listića Republičkoj izbornoj komisiji, radnim telima, odnosno opštinskim/gradskim izbornim komisijama i biračkim odborima.

Republička izborna komisija je dužna da blagovremeno obavesti podnosioca izbornih lista o tome da njihovi predstavnici imaju pravo da prisustvuju štampanju, brojanju, pakovanju i dostavljanju glasačkih listića, kao i o tome gde se odvijaju i kad počinju te radnje.

Glasačka kutija

Član 58.

Za glasanje na izborima za narodne poslanike koristi se glasačka kutija izrađena prema Uputstvu o obliku i dimenzijama glasačke kutije («Službeni glasnik RS», broj 42/00).

Sprej za obeležavanje prsta birača

Član 59.

Obeležavanje prsta birača kao znak da je birač glasao vrši se sprejom od specijalnog nerastvorljivog UV mastila, vidljivog pod posebnom svetlošću UV lampe.

XI. STATISTIČKA OBRADA PODATAKA

Član 60.

Statističku obradu podataka pri sprovođenju izbora za narodne poslanike obavlja Republički zavod za statistiku, na osnovu zapisnika o radu biračkih odbora, koje mu dostavlja Republička izborna komisija.

Republički zavod za statistiku određuje lice koje će, po završetku glasanja, prisustvovati primopredaji izbornog materijala između biračkih odbora i radnih tela, odnosno opštinskih/gradskih izbornih komisija i izborne komisije gradske opštine grada Beograda i izvršiti logičko - računsku kontrolu podataka u zapisnicima o radu biračkih odbora, kao i pripremiti podatke o privremenim rezultatima izbora.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

XII. PRAĆENJE RADA ORGANA I TELA ZA SPROVOĐENJE IZBORA

Domaći posmatrači

Član 61.

Zainteresovana udruženja čiji se ciljevi ostvaruju u oblasti izbora, koja žele da prate rad organa za sprovođenje izbora za narodne poslanike i radnih tela, odnosno opštinskih/gradskih izbornih komisija na obavljanju poslova radnih tela u skladu sa članom 4. Ovog uputstva, podnose prijavu Republičkoj izbornoj komisiji do 30. Aprila 2012. Godine, na propisanom obrascu (NP - 19/12).

Uz prijavu se prilaže izvod iz Registra udruženja i spisak lica koja se prijavljuju za posmatrača rada organa i tela na sprovođenju izbora za narodne poslanike (domaći posmatrači), na propisanom obrascu (NP - 20/12).

Udruženje može za posmatrača da prijavi punoletnog državljanina Republike Srbije.

Udruženje ne može za posmatrača da prijavi kandidata za narodnog poslanika ili člana organa i tela angažovanih na sprovođenju izbora za narodne poslanike.

128

NEpravilnosti u izbornom procesu

Za praćenje rada Republičke izborne komisije, odnosno radnog tela, udruženje može da prijavi najviše dva posmatrača.

Ispunjenost uslova za praćenje rada organa i tela na sprovođenju izbora za narodne poslanike, predsedavajući konstatuje na sednici Republičke izborne komisije.

Strani posmatrači

Član 62.

Zainteresovane međunarodne i strane organizacije i udruženja koja žele da prate rad organa za sprovođenje izbora za narodne poslanike i radnih tela, odnosno opštinskih/gradskih izbornih komisija na obavljanju poslova radnih tela u skladu sa članom 4. Ovog uputstva, podnose prijavu Republičkoj izbornoj komisiji do 30. Aprila 2012. Godine, na propisanom obrascu (NP - 21/12). Uz prijavu se prilaže i spisak lica koja se prijavljuju za posmatrača rada organa i tela na sprovođenju izbora za narodne poslanike (strani posmatrači), na propisanom obrascu (NP - 22/12).

U slučaju pozitivnog mišljenja Ministarstva spoljnih poslova, predsedavajući na sednici Republičke izborne komisije konstatuje da je međunarodnoj ili stranoj organizaciji, odnosno udruženju odobreno praćenje rada organa i tela na sprovođenju izbora za narodne poslanike.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

Član 63.

Zainteresovani predstavnici stranih država koji žele da prate rad biračkih odbora, podnose prijavu Republičkoj izbornoj komisiji, preko Ministarstva spoljnih poslova, do 30. Aprila 2012. Godine, na propisanom obrascu (NP - 21/12). Uz prijavu se prilaže i spisak lica koja se prijavljuju za posmatrača rada biračkih odbora na sprovođenju izbora za narodne poslanike (strani posmatrači), na propisanom obrascu (NP - 22/12).

Ministarstvo spoljnih poslova prosleđuje prijavu i spisak iz stava 1. Ovoga člana sa mišljenjem Republičkoj izbornoj komisiji.

U slučaju pozitivnog mišljenja Ministarstva spoljnih poslova, predsedavajući na sednici Republičke izborne komisije konstatuje da je predstavnicima strane države odobreno praćenje rada biračkih odbora na sprovođenju izbora za narodne poslanike.

Ovlašćenje i akreditacije

Član 64.

Po konstataciji o ispunjenosti uslova za praćenje rada organa i tela na sprovođenju izbora za narodne poslanike, Republička izborna komisija podnosiocu prijave izdaje ovlašćenje za praćenje rada organa i tela na sprovođenju izbora za narodne poslanike, a domaćim i

129

Nepravilnosti u izbornom procesu

stranim posmatračima akreditacije u koje se upisuju neophodni podaci iz spiska priloženog uz prijavu.

Troškove praćenja rada organa i tela za sprovođenje izbora za narodne poslanike snose podnosioci prijave čiji posmatrači prate izbore.

Položaj posmatrača

Član 65.

Posmatrači su dužni da akreditacije nose na vidnom mestu.

Organi i tela na sprovođenju izbora za narodne poslanike su dužni da posmatračima omogućе nesmetano praćenje svake izborne radnje.

Republička izborna komisija i birački odbori su dužni da u zapisnicima o svom radu konstatuju prisustvo posmatrača.

Posmatrači rada Republičke izborne komisije u sedištu Republičke izborne komisije dužni su da se kreću u okviru ovlašćenja koja su dobili od Republičke izborne komisije.

Posmatrači su dužni da postupe po pravilima o održavanju reda na biračkom mestu.

U isto vreme na istom biračkom mestu može da bude samo jedan domaći posmatrač istog udruženja. Birački odbor može da sa biračkog mesta udalji posmatrača ako se posmatrač ne pridržava pravila o održavanju reda na biračkom mestu, ako na biračkom mestu koristi mobilni telefon ili druga sredstva veza i

komunikacija, a posebno ako se na bilo koji način meša u rad biračkog odbora.

Birački odbor je dužan da o udaljenju posmatrača i razlozima za udaljenje odmah obavesti Republičku izbornu komisiju.

Republička izborna komisija može da posmatraču oduzme ovlašćenje i akreditaciju ukoliko se posmatrač ne ponaša u okviru svojih ovlašćenja.

Uputstvo za sprovođenje izbora...

XIII. SREDSTVA ZA SPROVOĐENJE IZBORA

Član 66.

Sredstva za sprovođenje izbora obezbeđena u budžetu Republike Srbije za 2012. Godinu prema specifikaciji ukupnih troškova koju je utvrdila Republička izborna komisija, mogu da se koriste za:

- nabavku, štampanje i prevođenje izbornog materijala,
- naknade za rad članova Republičke izborne komisije u stalnom i proširenom sastavu,
- naknade za rad članova biračkih odbora u stalnom i proširenom sastavu,
- naknade za rad na obavljanju poslova radnih tela iz člana 4. Ovog uputstva;
- naknade za rad načelnika opštinskih/gradskih uprava na obavljanju poslova utvrđenih ovim uputstvom;

– naknade za rad zaposlenih u Službi Narodne skupštine i drugih lica angažovanih da za Republičku izbornu komisiju obavljaju stručne i druge poslove u vezi sa sprovođenjem izbora,

– naknade za službena putovanja predsednika i članova Republičke izborne komisije i njihovih zamenika, kao i zaposlenih u Službi Narodne skupštine i drugih lica angažovanih u vezi sa sprovođenjem izbora, u skladu sa važećim propisima,

– nabavku kancelarijskog i ostalog potrošnog materijala,

– prevoznice, PTT, ugostiteljske i druge usluge.

Nalogodavci za raspolaganje sredstvima su predsednik Republičke izborne komisije i sekretar Republičke izborne komisije.

XIV. OBRASCI ZA SPROVOĐENJE POJEDINIH IZBORNIH RADNJI

Član 67.

Pojedine radnje pri sprovođenju izbora za narodne poslanike vršiče se prema obrascima koji su sastavni deo ovog uputstva:

1. Izborna lista kandidata za narodne poslanike Narodne skupštine (NP - 1/12) ;
2. Ovlašćenje da se podnese izborna lista kandidata za narodne poslanike Narodne skupštine (NP - 2/12) ;

Uputstvo za sprovođenje izbora...

3. Saglasnost nosioca izborne liste da bude nosilac izborne liste kandidata za narodne poslanike Narodne skupštine (NP - 3/12) ;
4. Izjava kojom se prihvata kandidatura za narodnog poslanika Narodne skupštine (NP - 4/12) ;
5. Potvrda o prebivalištu kandidata za narodnog poslanika Narodne skupštine (NP - 5/12) ;
6. Spisak birača koji svojim potpisima podržavaju izbornu listu kandidata za narodne poslanike Narodne skupštine (NP - 6/12) ;
7. Izjava birača da podržava izbornu listu kandidata za narodne poslanike Narodne skupštine (NP - 7/12) ;
8. Rešenje o utvrđivanju zbirne izborne liste kandidata za narodne poslanike Narodne skupštine (NP - 8/12) ;
9. Glasački listić za izbor narodnih poslanika Narodne skupštine (NP - 9/12) ;
10. Kontrolni list za proveru ispravnosti glasačke kutije (NP - 10/12) ;
11. Potvrda o izbornom pravu za glasanje van biračkog mesta (NP - 11/12) ;
12. Zapisnik o primopredaji izbornog materijala pre glasanja između koordinатора Republičke izborne komisije i radnog tela, odnosno opštinske/gradske izborne komisije ili izborne komisije gradske opštine grada Beograda (NP - 12/12) ;
13. Zapisnik o primopredaji izbornog materijala pre glasanja između radnog tela, odnosno opštinske/gradske izborne komisije ili izborne

131

Nepravilnosti u izbornom procesu

komisije gradske opštine grada Beograda i biračkog odbora (NP - 13/12) ;

14. Zapisnik o primopredaji izbornog materijala pre glasanja između koordinatora Republičke izborne komisije i biračkog odbora u inostranstvu (NP - 14/12) ;

15. Zapisnik o radu biračkog odbora na sprovođenju glasanja i utvrđivanju rezultata glasanja za izbor narodnih poslanika Narodne skupštine (NP - 15/12) ;

16. Zapisnik o primopredaji izbornog materijala posle glasanja između biračkog odbora i radnog tela, odnosno opštinske/gradske izborne komisije ili izborne komisije gradske opštine grada Beograda (NP - 16/12) ;

17. Zapisnik o primopredaji izbornog materijala posle glasanja između radnog tela, odnosno opštinske/gradske izborne komisije ili izborne komisije gradske opštine grada Beograda i koordinatora Republičke izborne komisije (NP - 17/12) ;

18. Zapisnik o primopredaji izbornog materijala posle glasanja između biračkog odbora u inostranstvu i koordinatora Republičke izborne komisije (NP - 18/12) ;

19. Prijava domaćih posmatrača za praćenje rada organa i tela za sprovođenje izbora za narodne poslanike (NP - 19/12) ;

20. Spisak lica prijavljenih za domaće posmatrača rada organa i tela za sprovođenje izbora za narodne poslanike (NP - 20/12) ;

21. Prijava stranih posmatrača

za praćenje rada organa i tela za sprovođenje izbora za narodne poslanike (NP - 21/12) ;

22. Spisak lica prijavljenih za strane posmatrača rada organa i tela za sprovođenje izbora za narodne poslanike (NP - 22/12) ;

23. Zapisnik o radu Republičke izborne komisije na utvrđivanju rezultata izbora za narodne poslanike Narodne skupštine održanih 6. Maja 2012. Godine (NP - 23/12) ;

24. Uverenje o izboru za narodnog poslanika Narodne skupštine (NP - 24/12).

XV. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 68.

Stupanjem na snagu ovog uputstva prestaje da važi Uputstvo za sprovođenje Zakona o izboru narodnih poslanika («Službeni glasnik RS», br. 28/08, 31/08, 37/08 - dr. Propis, 38/08, 46/08 - dr. Propis i 48/08).

Član 69.

Ovo uputstvo stupa na snagu danom objavljivanja u «Službenom glasniku Republike Srbije».

02 Broj: 013 - 86/12

U Beogradu, 16. Marta 2012.
Godine

REPUBLIČKA IZBORNA KOMISIJA

PRESEDNIK

Predrag Grgić

Uputstvo za sprovođenje izbora...

133

Nepravilnosti u izbornom procesu

A - UVODNE ODREDBE

Pravila su objavljena u „Sl. glasniku RS“, broj 23/2012 od 28. marta 2012. godine

Član 1.

(1) Ovim pravilima bliže se uređuje rad biračkih odbora na sprovođenju izbora za narodne poslanike u Narodnu skupštinu, obrazovanih u skladu sa Uputstvom za sprovođenje izbora za narodne poslanike Narodne skupštine, raspisanih za 6. maj 2012. godine („Službeni glasnik RS“, broj 20/12).

(2) Birački odbori iz stava 1. ovog člana obavljaju i poslove biračkih odbora na sprovođenju izbora za poslanike u Skupštinu Autonomne pokrajine Vojvodine, za odbornike u skupštine opština/gradova, odnosno Skupštinu grada Beograda i Skupštinu grada Niša i za odbornike u skupštine gradskih opština.

Član 2.

(1) Birački odbor neposredno sprovodi glasanje na biračkom mestu, obezbeđuje pravilnost i tajnost glasanja, utvrđuje rezultate glasanja na biračkom mestu i obavlja druge poslove određene zakonom i ovim pravilima.

(2) Birački odbor odlučuje većinom glasova od ukupnog broja članova.

(3) Rad biračkog odbora je javan.

(4) Dok je biračko mesto otvoreno i dok traje glasanje, svi članovi biračkog odbora ili njihovi zamenici moraju da budu na biračkom mestu ili da se u tome naizmenično smenjuju.

(5) Članovima biračkog odbora koji su određeni da rukuju sprejom s nevidljivim mastilom, a glasaju na drugom biračkom mestu, omogućuje se da na njihovom biračkom mestu glasaju uz rešenje o imenovanju za člana biračkog odbora.

A - UVODNE ODREDBE

134

NEpravilnosti u izbornom procesu

B - PRIJEM IZBORNOG MATERIJALA

Član 3.

(1) Radna tela, odnosno opštinske/ gradske izborne komisije i izborne komisije gradskih opština, dužni su da do 3. maja 2012. godine u 24 časa predaju biračkim odborima izborni materijal za sprovođenje republičkih, pokrajinskih i lokalnih izbora.

(2) Spisak izbornog materijala koji se predaje svakom biračkom odboru za sprovođenje izbora za narodne poslanike u Narodnu skupštinu sadržan je u zapisniku o primopredaji izbornog materijala na obrascu NP-13/12, koji je propisala Republička izborna komisija.

(3) Spisak izbornog materijala koji se predaje svakom biračkom odboru za sprovođenje izbora za poslanike u Skupštini AP Vojvodine, za odbornike u skupštine opština/ gradova, za odbornike u skupštine grada Beograda i grada Niša i za odbornike u skupštine gradskih opština, sadržan je u zapisnicima o primopredaji izbornog materijala na obrascima koje propisuju nadležne izborne komisije.

(4) Radna tela, odnosno opštinske/ gradske izborne komisije i izborne komisije gradskih opština dužni su da materijal za sprovođenje izbora

biračkim odborima unutar zavoda za izvršenje zavodskih sankcija predaju do 3. maja 2012. godine u 24 časa.

Član 4.

(1) Biračkim odborima u inostranstvu izborni materijal predaje koordinator Republičke izborne komisije.

(2) Koordinator Republičke izborne komisije 30. aprila 2012. godine predaje izborni materijal biračkim odborima za glasanje u inostranstvu - u sedištu Ministarstva spoljnih poslova.

(3) O primopredaji izbornog materijala sačinjava se zapisnik na propisanom obrascu (NP-14/12).

V - PRIPREMA ZA POČETAK GLASANJA

Član 5.

(1) Dana 6. maja 2012. godine birački odbor se sastaje u 6 časova na biračkom mestu, da bi se izvršile pripreme za početak glasanja.

(2) Članovi biračkog odbora pripremaju početak glasanja sledećim redosledom: utvrđuju da li je materijal za glasanje ispravan i potpun, uređuju biračko mesto i dogovaraju se o načinu rada i podeli zaduženja prilikom sprovođenja glasanja.

a) Utvrđivanje potpunosti i ispravnosti izbornog materijala

Član 6.

(1) Primljeni izborni materijal birački odbor upoređuje sa stanjem iz svih zapisnika o primopredaji izbornog materijala i tako utvrđuje da li je primljeni materijal potpun i ispravan.

(2) Ako nešto od izbornog materijala nedostaje, birački odbor to konstatuje u zapisniku o radu biračkog odbora i o tome odmah obaveštava radno telo, odnosno opštinsku/gradsku izbornu komisiju.

b) Uređivanje biračkog mesta

Član 7.

Birački odbor uređuje prostoriju za glasanje tako da od ulaza do glasačkih kutija, mesta za obavljanje izbornih radnji budu postavljena sledećim redosledom:

- mesto na kome član biračkog odbora rukuje UV lampom;
- mesto na kome se utvrđuje identitet birača;
- mesto na kome se nalazi izvod iz biračkog spiska za izbore za narodne poslanike u Narodnu skupštinu i poseban izvod iz biračkog spiska, ako na biračkom mestu glasaju birači na odsluženju vojnog roka, na vojnoj vežbi ili na školovanju u jedinici ili ustanovama Vojske Srbije;
- mesto na kome se uručuju glasački listići za izbore za narodne poslanike u Narodnu skupštinu;
- mesto na kome se nalazi izvod iz biračkog spiska za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po proporcionalnom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);
- mesto na kome se uručuju glasački listići za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po proporcionalnom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);
- mesto na kome se nalazi izvod iz biračkog spiska za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po većinskom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);
- mesto na kome se uručuju

glasački listići za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po većinskom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);

- mesto na kome se nalazi izvod iz biračkog spiska za izbore za odbornike u skupštinu opštine/ grada, odnosno odbornike u Skupštinu grada Beograda ili Skupštinu grada Niša;

- mesto na kome se uručuju glasački listići za izbore za odbornike u skupštinu opštine/grada, odnosno odbornike u Skupštinu grada Beograda ili Skupštinu grada Niša;

- mesto na kome se nalazi izvod iz biračkog spiska za izbore za odbornike u skupštinu gradske opštine;

- mesto na kome se uručuju glasački listići za izbore za odbornike u skupštinu gradske opštine;

- mesto na kome član biračkog odbora rukuje sprejom za obeležavanje prsta birača;

- paravani za glasanje, koji moraju biti tako postavljeni da obezbede tajnost glasanja;

- glasačka kutija za izbore za narodne poslanike u Narodnu skupštinu;

- glasačka kutija za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po proporcionalnom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);

- glasačka kutija za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po većinskom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);

- glasačka kutija za izbore za odbornike u skupštinu opštine/ grada, odnosno odbornike u Skupštinu grada Beograda ili Skupštinu grada Niša;

- glasačka kutija za izbore za odbornike u skupštinu gradske opštine.

Član 8.

(1) Birački odbor proverava da li su na biračkom mestu i na 50 metara od biračkog mesta istaknuti simboli podnosioca izbornih lista (političkih stranaka, stranačkih koalicija, grupa građana) i drugi propagandni materijal.

(2) Ako je na biračkom mestu i na 50 metara od biračkog mesta istaknut propagandni materijal, birački odbor ga sam uklanja ili po potrebi da se on ukloni obaveštava nadležnu komunalnu službu.

v) Dogovor o podeli rada

Član 9.

Članovi biračkog odbora dogovaraju se o podeli rada, pri čemu je najvažnije da se utvrdi koji će članovi, odnosno zamenici članova, biti zaduženi za sprovođenje sledećih radnji:

- rukovanje UV lampom;

- utvrđivanje identiteta birača;

- rukovanje izvodom iz biračkog spiska za izbore za narodne poslanike u Narodnu skupštinu

i posebnim izvodom iz biračkog spiska, ako na biračkom mestu glasaju birači na odsluženju vojnog roka, na vojnoj vežbi ili na školovanju u jedinicama ili ustanovama Vojske Srbije;

- čuvanje i uručivanje glasačkih listića za izbore za narodne poslanike u Narodnu skupštinu;

- rukovanje izvodom iz biračkog spiska za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po proporcionalnom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);

- čuvanje i uručivanje glasačkih listića za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po proporcionalnom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);

- rukovanje izvodom iz biračkog spiska za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po većinskom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);

- čuvanje i uručivanje glasačkih listića za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po većinskom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);

- rukovanje izvodom iz biračkog spiska za izbore za odbornike u skupštinu opštine/grada, odnosno za odbornike u Skupštinu grada Beograda ili Skupštinu grada Niša;

- čuvanje i uručivanje glasačkih listića za izbore za odbornike u skupštinu opštine/grada, odnosno za izbore za odbornike u Skupštinu grada Beograda ili Skupštinu grada Niša;

- rukovanje izvodom iz biračkog spiska za izbore za odbornike u skupštinu gradske opštine;

- čuvanje i uručivanje glasačkih listića za izbore za odbornike u skupštinu gradske opštine;

- rukovanje sprejom za obeležavanje prsta birača;

- poučavanje birača o tome kako se glasa;

- staranje o tome da birač ubacuje glasačke listiće u odgovarajuće glasačke kutije.

G - OTVARANJE BIRAČKOG MESTA

Član 10.

(1) Pošto obavi pripreme za sprovođenje glasanja, birački odbor utvrđuje da glasanje može da počne, i to konstatuje u zapisniku o radu biračkog odbora.

(2) Biračko mesto se otvara 6. maja 2012. godine u 7 časova.

Provera ispravnosti glasačkih kutija
Član 11.

(1) Provera ispravnosti svih glasačkih kutija vrši se u prisustvu prvog birača koji dođe na biračko mesto, a rezultat provere upisuje se u kontrolne listove za proveru ispravnosti glasačkih kutija.

(2) Postupak provere se obavlja sledećim redosledom:

- kada na biračko mesto pristupi prvi birač koji nije član biračkog odbora (ni u stalnom niti u proširenom sastavu), birački odbor će izvršiti proveru UV lampom, utvrdiće njegov identitet i utvrdiće da li je upisan u izvode iz biračkog spiska;

- u prisustvu tog birača birački odbor proverava da li su sve glasačke kutije ispravne i prazne;

- pojavjavaju se kontrolni listovi, koje potpisuju svi članovi biračkog odbora i birač koji je prvi došao na biračko mesto;

- u prisustvu prvog birača, kontrolni

listovi se ubacuju u odgovarajuće glasačke kutije, koje se nakon toga zatvaraju i pečate jemstvenikom i pečatnim voskom;

- sve izvršene radnje konstatuju se zapisnicima o radu biračkog odbora.

Član 12.

(1) Provera ispravnosti glasačkih kutija ne može se vršiti u prisustvu birača za koga je, nakon provere UV lampom, utvrđeno da je glasao na drugom biračkom mestu, koji nema važeću javnu ispravu za utvrđivanje identiteta, ili koji nije upisan u najmanje jedan izvod iz biračkog spiska.

(2) Ako birač koji je prvi došao na biračko mesto nije upisan u sve izvode iz biračkog spiska, u njegovom prisustvu može se proveravati ispravnost samo one glasačke kutije koja se koristi za izbore na kojima takav birač može da glasa (na primer, ako je prvi birač interno raseljeno lice koje je upisano u izvod iz biračkog spiska za izbore za narodne poslanike u Narodnu skupštinu, a nije upisano u izvod iz biračkog spiska za izbore za opštinske odbornike, u prisustvu tog birača se može proveravati ispravnost samo one glasačke kutije u koju se ubacuju glasački listići za izbore za narodne poslanike u Narodnu skupštinu).

D - GLASANJE NA BIRAČKOM MESTU

Član 13.

Kada birač dođe na biračko mesto, birački odbor je dužan da preduzme sledeće radnje: proveru da li je birač glasao na drugom biračkom mestu, utvrđivanje identiteta birača, proveru da li je birač upisan u izvod iz biračkog spiska, uručivanje glasačkog listića, obeležavanje birača sprejom i poučavanje birača o načinu glasanja.

a) Provera da li je birač glasao na drugom biračkom mestu

Član 14.

(1) Kada uđe na biračko mesto, birač prilazi članu biračkog odbora sa UV lampom, koji proverava da li je kažiprst desne ruke birača već obeležen nevidljivim mastilom.

(2) Za slučaj da birač nema kažiprst desne ruke, proverava se da li su nevidljivim mastilom obeleženi ostali prsti desne ruke, a ako birač nema desnu ruku, proverava se da li su nevidljivim mastilom obeleženi prsti leve ruke.

(3) Ako se nakon provere UV lampom utvrdi da je birač glasao na drugom biračkom mestu, on ne može da glasa i dužan je da bez odlaganja napusti biračko mesto.

b) Utvrđivanje identiteta birača

Član 15.

(1) Pošto se utvrdi da birač nije glasao, on prilazi sledećem članu biračkog odbora, saopštava mu svoje ime i prezime, predaje mu obaveštenje o glasanju i dokazuje svoj identitet.

(2) Birač koji je upisan u izvod iz biračkog spiska može da glasa i bez obaveštenja o danu i vremenu održavanja izbora.

(3) Birač ne može da glasa ako ne podnese dokaz o svom identitetu.

(4) Svoj identitet birač dokazuje važećom ličnom kartom.

(5) Važeća lična karta je:

- lična karta na starom obrascu izdata pre 27. januara 2007. godine, kojoj nije istekao rok važenja naveden u ličnoj karti;

- lična karta na starom obrascu izdata nakon 27. januara 2007. godine, u kojoj je kao rok važenja upisan datum „27. juli 2011. godine“;

- lična karta izdata na novom obrascu, sa kontaktnim mikrokontrolerom - čipom, kojoj nije istekao rok važenja naveden u ličnoj karti;

- lična karta izdata na novom obrascu, bez kontaktnog mikrokontrolera - čipa, kojoj nije istekao rok važenja naveden u ličnoj karti.

(6) Osim ličnom kartom, svoj identitet birač može da dokaže i važećom putnom ispravom (pasošem), kao i važećom vozačkom dozvolom koja sadrži jedinstveni matični broj građana.

(7) Birač koji je upisan u poseban izvod iz biračkog spiska za glasanje

birača koji se nalaze na odsluženju vojnog roka, na vojnoj vežbi ili na školovanju u jedinicama ili ustanovama Vojske Srbije, svoj identitet može da dokaže i vojnom knjižicom koja sadrži sliku birača i njegov jedinstveni matični broj građana.

(8) Birač koji glasa na biračkom mestu unutar zavoda za izvršenje zavodskih sankcija, svoj identitet može da dokaže i odgovarajućom ispravom koju mu izdaje Uprava za izvršenje krivičnih sankcija.

v) Utvrđivanje da li je birač upisan u izvode iz biračkog spiska i uručivanje glasačkih listića

Član 16.

(1) Kada se utvrdi njegov identitet, birač prilazi članu biračkog odbora koji je zadužen za rukovanje izvodom iz biračkog spiska za izbore za narodne poslanike u Narodnu skupštinu Republike Srbije, koji pronalazi birača i zaokružuje redni broj ispred imena birača, a nakon toga se birač potpisuje na odgovarajućem mestu u izvodu iz biračkog spiska.

(2) Pošto se birač potpiše, član biračkog odbora mu predaje glasački listić za izbore za narodne poslanike u Narodnu skupštinu, a nakon toga birač redom prilazi članovima biračkog odbora koji su zaduženi za rukovanje izvodima iz biračkog spiska za izbore za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine, izbore za opštinske/gradske odbornike, odnosno odbornike

u Skupštinu grada Beograda ili Skupštinu grada Niša i izbore za odbornike u skupštinu gradske opštine, koji će ponoviti opisani postupak pronalaženja birača, zaokruživanja rednog broja ispred imena birača, potpisivanja u izvod iz biračkog spiska i uručivanja glasačkih listića.

Član 17.

(1) Birački odbor ne sme vršiti nikakva dopisivanja ili druge promene u izvodima iz biračkog spiska.

(2) Birački odbor neće dozvoliti da glasa lice koje nije upisano u izvod iz biračkog spiska.

(3) Za slučaj da neki birači nisu upisani u sve izvode iz biračkog spiska (na primer, lica koja glasaju na zabranom mestu glasanja ili interno raseljena lica upisana su u izvod iz biračkog spiska za izbore za narodne poslanike u Narodnu skupštinu, ali nisu upisana u izvod iz biračkog spiska za izbore za opštinske odbornike), oni mogu da glasaju samo na onim izborima za koje su upisani u izvod iz biračkog spiska.

Član 18.

(1) Na jednim izborima (republičkim, većinskim pokrajinskim, proporcionalnim pokrajinskim, opštinskim/gradskim), birač može da glasa samo jedanput.

(2) Nijedno lice ne može za jedne iz-

bore dobiti više od jednog glasačkog listića niti je dopušteno da jedno lice glasa umesto drugog lica.

g) Upotreba spreja

Član 19.

(1) Tek kada mu se uruče glasački listići za sve izbore na kojima ima pravo da glasa, birač prilazi članu biračkog odbora koji mu specijalnim sprejom obeležava kažiprst desne ruke ispod korena nokta kao znak da je glasao.

(2) Biraču koji nema kažiprst desne ruke biće obeležen sledeći dostupan prst udesno i konačno palac te ruke, ispod korena nokta.

(3) Biraču koji nema desnu šaku, biće obeležen kažiprst leve ruke, odnosno sledeći dostupan prst ul-
evo i konačno palac te ruke, ispod korena nokta.

(4) Ako nije moguće da se tako obeleže prsti birača, obeležavanje se ne obavlja.

d) Popunjavanje glasačkog listića

Član 20.

(1) Birač popunjava glasačke listiće iza paravana za glasanje pošto ga član biračkog odbora pouči o načinu glasanja.

(2) Član biračkog odbora će posebno upozoriti birača:

- da može da glasa samo za jednu izbornu listu, zaokruživanjem rednog broja ispred naziva izborne liste (na teritoriji AP Vojvodine birački odbor će upozoriti birača i na to da

na izborima koji se sprovode po većinskom izbornom sistemu može da glasa samo za jednog kandidata, zaokruživanjem rednog broja ispred imena kandidata);

- da je glasanje tajno i da se obavlja iza paravana za glasanje;

- da je glasanje slobodno i da niko nema pravo da sprečava ili primorava birača da glasa, da ga poziva na odgovornost zbog toga što jeste ili nije glasao ili da traži od birača da se izjasni zašto je i za koga je glasao.

(3) Pošto popuni glasačke listiće, birač sâm presavlja glasačke listiće tako da se ne vidi kako je glasao i stavlja glasačke listiće u odgovarajuće glasačke kutije, a zatim napušta biračko mesto.

(4) Birački odbor će zadužiti člana ili zamenika člana da se stara o tome da birač ubacuje glasačke listiće u odgovarajuće glasačke kutije.

Član 21.

(1) Birački odbor je dužan da se stara o obezbeđivanju tajnosti glasanja.

(2) Birački odbor je dužan da organizuje glasanje tako da niko ne može videti kako birač popunjava glasačke listiće.

(3) U prostoriji u kojoj se glasa može biti prisutno samo onoliko birača koliko ima mesta na kojima je obezbeđena tajnost glasanja.

Đ - POSEBNA PRAVILA GLASANJA ZA LICA SA INVALIDITETOM I SPREČENIH LICA

a) Lice koje nije u stanju da popuni glasački listić

Član 22.

(1) Birač koji ne može sam da popuni glasački listić (slepo, invalidno ili nepismeno lice) ima pravo da na biračko mesto povede lice koje će umesto njega popuniti glasački listić onako kako mu birač odredi.

(2) Ovakav način glasanja konstatuje se zapisnicima o radu biračkog odbora.

(3) Birački odbor unosi u zapisnike o radu biračkog odbora podatak o tome koliko je birača glasalo na taj način.

b) Lice koje nije u stanju da dođe na biračko mesto

Član 23.

(1) Birač koji nije u stanju da glasa na biračkom mestu obaveštava birački odbor najkasnije do 11 časova na dan glasanja, da želi da glasa.

(2) Pošto utvrdi da je takvo lice upisano u najmanje jedan izvod iz biračkog spiska, predsednik

Đ - POSEBNA PRAVILA GLASANJA...

biračkog odbora zadužuje tri člana biračkog odbora u proširenom sastavu, koji su predstavnici podnosilaca tri različite izborne liste (poverenici biračkog odbora) da sprovedu glasanje van biračkog mesta.

(3) Poverenici biračkog odbora odlaze kod birača, utvrđuju njegov identitet i vrše proveru UV lampom.

(4) Potom poverenici biračkog odbora predaju službeni koverat u kojem se nalaze: glasački listići, zbirne izborne liste, potvrde o izbornom pravu za glasanje van biračkog mesta (Obrazac NP-11/12) i posebne kovertе u koje će biti stavljeni popunjeni glasački listići.

(5) Nakon toga, poverenici biračkog odbora specijalnim sprejom obeležavaju prst birača, na način utvrđen članom 19. ovih pravila.

(6) Pošto upoznaju birača s načinom glasanja, poverenici biračkog odbora napuštaju prostoriju u kojoj birač glasa.

(7) Pošto glasa, birač potpisuje potvrde o svom izbornom pravu i stavlja popunjene i presavijene glasačke listiće u posebne kovertе koje poverenici biračkog odbora pred njim pečate žigom na pečatnom vosku.

(8) Tako zapečaćene posebne kovertе birač stavlja zajedno s potpisanim potvdama o svom izbornom pravu u službene kovertе koje posle toga poverenici pred njim pečate žigom na pečatnom vosku.

(9) Odmah po povratku na biračko

143

NEpravilnosti u izbornom procesu

mesto, poverenici biračkog odbora predaju službene kovertе biračkom odboru, koji otvara službene kovertе, potpisane potvrde o izbornom pravu i zaokružuje redni broj pod kojim je birač upisan u izvode iz biračkog spiska.

(10) Zatim birački odbor otvara zapečaćene kovertе i iz njih vadi presavijene glasačke listiće i ubacuje ih u odgovarajuću glasačku kutiju.

(11) Ako nedostaje potpisana potvrda o izbornom pravu, smatra se da birač nije glasao, što se unosi u zapisnik o radu biračkog odbora.

(12) Birački odbor unosi u zapisnik o radu biračkog odbora podatak o tome koliko je birača glasalo van biračkog mesta, a uz ostali izborni materijal u posebnoj koverti prilaže i sve potpisane potvrde o izbornom pravu.

(13) Ako birač koji glasa van biračkog mesta nije u stanju da popuni glasački listić (slepo, invalidno ili nepismeno lice), on može da glasa uz pomoć lica koje sam odredi, na isti način na koji tu pomoć koriste slepa, invalidna ili nepismena lica koja glasaju na biračkom mestu.

(14) Glasanje birača van biračkog mesta može se obaviti samo na području biračkog mesta.

E - ODRŽAVANJE REDA NA BIRAČKOM MESTU

Član 24.

(1) Zabranjeno je zadržavanje na biračkom mestu svih lica koja nemaju prava i dužnosti u vezi sa sprovođenjem izbora.

(2) Na biračkom mestu zabranjeno je korišćenje mobilnih telefona i drugih sredstava veza i komunikacija, kao i foto-aparata i kamera.

(3) Na biračkom mestu je zabranjeno da se, van službene evidencije u izvodima iz biračkog spiska, prave spiskovi birača koji su izašli na glasanje (upisivanjem imena ili rednog broja iz izvoda iz biračkog spiska birača koji su izašli, ili nisu izašli na glasanje).

(4) Izuzetno, dozvoljeno je da članovi biračkog odbora koji su zaduženi da rukuju izvodima iz biračkog spiska, upisivanjem crtica na posebnoj listi hartije, vode evidenciju o izlaznosti birača i da podatke o izlaznosti saopštavaju svim članovima biračkog odbora.

(5) Povreda zabrana iz st. 1, 2. i 3. ovog člana smatra se narušavanjem reda na biračkom mestu.

Član 25.

(1) Predstavnici sredstava javnog informisanja mogu da budu prisutni na biračkom mestu samo radi pripreme izveštaja o toku glasanja na biračkom mestu.

(2) Sve vreme od otvaranja do zatvaranja biračkog mesta, birački odbor obaveštava Republičku izbornu komisiju o toku glasanja na način koji će biti utvrđen posebnom odlukom Republičke izborne komisije.

Član 26.

(1) Birački odbor je dužan da održava red na biračkom mestu.

(2) Ako se na biračkom mestu naruši red, birački odbor može da prekine glasanje dok se red ne uspostavi. Razlozi za prekid glasanja i trajanje prekida glasanja unose se u zapisnike o radu biračkog odbora.

(3) Ako je prekid glasanja trajao duže od jednog časa, glasanje se produžava za onoliko vremena koliko je prekid trajao.

Član 27.

(1) Birački odbor je dužan da posmatračima kojima je Republička izborna komisija odobrila praćenje izbora i izdala akreditacije, omogućiti nesmetano praćenje svake izborne radnje i da u zapisnicima o svom radu konstatuje njihovo prisustvo.

(2) Birački odbor može da udalji posmatrača sa biračkog mesta ako narušava red na biračkom mestu, ometa rad biračkog odbora, a posebno ako na bilo koji način pokuša da učestvuje u radu biračkog odbora, što konstatuje u svom zapisniku o radu biračkog odbora, uz navođenje razloga za udaljavanje.

E - ODRŽAVANJE REDA NA BIRAČKOM MESTU

146

Nepravilnosti u izbornom procesu

Ž - ZATVARANJE BIRAČKOG MESTA

Član 28.

- (1) Biračko mesto se zatvara u 20 časova.
- (2) Biračima koji su se zatekli na biračkom mestu prilikom zatvaranja biračkog mesta, omogućava se da glasaju.
- (3) Kao birač koji se zatekao na biračkom mestu smatra se birač koji se u 20 časova nalazi na biračkom mestu ili neposredno ispred.
- (4) Birače koji se zateknu na biračkom mestu birački odbor obaveštava da mogu da glasaju.
- (5) Predsednik biračkog odbora dužan je da odredi člana ili zamenika člana biračkog odbora koji će da utvrdi broj birača koji su se zatekli na biračkom mestu, utvrdi redosled po kome oni glasaju, stane iza poslednjeg zatečenog birača kako bi označio kraj reda i sačeka da glasaju svi birači koji su se zatekli na biračkom mestu.

Z - UTVRĐIVANJE REZULTATA GLASANJA

a) Redosled utvrđivanja rezultata izbora

Član 29.

(1) Posle zatvaranja biračkog mesta birački odbor utvrđuje rezultate glasanja na biračkom mestu.

(2) Utvrđivanju rezultata glasanja moraju da prisustvuju svi članovi biračkog odbora ili njihovi zamenici.

(3) Rezultati glasanja na biračkom mestu utvrđuju se sledećim redosledom:

- rezultati glasanja za narodne poslanike u Narodnu skupštinu;
- rezultati glasanja za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po proporcionalnom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);
- rezultati glasanja za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po većinskom izbornom sistemu (za biračka mesta na teritoriji AP Vojvodine);
- rezultati glasanja za odbornike u opštinsku/gradsku skupštinu, odnosno za odbornike u Skupštinu grada Beograda ili u Skupštinu grada Niša (za biračka mesta na teritoriji Beograda, odnosno Niša);
- rezultati glasanja za odbornike u skupštinu gradske opštine.

b) Postupak utvrđivanja rezultata glasanja

Član 30.

Postupak utvrđivanja rezultata glasanja na izborima za narodne poslanike u Narodnu skupštinu sprovodi se na sledeći način:

1. prebrojavaju se neupotrebljeni glasački listići i stavljaju se u poseban koverat koji se pečati (rubrika 14. Zapisnika o radu biračkog odbora);
2. prebrojavaju se birači upisani u izvod iz biračkog spiska i tako utvrđuje ukupan broj upisanih birača (rubrika 15. Zapisnika o radu biračkog odbora). U ukupan broj upisanih birača ulaze i birači koji su upisani u poseban izvod iz biračkog spiska za glasanje birača koji se nalaze na odsluženju vojnog roka, na vojnoj vežbi ili na školovanju u jedinicama ili ustanovama Vojske Srbije, ako je određeno da glasaju na tom biračkom mestu;
3. prebrojavaju se birači koji su zaokruženi u izvodu iz biračkog spiska i tako se utvrđuje broj birača koji su glasali (rubrika 16. Zapisnika o radu biračkog odbora);
4. otvara se glasačka kutija i proverava se da li se u njoj nalazi kontrolni list za proveru ispravnosti glasačke kutije i rezultat provere se upisuje u Zapisnik o radu biračkog odbora (rubrika 10). Kontrolni list se stavlja u poseban koverat koji se pečati;
5. prebrojavaju se svi glasački listići koji su se nalazili u glasačkoj kutiji

i taj broj se upisuje u rubriku 17. Zapisnika o radu biračkog odbora;
6. glasački listići se razvrstavaju na važeće i nevažeće;
7. prebrojavaju se nevažeći glasački listići, stavljaju se u poseban koverat koji se pečati, a broj nevažeći glasačkih listića se upisuje u rubriku 17.1. Zapisnika o radu biračkog odbora;
8. prebrojavaju se važeći glasački listići, a taj broj se upisuje u rubriku 17.2. Zapisnika o radu biračkog odbora;
9. važeći glasački listići razvrstavaju se po izbornim listama, utvrđuje se broj glasova koji je dat svakoj izornoj listi, koji se upisuje u rubriku 18. Zapisnika o radu biračkog odbora;
10. svi važeći glasački listići stavljaju se u poseban koverat koji se pečati.

Član 31.

Isti postupak se redom ponavlja prilikom utvrđivanja rezultata glasanja na izborima za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po proporcionalnom izbornom sistemu, na izborima za poslanike u Skupštinu AP Vojvodine po većinskom izbornom sistemu, na izborima za odbornike u skupštinu opštine/grada, odnosno za odbornike u Skupštinu grada Beograda ili Skupštinu grada Niša, kao i na izborima za odbornike u skupštinu gradske opštine.
v) Razlikovanje važećeg i nevažećeg glasačkog listića

Član 32.

(1) Važeći glasački listić jeste onaj na kome je zaokružen jedan redni broj ispred naziva izborne liste, kao i glasački listić koji je popunjen na način iz kojeg se sa sigurnošću može zaključiti za koga je birač glasao, na primer:
- ako je na glasačkom listiću birač zaokružio ili podvukao ime i prezime prvog kandidata na izornoj listi;

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INSTITUTE FOR
**Sustainable
Communities**

“Ova publikacija omogućena je zahvaljujući podršci američkog naroda preko Agencije Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj (USAID).”

Ovde izražena mišljenja su mišljenja autora (jednog ili više njih) i ne moraju nužno odražavati stavove ISC-a, USAID-a niti vlade SAD. Sem toga, pominjanje komercijalnih naziva ili komercijalnih proizvoda ne znači da se ti proizvodi podržavaju ili preporučuju za upotrebu.”

